

ODA ÇALIŞMALARIMIZ

TÜRKİYE'NİN ZİRAÎ
BÖLGELERİ

T. M. M. O. Birliği
Ziraat Mühendisleri Odası

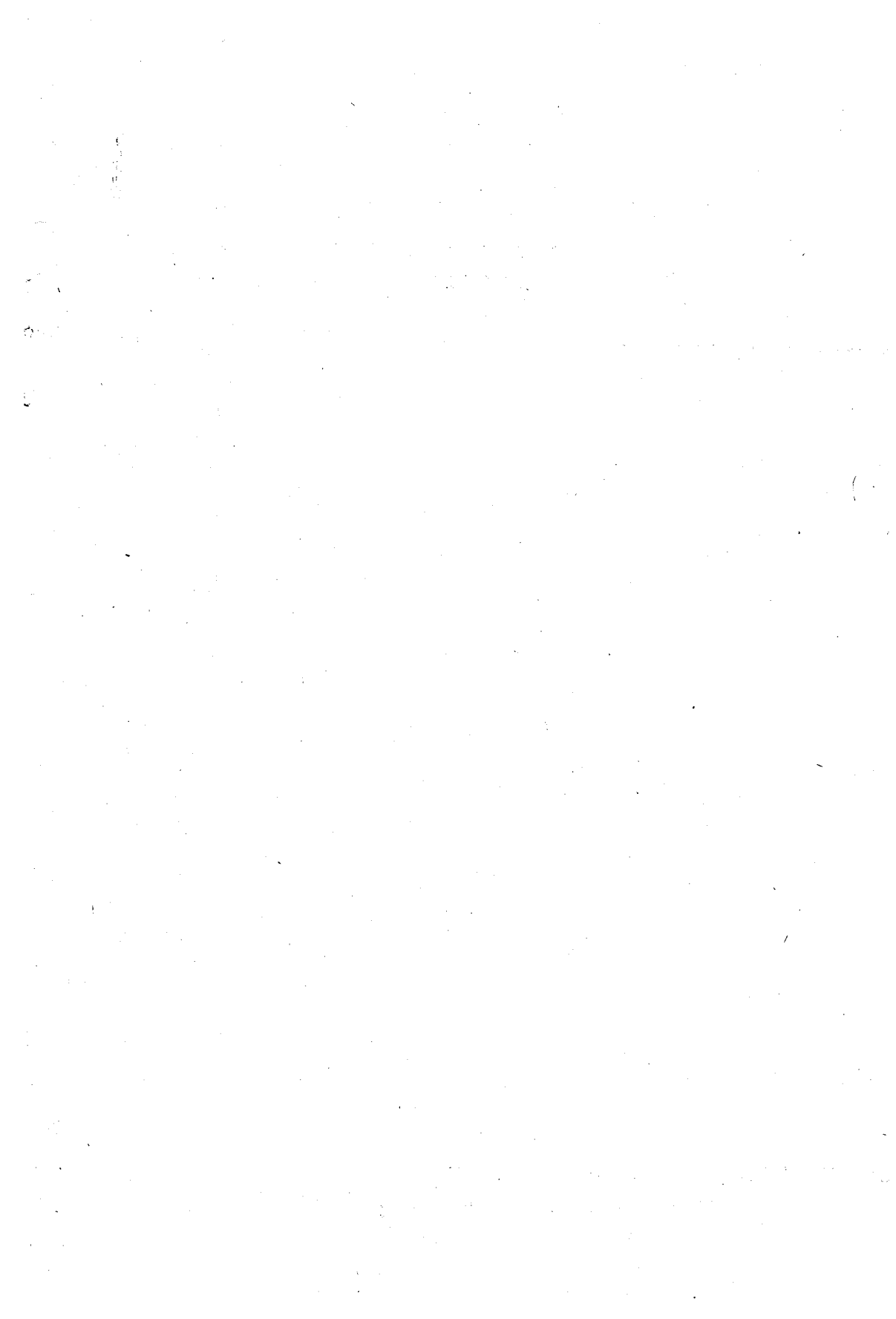
I

ODA ÇALIŞMALARIMIZ

TÜRKİYE'NİN ZIRAÎ
BÖLGELERİ

T. M. M. O. Birliği
Ziraat Mühendisleri Odası

1

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ	5
-----------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

ZİRAİ BÖLGE AYRIMI HAKKINDA TEMEL BİLGİLER

I — Bölge çalışmalarının tarihçesi	8
II — Ziraî bölgeleşmede gaye	12
III — Ziraî bölgenin tarifi	14
IV — Bölge ayırımında kullanılan kriterler ve ayırım metodları	14

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE ZİRAİ BÖLGE AYRIMINDA KULLANILAN

KRİTERLER VE DONELER

I — Arazi kullanım şekli	26
II — Kültür bitkileri ziraat sistemleri ve mahsul verimi	31
III — Hayvan varlığı	35
IV — İşletme büyüklükleri	37
V — Ziraî developman seviyesi	40
VI — Mülkî taksimat	48
VII — Nüfus	49
VIII — Pazarlama ve ekonomik münasebetler	49
IX — İklim	52
X — Avarız	59
XI — Toprak	61
XII — Tabii bitki örtüsü	63

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'NİN ZİRAİ BÖLGELERİ

T. Ziraî Bölgeleri	67
------------------------------	----

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE ZİRAİ BÖLGELERİNİN BÜNYESİ

I — Trakya ve Marmara Bölgesi	72
II — Batı Karadeniz Bölgesi	75
III — Doğu Karadeniz Bölgesi	77
IV — Ege Bölgesi	79
V — Batı - Geçit Bölgesi	81
VI — Orta Anadolu Bölgesi	83
VII — Doğu - Geçit Bölgesi	85
VIII — Doğu Anadolu Bölgesi	87
IX — Akdeniz Bölgesi	89
X — Güney Doğu Anadolu Bölgesi	91
LİTERATÜR	93

Ö N S Ö Z

Memleketimizin plânlı kalkınmaya girmiş olduğu bu devrede plândan beklenen gaye, Türkiye Ekonomisini harekete geçirerek millî gelirden yüzde yedilik bir artış sağlamak ve bu gelirin sosyal adalet ilkelerine göre dağılışını gerçekleştirmektir.

Bu plânlı kalkınma içinde ziraatımızın ehemmiyetini ve bilhassa yurdumuzdaki çeşitli bölgeler arasındaki hizmet ve tesisler bakımından büyük dengesizlikleri nazarı itibara alan Odamız, ziraatımızın gelişmesinin gerçekleştirilmesi ve birçok bölgesel dengesizliklerin giderilmesi için, istihsal imkânları birbirine yakın sahaları bir araya getirmek ve bu ekonomik ünitelerin kalkınmasına ve teşkilâtlandırılmasına yardımcı olmak gayesi ile sunduğumuz ön rapor hazırlanmış bulunmaktadır.

Memleketi ziraî bölgelere ayırma, plânlı kalkınmayı yürüten devletlerin üzerine eğildikleri önemli bir konudur. Bu çalışmada ziraî bölge ayırımında milletler arası kullanılan kriterler özellikleri itibariyle sıralanmış, incelenmiş ve memleketimizin bünyesine göre ehemmiyetleri nazarı itibara alınarak kıymetlendirilmiştir.

Raporun memleketimizin kat'i ve nihai ziraî bölgeler ayırımını verdiği iddia edilemez. Mevcut malûmat ve rakamların sıhhat ve sayısı artıka bu hudutların değışmesi mümkündür.

Çok kıymetli mensuplarımızın müteşekkir bulunduğumuz azim ve gayretleri ile yapılan bu çalışma, ilim adamlarımız ve yetkililerimizin ilgileri nisbetinde olgunlaşacak ve mânâlaşacaktır.

*Türk Mühendis ve Mimar
Odaları Birliğı
Ziraat Mühendisleri Odası
Yönetim Kurulu*

H A Z I R L I Y A N L A R

Ziraat Yüksek Mühendisi : Ekrem Günay,

»	»	»	Halim Ergun,
»	»	»	Hasan Canaslan,
»	»	»	Dr. Haydar Okaner,
»	»	»	İrfan Soykan,
»	»	»	Kâzım Sapmaz,
»	»	»	Murat Zafer,
»	»	»	Nazmi Alinoğlu,
»	»	»	Nuri İsen,
»	»	»	Orhan Kural,
»	»	»	Osman Yavuz,
»	»	»	Dr. Turan Güneş,
»	»	»	Dr. Vedet Erkun,
»	»	»	Oğuz Atalay
»	»	»	M. Bühraneddin Ahıpaşaoğlu.

Bu eser yukarıda isimleri yazılı şahıslar tarafından görüşülüp ana hatları ve usulü tesbit edildikten sonra aralarından seçtikleri ve aşağıda adları yazılı şahıslar tarafından hazırlanmıştır.

Ekrem Günay,

Halim Ergun,

İrfan Soykan,

Nuri İsen,

Dr. Turan Güneş.

EKONOMİK KALKINMA VE TÜRKİYE

Derhal bildirmeliyim ki, Ben ekonomik hayat denince, ziraat, ticaret, sanayi faaliyetlerini ve bütün nafia işlerini birbirinden ayrı düşünülmesi doğru olmayan bir küll sayarım.

Millî ekonominin temeli ziraattır. Bunun içindir ki, ziraatte kalkınmaya büyük önem vermekteyiz. Köylere kadar yapılacak programlı ve pratik çalışmalar, bu maksada erişmeyi kolaylaştıracaktır.

Fakat, bu hayati işi isabetle amacına ulaştırabilmek için, ilk önce ciddi etüdürlere dayalı bir ziraat siyaseti tesbit etmek ve onun için de, her köylünün ve bütün vatandaşların kolayca kavrayabileceği ve severek tatbik edebileceği bir ziraat rejimi kurmak lâzımdır. Bu siyaset ve rejimde önemli yer alabilecek noktalar başlıca şunlar olabilir :

Bir defa memlekette topraksız çiftçi bırakılmamalıdır. Bundan daha önemli olan ise, bir çiftçi ailesini geçindirebilecek toprağın hiç bir sebep ve suretle bölünemez bir mahiyet alması büyük çiftçi ve çiftlik sahiplerinin işletebilecekleri arazi genişliğini, arazinin bulunduğu memleket bölgelerini nüfus ve toprak verim derecesine göre sınırlamak lâzımdır.

Küçük, büyük bütün çiftçilerin iş vasıtalarını arttırmak, yenileştirmek ve korumak tedbirleri vakit geçirmeden alınmalıdır. Herhalde, en küçük bir çiftçi ailesi, bir çift hayvan sahibi kılınmalıdır. Köylüler için umumiyetle pulluğu pratik ve faydalı bulurum. Traktörler büyük çiftçilere tavsiye olunabilir. Köyde ve yakın köylerde, müşterek harman makinaları kullandırmalı, köylülerin ayrılamiyacağı bir alet haline getirilmelidir.

MEMLEKETİ; İKLİM SU VE TOPRAK VERİMİ BAKIMINDAN, ZİRAAT BÖLGELE- RİNE AYIRMAK İCAP EDER. Bu bölgelerin her birinde köylülerin gözleriyle görebilecekleri, çalışmaları için örnek tutacakları verimli, modern, pratik merkezleri kurulmak gerekir. Bir de, başta buğday olmak üzere, bütün gıda ihtiyacımızla endüstrimizin dayandığı türlü iptidaî maddelerin temin ve haricî ticaretimizin esasını teşkil eden çeşitli mahsullerimizin ayrı ayrı her birinin de miktarını arttırmak, kalitesini yükseltmek, istihsal masraflarını azaltmak, hastalık ve düşmanları ile uğraşmak için gereken teknik ve kanunî her tedbir, vakit geçmeden alınmalıdır.

ATATÜRK

1 Kasım 1937 B. M. M .nin; 5. Dönem üçüncü toplanma yılı açılışında söylediği nutuktan.

BİRİNCİ BÖLÜM
ZİRAİ BÖLGE AYRIMI HAKKINDA TEMEL BİLGİLER

1 — Bölge çalışmalarının tarihçesi :

Türkiye'yi bölgelere ayırma işi yakın zamanlara kadar daha ziyade coğrafi bakımdan olmuştur. Ancak son senelerde bazı devlet teşekkülleri kendi hizmet gayeleri bakımından memleketi bölgelere bölmüşlerdir. Bunlardan en önemlisi tabii, iktisadi ve hatıa sosyal faktörleri nazarı itibare alan coğrafi bölgelerdir. Nitekim bugün bilinen coğrafya tedrisatına esas teşkil eden bölge adlarından bir kısmına eskiden rastlandığı görülmektedir. Öyle ki bu denemeleri Kâtip Çelebi zamanına kadar götürmek mümkündür (1648). Filhakika memleketimizin coğrafya tasvirini hemen ilke defa bu seyyah Türk coğrafyacı yapmıştır denilebilir. Memleketimizin daha doğrusu eski Osmanlı İmparatorluğu idaresinde bulunan sahaların tabii esaslara göre taksimlenişine 19. Asrın sonlarına doğru ilk olarak Hüseyin Paşanın Zirai Coğrafyasında rastlanmaktadır. (1887).

Yabancı müelliflerden Carl Ritter tarafından 1856 da memleketimiz nehir sistemlerine ve su bölümü çizgilerine göre tabii taksimata ayrılmıştır.

Biz burada bugünkü millî sınırlarımızın tesbitinden sonra yapılan bölge ayırımı çalışmalarından bahsetmeyei daha uygun buluyoruz.

1921 senesinde hazırlanmış olduğu «Anadolu yarımadasının coğrafi nahiyelere taksimi» isimli tetkikle Türkiye'nin ilk defa olmak üzere tabii mıntakalara bölümünü teşrübe ettiğini bildiren Hâmit Sâdi Selen kısmen idari bölümün tesiri altında 7 mıntaka tesbit etmiştir. Bu bölümler şunlardır :

- 1 — Kuzey Anadolu,
- 2 — Marmara,
- 3 — Batı Anadolu,
- 4 — Güney Anadolu,
- 5 — Orta Anadolu,
- 6 — Doğu Anadolu,
- 7 — Güney Doğu Anadolu.

Coğrafyacı Faik Sabri Duran, daha önce coğrafi bölgeler mevzuunda yaptığı çalışmalara ilâveten, 1928 de basılmış bir kitabında tabii mıntakaları gösteren bir Türkiye haritasında Güneydoğu Anadolu müstesna olmak üzere, biraz sonra bahsedilecek 1941 coğrafi taksimata çok yerde benzeyen sınırları tesbit etmiştir. Buna göre Türkiye şu şekilde bölgelere ayrılmıştır.

- 1 — Marmara ve Trakya Bölgesi,
- 2 — Karadeniz Bölgesi,

- 3 — Merkez Yaylası Bölgesi,
- 4 — Ege Bölgesi,
- 5 — Akdeniz Bölgesi,
- 6 —Doğu Yayla Bölgesi.

Diğer taraftan Türkiye'nin mévzii coğrafyasını kuzeyin dağlık kuşağı, güneyin dağlık kuşağı, batı küçük asya, dahilî plâtolar ve nihayet bugün kullandığımız ifadelerle Doğu Anadolu gibi bir takım coğrafi üniteler içinde mütalâa eden Fransız coğrafyacısı Raoul Blancard tarafından yapılan çalışmalar dikkati çekecek mahiyettedir. Memleketi coğrafi bölgelere ayırmak hususundaki çalışmaların en ehemmiyetlisi olan 1941 Coğrafya Kongresine kadar daha bir çok teşebbüsler yapılmıştır. 1941 Coğrafya Kongresinde memleketi yakından tanıyan coğrafyacı veya coğrafya ile ilgili sahalara mensup ilim ve idare adamlarının bir araya toplanmasıyla mesele akademik bir hava içerisinde derinliğine ve genişliğine ele alınmış ve neticede memleketimiz aşaağıda bildirilen coğrafi bölgelere ayrılmıştır.

- 1 — Karadeniz Mıntıkası : (*)
Doğu Bölgesi,
Orta Bölge,
Batı Bölge.
- 2 — Marmara Mıntıkası :
Istranca Bölgesi,
Ergene Bölgesi,
Çatalca - Kocaeli Bölgesi,
Güney Marmara Bölgesi,
- 3 — Ege Mıntıkası :
İç Batı Anadolu Bölgesi,
Ege Bölgesi.
- 4 — Akdeniz Mıntıkası :
Antalya Bölgesi,
Adana Bölgesi.
- 5 — İç Anadolu Mıntıkası :
Yukarı Sakarya Bölgesi,
Konya Bölgesi,
Orta Kızılırmak Bölgesi,
Yukarı Kızılırmak Bölgesi,
- 6 — Doğu Anadolu Bölgesi :
Erzurum - Kars Bölgesi,

(*) Buradaki mıntıka terimi bölge, bölge terimi ise bölüm karşılığı olarak kullanılmaktadır.

(**) Mıntıka : Türkiye'nin büyük coğrafi bölgeleri,
 Bölge : Coğrafi bölgelerin ikinci derecede taksimatı,
 Yöre : Coğrafi bölgelerin üçüncü derecede taksimatı.

Türkiye, 1925 senesinde 9 ziraî bölgeye ayrılmış ve bu ayrımların 1848 - 1863 senelerinde Türkiye'nin coğrafi ve ziraî durumu hakkında etüdler yapan Fransız tabiat-şifası P. D. Tschisusatehe'nin çalışmalarına istinat etmiştir. Bu ayrımların özellikle iklim faktörlerine dayanarak sadece coğrafi vasıflara göre alınmıştır. Bununla beraber bu ayrımlarda her bölgede idarî durum nazarı itibare alınmıştır. Öyle ki her bölge tam olarak muayyen sayıda illi içinde bulunmaktadırlar. Bu tarzda teşkil edilmiş bölge hâli İstatistik Genel Müdürlüğü tarafından istatistikî etüdümler ve tahminler için kullanılmaktadır. Bu bölgeler şunlardır :

Filhakika coğrafi bölgeler tetkik edilirken memleketimiz umumî şekli âvâzının hakîm çizgileri, arzainin bünyesi, iklim ve biriki örtüsü gibi fiziki âmillerle beraber nüfusun dağılışı, iktisadî faaliyetlerinin nevi ve şiddeti gibi beşerî âmiller göz önünde tutulmuştur. Türkiye daglık bir memleket olduğu ve bu daglarda bilhassa memleketin muhtelif kısımlarında yalnız iklim ve biriki örtüsüne tesir etmekle kalmayıp, doğrudan doğruya beşer hayatı üzerinde de izler bırakmaktadır. Bundan böyle ikinci derecede iklim ve dolayısıyla biriki örtüsünün hesabına katıldığı görülmüştür. Hamit Sadî Selen'in demesinde evvelâ 1922 ve daha sonra 1938 yıllarında tesbit edilmiş tabii ve ziraî bölge ayrımlarında ve daha birçok yerlerde hep bu şekilde hareket edildiği görülmüştür.

Genel anlamıyla bölgeyi bir coğrafya birliği veya bir veya daha fazla coğrafi vasıfların müştereken teşahür ettiği bir sahaya olarak tarif etmek mümkündür. Coğrafi vasıflar ya fiziki muhite (yer yüzü şekilleri, iklim, su ve toprak şartları, biriki örtüsü ve hayvan toplulukları) veya insan eserlerine (beşerî, iktisadî, iğtimai ve siyasî teza-hürler) teallük edebilir.

Bu şekilde hazırlanan coğrafi bölgeleri Kongreye arzeden komisyon, bölge sınırları ve isimleri üzerinde son sözün söylenmiş olmadığını; fakat şimdiden elde edilmiş neticenin, bugünkü bilgi derecesine göre varılmış bir merhale olarak telâkî edilebileceğini ve taksimatın coğrafya tedrisatında o zamana kadar devam etmiş olan karişikliğin önüne geçmek gibi pratik bir fayda getirmekte olduğunu kabul ediyordu.

7 — Güneydoğu Anadolu Mıntıkası : (**)
 Dicle Bölgesi,
 Orta Fırat Bölgesi.

Yukarı Murat - Van Bölgesi,
 Yukarı Fırat Bölgesi,
 Hakâri Bölgesi.

1 — Merkezî (orta) kuzey bölgesi : (10 il)

Bu bölge tipik karasal kuru iklimle Anadolu yaylasının kuzey tarafını ihtiva eder. Kışlar çok soğuk, yazlar kurak ve sıcaktır. (Step iklimi)

2 — Ege Bölgesi : (9 il)

Bölge, Akdeniz tipi, kuru sıcak yazları ve ılık kışları olan Ege sahil kısmı ile birlikte dağlık ve çok çeşitlilik arzeder.

3 — Marmara Bölgesi : (7 il)

Bu bölge biraz daha serin ve daha rutubetli olan mutedil iklimle Türkiye'nin Marmara ve Trakya kısmını kaplar.

4 — Akdeniz Bölgesi : (6 il)

Bu bölge esas itibariyle Torosların ve Anti Torosların güney eteklerinde Anadolu'nun güneyindeki Akdeniz sahillinden ibarettir.

5 — Kuzey Doğu Bölgesi : (5 il)

Burası Torosların İran ve kuzeyindeki dağların birleştiği bölgede dağlık bir bölgedir.

6 — Güneydoğu Bölgesi : (9 il)

Türkiye'nin doğudaki dağlık kısmının İran'a doğru uzanan güney yarısındaki kısmıdır. İklim yüksek rakımlarla sert fakat daha aşağı kısımlarda çok sıcak bir karasal iklimdir. (Step iklimi)

7 — Karadeniz Bölgesi : (7 il)

Karadeniz sahilleri kuzeydeki dağların etekleri mutedil ve fazla rutubetli olması itibariyle özel bir iklim tipi arzeder.

8 — Merkezî (orta) Doğu Bölgesi : (5 il)

Yüksek ve dağlık bölgedir. Step iklimi gösterir.

9 — Merkezî (orta) Güney Bölgesi : (5 il)

Anadolu yaylasının güney yarısıdır. Kuzeyindeki birinci bölgeden daha sıcak bir step iklimine maliktir.

Memleketin bu coğrafî, idarî ve resmî taksimatından ayrı olarak ziraî bakımdan daha fazla sayıda faktörleri nazarı itibare alarak daha kat'î bir ayırım elde etmek maksadıyla, bir kaç teşebbüs yapılmıştır. Bu mevzuda karşılaşılan güçlükler diğer dağlık memleketlerde olduğu gibi tabii istihsal şartlarının, aynı zamanda ziraî istihsal şartlarının ve ziraî potansiyelinin mahalden mahale süratle değişmesidir. Bu sebepten 1941 Coğrafya Kongresinde memleketin 7 ziraî bölge halinde taksimi tav-

Bununla beraber ziraat politikası sadece halihazırdaki istihsal politikası değil, aynı zamanda bir arazinin ziraat kaynaklarının görünmeyen kısımlarının istihsal potansiyeli ile de alakalıdır. Bu istihsal potansiyelini tahmin etmek güç ve bunu doğru olarak ölçüye vurmak zordur. Bununla beraber her durumda işlenilmeyen potansiyeli

Millî ve millîleterarası teşekküller için ilgili memleketlerin geçili ziraat mahsulle-
rinin verimlerini, tip ve miktarlarını, bu memleketlerin mevcut ziraat kaynaklarını takip
edebilmek çok büyük ehemmiyeti haizdir. Ziraat politikayı planlamak ve yürütmek
için bunlar nazarı itibare alınmalıdır.

Ekonomik kalkınmada bölgesel ekonomik şartları derinliğine etüd etme githige
genişlemektedir. Ziraat politikası ise bu kaideden ayrılmaz. Zira özellikle ziraat
toprakla veya diğer bir ifade ile arazinin bizzat kendisi ile alakalıdır. Arazinin bizzat
kendisi esas itibarıyla çok çeşitlilik gösterir. Zira arazi karakterini tayin eden faktör-
ler pek çoktur ve ekseriya mütehavvildir. Bu faktörlerin kombinasyonunu ziraat bölgeleri
veya karakteristik ziraat yapı ve istihsal temayülleri bulunan bölgevi kompleksleri
meydana getirir.

II — Ziraat Bölgeleşmekteki gaye :

Filhakika Avrupa memleketlerindeki ziraat bölge ayrımlarındaki gelişmeler ikinci
dünya harbinden sonraki ekonomik gelişme devrelerinde tekâmül etmeye başlamıştır.
Keza birçok memleketlerin kabul ettikleri metodlar farklı olmuş, son senelerde Av-
rupa Ekonomi Birliği Teşkilâtı, Avrupa Produktivite Alanı ile birlikte mühtereken Bir-
lik içindeki memleketleri 1958 yılından itibaren iki sene zarfında ziraat istatistikleri
toplayarak ve müteakiben bir sene müddetle çalışmak suretiyle ziraat bölgelere böl-
müşlerdir. Oidukca uzun bir çalışmaya rağmen mevzu bahis teşkilât bunu ilk merhale
olarak kabul etmekte ve ziraat istatistiklerinin tamamlanmasıyla birlikte ziraat bölgelerin
daha derin etüdlere ihtiyacı olduğunu ileri sürmektedirler.

tegebbüs etmektedir.
yapıyla alakalı esaslara dayanan daha uygun bir bölgeleşme meydana getirmeye
tere ihtiyag vardır. Bu çalışmada ile Türkiye'yi ziraat bölgelere ayırmadaki gaye; ziraat
leri göz önünde bulunduran metod ile yapılabılır. Bunun için ziraat istatistik ve etüd-
memleketlerde doğru bir ziraat bölge ayırımı ziraat bakımından önemli olan faktör-
bilhassa ziraatî inkişaf etmemiş olan memleketlerde, direkt bir bağıantı varsa da, bu
şartlara dayanan coğrafi bölgeleşmenin aynıdır. Gerçi tabii şartlarla ziraat arasında
Coğrafiya Kongresinin tavsiye ettiği Türkiye'nin 7 ziraat bölgeye ayrılması tabii

yapılmış uygun bir teklif mevcut olmadığı ortaya çıkmaktadır.
imkân verecek ve memleketi idari ünitelere bölmek istikametinde hükümet tarafından
mıdır. Bütün bunlardan şimdiki kadar devlet istatistiklerinin yeni bir tarzda tasnifine
gelerin taksimindeki çalışmalar için yeni imkânlar veren genel toprak haritası yapı-
siye edilmiştir. Bundan başka Türkiye'nin bir orman haritası hazırlanmış ve ziraat böl-

ve bunun vüs'atini göstermek, ziraî şartları ve ziraî developmanın vaziyetini mukayese etmekle kabil olabilir. Umumiyetle bu durum gayri müsait şartların bulunduğu sahalarda ve bilhassa entansif ziraat için daha fazla ehemmiyet kazanır. Bundan başka duruma tesir eden çoğu tarihî mahiyette nazarı itibare alınacak diğer bir çok hususlar vardır. Bunun için ziraî istihsal şartları ve bunların çiftçilik üzerindeki tesirlerinin nazarı itibare alınması ziraî potansiyelden ve bir bütün olarak ziraî kaynaklardan bir netice çıkarmayı mümkün kılar. Bununla beraber istihsal şartları ve bunların çiftçilik üzerindeki tesirlerinin bütün mahallerde aynı olmadığı unutulmamalıdır. Keza bu istihsal şartları ve bunların istihsal üzerindeki tesirleri belirli bir saha dahilinde bile bir arazi parçasından diğer bir arazi parçasına ve zamana göre değişir. Bundan böyle aynı yahut benzer karakterleri haiz ziraî istihsal şartları olan arazileri ayırmakla ziraî bölgeler meydana gelmektedir. Büyük bir sahanın ziraî kaynakları hakkında tam bir malûmat edinmek için münferit ziraî bölgeler hakkında bilgi edinmek ve bunların potansiyellerini tayin etmek esastır. Hulâsaten ziraî bölgeleşmekteki gayeyi aşağıdaki gibi özetleyebiliriz :

- 1 — Ziraî bölgeler ve ziraî durumlar hakkında daha iyi bilgi edinmek ve dolayısıyla ziraî kaynakları daha iyi bir şekilde tesbit etmek,
- 2 — Bölgesel seviyede problemleri çıkarmak, bölgelerin problemlerini yerinde halletmek ve hizmeti götürmek,
- 3 — Bölgesel etüdüler yapmak,
- 4 — Ziraat politikasının icabettirdiği tedbirleri almaktır.

Netice olarak bu çalışmanın gayesi, Türkiye'deki ziraî bölgeler için daha iyi bilgiye malik olmak suretiyle homojenite gösteren bölgeleri ayırmak ve bölgelerde bir bütün olarak ziraat kaynaklarının imkânlar nisbetinde tam bir tasvirini yapmaktır.

Zamanımızda memleketlerin rasyonel şekilde plânlı ekonomi ile kalkınabileceği ancak mümkün görülmekte ve bölgesel plânlama, ekonominin genel inkişafı vasıtalarından biri olarak kabul edilmektedir. Nitekim harp sonrası Avrupasında plânlamanın realizasyonunda bu husus nazarı itibare alınarak bölge plânlamaları geniş tatbikat alanı bulmuştur.

Memleketimizin de plânlı bir devreye girmesiyle ve aşağıdaki bahislerden anlaşılacağı veçhile bölgelerin farklı ekonomik potansiyeline malik olmaları dolayısıyla bölge plânlamasına geçilmesinin zarureti aşikârdır. Artan nüfusun ihtiyaçları karşısında ziraî istihsalimizin artırmak zorunluluğu ziraatte büyük hamleler yapılmasını icabettirmektedir. Diğer taraftan ziraatın inkişafı sanayiinin kalkınmasına ve diğer iş sahalarının yaratılmasına efrastürüktürün tevsiine, eğitimin gelişmesine bağlı bulunmaktadır. Diğer bir ifade ile ziraî kalkınma bütün ekonomik ve sosyal sahaların âhenkli bir koordinasyonla ele alınması lüzumunu ortaya koymaktadır. Bu ise

Zirai istihsalin tabiiyatı ve şartları umumiyetle bölgeden bölgeye çok değişir-
ginden, bir memleket arazisini zirai bölgelere ayırmak maksadıyla yapılan hemen
hemem her teşebbüs pratik olmayan küçük zirai bölgelere ayırmak maksadıyla yapılan hemen
Böyle çok sayıda bölgelere ayırmak pratik değildir ki böyle ayırma işini muvaffakiyete
götürmez. Bu hususta aranan şey bölgelere göre zirai farklılaşmayı ortaya koyan
seri ön etüdün yapılmasıdır. Bunun mânası bölge ayırımında küçük farkları göme-
mezlikten gelmek demektir. Böylece sadece mahdut sayıda çok iyi beliren esas zirai

A — Ayrım esasları :

IV — Bölge Ayırımında Kullanılan Kriterler :

homenite gösteren sahalar zirai bölgeyi teşkil eder.
zirai karakteri olan diğer bir ifade ile esas şartları benzer olan, bir bütün olarak
dan böyle zirai bölgeyi şöyle açık ve kısa olarak özetleyebiliriz : Aynı veya benzer
istihsal vasıtalarıyla ve elde edilen verimle özel olarak karakterize edilebilirler. Bun-
ka aynı zamanda istihsal şartlarının tamamıyla dışında ekseriya kullanılan gelişti-
nin başta gelen iki büyük karakteristik özelliğidir. Böylece zirai bölge bundan baş-
ziden faydalanma şekillerini tayin eder. Arazi kullanma ve hayvancılık zirai bölge-
her ikisini birden yapar. Bu durum mahsul yetiştiriciliği yahut hayvancılık olarak ara-
tipleri halinde görülmüşler. Her çiftçi ya nebatî veya hayvanî istihsalde bulunur veyahut
Bunlar bir bütün olarak bir sahanın zirai karakterine yardım eden gelişti-
gittik

tezahürleri oldukça karışık bir mevzudur.
lanması ve daha diğer birçok faktörlerden mürekkeptir. Zirai istihsal şartlarının dış
gittik yapısı, işgillik durumu, ulaştırma, zirai istihsal maddelerinin temini ve pazar-
ve ekonomik faktörlerden ibarettir. Bu faktörler rölöf, iklim, toprak karakterleri,
Zirai istihsale hükim olan şartlar anaaltı güc olan çok sayıda tabii, sosyolojik

zer gittiklik tipi ve istihsal imkânları olan araziler bir bölgeye girmektedir.
bölgele esas şartları benzer olan sahalar dahil edilecektir. Yani hiç olmazsa ben-
hattâ birgittikten diğer bir gittikliğe göre çok değışiklik arzeder. Bundan böyle zirai
Bunun neticesinde böyle istihsal şartları ve gittiklik tipi umumiyetle mahalden mahale
digi anlaşılır. Ancak üniform istihsal şartları olan geniş araziler son derece nadirdir.
nun gittiklik üzerindeki tesirleri üniform olan muayyen bir arazi parçasının kasedil-
Yukarıda açıkladığı veçhile bir «zirai bölge» den zirai istihsal şartları ve bu-

III — Zirai Bölge Tarifi :

zirai bölgeyi bütün bu sebeplerden bölge plânlamalarında esas alınmalıdır.
olabilecektir. Bu ise her şeyden önce bölgelelerin amenağını meselesidir. Türkiye
berleri daima göz önünde tutulmak şartıyla hazırlanması ve tabiiyatıyla mümkün
ye değışikliği ve Türkiye'nin amenağını ise bölge plânlamalarının birbiriyle münase-
memleketin bünyevi değışikliği ve bütün memleket sathının amenağını demektir. Bün-

Bununla beraber belirtmek istenilen bölgeler kâfi derecede homojen olmalıdır. Bu bölgelerin içerisinde ziraat hiç olmazsa bir dereceye kadar esas unsurları itibariyle benzer olmalı ve aynı zamanda mevzuu bahis bölgeyi kâfi derecede karakterize etmelidir. Hiç şüphesiz ki bu durum bir taraftan özel bölgesel vasıfların nazarı itibare alınmaması demek olduğundan ve diğer taraftan bölgenin iyice belirmesi için bunları hesaba katmak zarureti bulunduğundan bölge tarifinin istediği hususları tam olarak yerine getirmek kolay değildir. Böylece bölgesel vasıflar ziraat istihsal şartlarının esas özelliklerinde ve ziraat istihsalin tezahürlerinde ilk plânda görülmelidir.

Bölgelerde ziraat istihsal şekline ve şartlarına tesir eden çok sayıda ve özellikle değişik ehemmiyetteki faktörler vardır. Bu bakımdan aynı kritere göre ziraat bölgelerinin teşhisi ve ayrımı güçleşmektedir. Bu sadece nadir hallerde olabilir. Umumiyetle bahis mevzuu ziraat bölgeleri tavsif ve tayin için kullanılan kriterlerden farklı kriterlerin hepsini birden kullanmak zarureti vardır.

B — Ayrım İmkânları ve Kriterleri :

Biraz önce açıklandığı gibi ziraat istihsale hâkim olan şartlar çiftçiliğin görünüşte aldığı şekille çok ilgilidir. Yani çiftçilik şekilleri istihsal şartlarını şümulü bir şekilde kendilerine adapte etmektedirler. Bununla beraber bir çok sebepler dolayısıyla bu adaptasyon ziraatte, ekonominin diğer bir çok branşlarından daha uzun bir zaman almaktadır. Bundan başka çiftlik tipinin istihsal vasıtalarına tam mânasıyla uymamasının özel, hukukî ve tarihî sebepleri mevcuttur. Veyahut adaptasyon oldukça uzun bir zaman gecikmesiyle meydana gelir.

Buradan umumiyetle çiftlik tipinin muayyen derecede kendisini tevlid eden istihsal şartlarını aksettirdiği kabul edilebilir. Çiftçiliğin karakteri bâriz olarak çiftliğin istihsalı, fonksiyonları ve yapısı olarak ifade edilebileceği için ziraat bölgelerinin ayrımı ziraattaki bölgesel değişikliklere göre en iyi şekilde yapılabilir. Bundan böyle çiftçilik tiplerini müşahede etmek suretiyle bunların esasları olan istihsal şartlarını hiç olmazsa indirekt olarak tesbit etmek mümkün olacaktır.

Bir ziraat teşebbüsünün veya işletmenin ana çizgileri «çiftçilik sistemi» terimi ile ifade edilebilir. Çiftçilik sisteminin kendisi tatbik edilen mahsul yetiştirme sisteminin ve «mahsulden faydalanma sisteminin» neticesidir. Mahsul yetiştirme sistemi çeşitli mahsul gurupları için kullanılan mevcut ziraat arazisinin yüzde nisbeti üzerine istinat eder. Çeşitli münferit mahsuller ise yetiştirilmeleri için gerekli işgücü hacmine göre takdir edilmektedir. Nitekim özel mahsuller ziraatı (Endüstri bitkileri, bahçecilik v.s.), çapa bitkileri, hububat ve yem bitkileri ziraatı yahut bu esasa göre faydalanma sisteminde kullanılan hayvanların (sığır, koyun v.s.) ırkına ve bunları elde bulundurma gayesine (ıslah, et hayvancılığı, sütçülük v.s.) göre çiftçiliğin kendi ihtiyaçları ve satış maksadıyla yapılan çiftçilik arasında tefrik yapılmaktadır. Bundan başka bu esas ayrımlara ilâveten karışık durumlar ve varyasyonlar vardır.

Kendi arazilerinde ziraat şartlarını aydınlatmak amacı ile bir çok memleketter zirai sayım gerçevesi içinde gerekli doneleri elde etmeğe koyulmuşlardır. Fakat bu çok güğlükleri tevliid etmekte, fazla sayıda elemama ve paraya ihtiyag göstermekte-dir. Verinde mütehassıs elemannlarla gıftıgılık şartlarının dogrudan dogruya sayıma tabi tutulması, münterit gıftıkkilerin tetkikindeki gibi aynı neticeyi verecektir. Fakat bu'az önce agıklanan sebepler bunun yapılmasını önlemektedir. Anket suretiyle yapılan bu etüd gekli muhakkak ki tamamen sematik mahiyette ve dolayısıyla mahdut kul-lanıs kabiliyetine sahiptir. Genel olarak çok muhtasar formüle edilmiş ve basit, mahdut sayıdaki anket suallerinden dogru cevaplar beklenebilir. Zirai sayımlar do-layısıyla elde edilen doneler bu sebepten umumiyetle bahis mevzuu gıftlık sistemini tesbit etmeğe kifayet etmez. Eger araştırmayı yapana bu tarzda gıftlık büyüklüğü ve kullanılan mahsul yetiştirme sistemi hakkında doneler gıkarabilirse kendini bahıtyar edememlidir. Bundan başka mahsulden faydalanma sistemi, mahsul yetiştirme siste-

Uygun araştırmalar neticesinde, yukarıda bildirilen tarzda münterit gıftıkkileri sınıflamak tamamıyla mümkün olmağa beraber, küçük bölgelerde bile gıftlık sayısı o kadar fazladır ki bunun zirai işlemeleere tabiki çok zamana ve imkana ihtiyag göster-mektedir. Bu sebepten izah edilen usul yalnız çok küçük sahalara tabik edilebilmek-

Zirai bölgelerin tarifi ile ilgilien mütehassıslar, pratik olarak ayırımın yukarıda izah edildiği gibi yapıldığında ve belki özel ehemmiyetteki istihsal şartlarını da na-zari itibare olarak bunları takviye etmek mecburiyetinde kalındığı hususunda hem-fikirlerdir. Buna ilâveten bütün mütehassıslar bölgę ayırımında bu metodların pratik olarak kullanılmamasının son derece teknik güğlükler dogrudugunu ve bu güğlüklerin çok hallerde önlenemediğini bilmektedirler.

Dünyada gıftıgılık tipleri bakımından tamamıyla homojen olan geniş sahaların nadir bulunduğu çok iyi bilinmektedir. Hatta daha küçük sahalar da bile işleme bü-yüklüğü ve gıftlık tipleri bakımından büyük varyasyonlar vardır. Bunlardan başka elde edilen mahsul verimleri de büyük değışiklikler gösterir. Zirai bölgeler işleme tiplerine, büyüklüklerine ve bu kritiklerden bir veya daha fazlasının birliğte yahut tek başına bulunmasının dominantliğine dayanan mahsul veya hayvan verimleri-ne göre belirlenebilir. Bu hallerde değışik ziraat sistemleri, gıftlık büyüklükleri ve ve-rimleri o kadar karışiktır ki mevzuubahis sahayı tamın edici bir şekilde sınıflandı-rmak çok güğtür.

Mevzuubahis bölgedeki gıftıgılık tipi, araziden faydalanma sistemleri ve mahsul yetiştirme sistemleri arasındaki birgok kombinasyonlara istinat eder. (Mesele gapa birkileri ziraatı + süngülük + yem birkileri ziraatı + sigir yetiştiriciliği v.s.). Zirai böl-geleri taksiminde yalnız başına ziraat sistemleri kullanılması ise kifayetsiz kalır. Bü-tün hallerde işleme büyüklükleri ve işleme başına düğen fiziki ve ekonomik kazanç-lar nazari itibare alınmalıdır.

minden daha sık değişikliğe tabidir. Bu suretle sadece özel şartlar altında tesbit edilebilir. Çünkü mahsulden faydalanma sistemini sayısal olarak ifade etmek, mahsul yetiştirme sisteminden daha güçtür. Bundan başka çiftlik geliriyle ilgili suallere çiftçiler ekseriya doğru cevap vermezler veya hiç cevap vermezler. Çünkü çiftçiler bunu özel işlerine bir müdahale sayarlar. Ayrıca çiftçilerin tahsil seviyelerinin de çok değişik olduğu nazarı itibare alınmalıdır. Bu husus, suallerden doğru cevap alınmasını sınırlar. Nihayet şu noktayı da kaydetmek gerekir ki böyle çok sayıda münferit suallerin kıymetlendirilmesi çok elemana, imkânlara ve zamana ihtiyaç gösterir.

Çiftçilik şartlarıyla ilgili donelerin örnekleme metoduyla da elde edilebileceği ileri sürülmüştür. Fakat bu metod ziraat bölgelerinin ayırımında çok tatminkâr olmamaktadır. Zira örneklerin sayısı çok mahdut olduğu nisbette etüde giren çiftliklerin mesafeleri oldukça fazla, sahaların hudutlarını tayin çok güç, hattâ tamamiyle imkânsızdır. Buna ilâve olarak çiftçilik şartlarının muteber örnekleme etüdlere, sadece ziraat bölgeleri belirtildikten sonra mümkün olur.

Biraz önce açıklandığı veçhile herhangi bir ziraat sayıma göre mahsul yetiştirme sisteminin tesbiti ile ilgili o kadar güçlükler vardır ki çok memleketler diğer metodları kullanmaktadır. Bu, özellikle ziraat istatistiklerinin yıllık tetkikleri bakımından doğrudur. Her münferit çiftçiye soru sormak suretiyle yapılan hakikî ziraat sayım, elde edilen donelerin tertip edilerek kıymetlendirilmesi yüzünden çok masraflı olur ve uzun zaman alır. Bu itibarla birçok memleketler bunu ancak fasılalarla yaparlar. Bunun içindir ki mahsul yetiştirme sistemleriyle ilgili en mühim doneler ve hayvancılık durumu, ekseriya ameliyeyi basitleştirmek suretiyle elde edilir veya bu maksatla kurulan bir komite tarafından bulunur. Nasıl olursa olsun neticeler her çiftlik için verilmeyip, büyüklüğü değişen idarî sahalara göre verilir. Böyle istatistiki neticeler muhakkak ki ilgili idarî sahada hayvan yetiştirme şekli, metodu ve mahsul yetiştirme sisteminde bazı neticeler çıkarmağa imkân verir. Mahsul yetiştirme sistemi idarî ünitelerin toplam ziraat arazisinin, başka mahsul guruplarına yahut münferit tarla bitkilerine isabet eden paylarından ve hayvanların dağılışı metodu da yaş ve cinslerine göre çeşitli hayvan cinslerinin ayrılmasından elde edilebilir. Böylece mevzu bahis idarî saha dahilinde hangi çiftçilik sisteminin hâkim olduğunu muayyen bir katiyet derecesiyle tesbit etmek mümkündür. İdarî ünite dahilindeki çiftliklerden hiç olmazsa çoğunun bu suretle tesbit edilen sistemi takip ettiği ve başka bir ifade ile idarî ünitenin ziraat yapısının umumiyetle münferit çiftliklerine tekabül ettiği kabul edilmiştir. Şüphesiz ki bu hipotez, ele alınan idarî ünite ne kadar küçükse o derece makûl olabilecektir.

Bu noktada kuvvetle ifade edilebilir ki münferit çiftlik yapısıyla bütün ziraat yapı arasında böyle sıkı bir ilginin bulunduğu dair bu genel hipotez kabul edilmemiştir. Bu, ancak küçük bölgelerde doğrudur. Bu halde bile doğruluk derecesi sınırlıdır. Bir kere ele alınan idarî sahadaki münferit çiftlikler umumiyetle eşit büyüklükte değildir. Zira bir derece kadar farklı büyüklükteki çiftlikler farklı ziraat

sistemleri takip ederler. Aynı zamanda zırat gelişmenin bir neticesi olarak, gelişti-
 gittiklik sistemlerinde bir artış olduğu ve bunun sadece gittiklik gelirdinde yahut mahsul-
 den faydalama sisteminde değil, mahsul yetiştirme sisteminin tabiiğinde gittikçe faz-
 lasıyla meydana gittiğini nazarı itibare almamak lâzımdır. Bu husus, özellikle, daha
 çok inkişaf etmiş olan sahalarında böyledir. Halbuki izole haldeki geri kalmış zırat
 bölgelerde ananevi mahsul paternine bağlı kalmakta kuvvetli bir temayül vardır.
 Sonuncu halde genel durumdaki özel durumlara imnek daha ehemmiyetlidir. Bununla
 beraber, genel olarak idari sahaların genel görünüşünden tahminle gikarılacak olan
 gittiklik sistemleri daha ziyade istatistikî bir tesadüf oluyor ki neticede, münferit gitt-
 tiklerin karakterini tesbit etmede کافی dercede bir esas teşkil etmiyor.

Bütün bu güçlükler bakımından çok iyi anlaşılıyor ki gittiklik tipi sadece, özellikle
 çok iyi inkişaf etmiş zırat istatistikleri bulunan memlekelerdeki zırat bölgelerinin tes-
 biti maksadıyla kullanılabilir. Umumiyette bölge ayırımı kabca olarak yapılmaktadır.
 Büyük ve küçük idari ünitelerdeki zırat arazilerinin kullanılmasında ilgili doneler
 değişik detaylı olmak üzere hemen hemen bütün dünya memlekelerinin zırat ista-
 tistiklerinden elde edilebileceği için şu veya bu mahsul geçişinin hakimiyetine göre
 ve zaruri olan hallerde enstansite katsayısını kullanmak suretiyle birkaç idari üni-
 teyi; gayrikl bölgeler, genel zırat bölgeleri, hububat bölgeleri, yem bitkileri böl-
 geleri v.s. gibi bir araya getirmek, mevcut materyale dayanarak, daima mümkündür.
 Bu merhale zırat bölgeleri sınıflandırma ve ayırmağa doğru atılmış ilk adımdır. Çok
 karışık sahalar halinde, mesela farklı mahsul yetiştirme sistemlerinin hemen hemen
 eşit nisbetlerde tabii edildigi durumlarda sınıflandırma ve ayırım için daha başka
 kriterler kullanılmalıdır. Bu gibi donelerin kullanılmasında umumiyetle istatistikî donele-
 rin mevcudiyetiyle sınırlanmıştır. Bir kaide olarak hayvancılık üzerindeki doneler bu
 maksatla kullanılabilir. Hayvan kesafetinin yahut hektara mahsul verimlerinin ve hay-
 van verimlerinin eşit olduğu hallerde suni gübre, makine, v.s. gibi bazı zırat kay-
 naklar, bölge hudutlarını düzeltmek ve çok doğru olarak zırat bölgeleri sınıflandır-
 mada esas olarak kullanılabilir. Gittiklik büyüklüğüne göre zıratın bölgesel dağılışı
 hemen daima tesbit edilebilir ve bu suretle yukarıda bildirilen gaye için kullanılma-
 bilir.

Bölge içerisinde istatistikî ünite olarak nazarı itibare alınmak mecburiyetinde
 kalınan zırat ünitelerinin seçilmesi büyük ehemmiyeti haizdir. Seçilen istatistikî üniteler
 ne kadar küçük olursa, bölgelerinin ayırımı daha doğru bir şekilde yapılmış olacaktır.
 Bununla beraber eğer en küçük ünite kullanılırsa, zırat bölgelerinin çok sayıdaki ka-
 rakteristikleri dolayısıyla heterojen sahalarla, bünyevi farklar çok bariz olarak or-
 taya çıkacaktır. On etüd icabı kaide olarak bundan sakınılmalıdır. Bundan başka
 böyle küçük sahalar kullanılırsa, istatistikleri kıymetlendirmeye bakımından çok geniş
 hesaplar yapmak zorunda kalınır. Diğer taraftan sahalar geniş olursa, birçok bün-
 yevi farklar vasatî neticeler arasına gizlenip kalır. Sahaların hudutları genişler, bir-
 birlerine karışır ve bölgeler bariz karakterini kaybederler. Esas ünitelerinin seçiminin
 de harita mikyasının dahtı mühim rol oynayabileceğini not etmek lâzımdır. Seçilen

esas ünite özel bir makyası haiz harita üzerinde oldukça geniş olarak, belirli şekilde gösterilmelidir. Kaide olarak esas ünite harita üzerinde 1 Cm² den daha küçük bir saha ile temsil edilmemelidir.

Şimdiye kadar sadece bölgelerin ayrımı için tam ziraî kriterlerden bahsedildi. Bununla beraber burada bölge ayrımı maksadıyla tabii, sosyolojik ve ekonomik faktörlerin de kullanılabilceğini işaret etmek lâzımdır. Önce istihsal potansiyeli üzerinde ehemmiyetli tesirde bulunan tabii faktörleri inceleyelim.

Bölge ayrımı ile ilgili bu kriterler tabiatıyla daha ziyade coğrafi karakterdedir. Bu suretle; rölief iklim, toprak ve diğer coğrafi vasıflar bakımından oldukça homojen olan araziler «tabii ziraat bölgeleri» olarak bir araya getirilebilir. Fakat böyle bir bölge sınıflandırılması oldukça güçtür. Çünkü çok sayıda değişik karakterlerin nazarı itibare alınması mecburiyeti vardır. Öyle ki kumlu topraklı, serin ve rutubetli deniz iklimi olan taban araziler bir araya getirilmelidir. Gerekli kantitatif doneler aynı zamanda özel güçlüğü maruzdur. Böyle bir metod birbirleriyle bağdaşmayan tabii vasıflarla alâkalı kantitatif donelerin bir araya getirilmesini icabettirir ki bu, bölge yapısını aydınlatmaktan ziyade karartır. Bu sebeple böyle bir ameliyeden umumiyetle sakınılır, Tavsiyeye yarayacak vasıfları minimuma indirmeğe gayret edilir. Meselâ sahil dağlık mıntıkası v.s. gibi ziraî karakterlerin detaya inilmesi okuyucuya bırakılır. Diğer basit bir metod, ayırım ve sınıflandırmayı yalnız tabii bir faktöre dayandırandır. Meselâ umumiyetle toprakların bölgevi dağılışı ziraat için özel ehemmiyetine binaen ele alınır. Çeşitli toprakların rölief ve iklim tesirinde kaldıkları için) tabii produktivitesini rakamla ifade maksadıyla daima teşebbüsler yapılmıştır. Bu suretle eşit, tabii produktivitedeki ayırım sahalarına erişilir. Federal Almanya'da ziraat arazisi için «ünite kıymeti» esas itibariyle toprağın tabii produktivitesinin takdirine istinat eder. (Tarla ve çayır arazilerinin kıymet takdiri.) Bu metod bununla beraber bütün milletler tarafından kullanılmaya elverişli değildir. Çünkü diğer memleketlerde buna benzer bir metod inkişaf etmediği gibi takdir metodu olarak milletler arası bir anlaşmaya varılarak üzerinde çalışılan bir metod yoktur.

Ziraî bölgelerin ayrımı ile ilgili sosyolojik faktörlere gelince, bu hususta münferit çeşitli faktörlerin kullanılmasının, tabii istihsal şartlarında kullanılması haline göre daha az umumî ve hattâ daha az mümkün olduğunu kaydetmek lâzımdır. Bu sebepten ancak, temel bazı münferit faktörler ele alınmıştır. (Nüfus kesafeti, ziraî nüfusun yekûn nüfusa nisbeti, iş kontratları, Km² ye düşen çalışma üniteleri sayısı v.s.). Bununla beraber elde edilen neticelerin bölge ayrımında genellikle kullanılması nisbeten mahdut kıymeti haizdir. Sadece özel maksatlar için kullanılır. Aynı şey hemen hemen ekonomik faktörler bakımından da doğrudur. Ekonomik faktörler vasıtasıyla eşit ziraî fiyatlar, eşit pazarlanma durumu v.s. olan yerler ziraî bölgeler içinde bir araya getirilebilir.

Ziraî bölgelerin ayrımı için çok sayıda metodlar kullanılması mümkündür. Geçmişte ve zamanımızda bunlar kullanılmıştır. Ayırım esası olarak çiftlik tipinin bizzat

kullanılmasının mümkün olmadığı hallerde elde mevcut malumatın makul bir şekilde kombinasyonu ile tâtmin edici neticeler elde edilebilir. Sattı istatistik metodların, mesela münhasıran ziraî istatistiklerin kullanılması (kantitatif metod), sadece coğrafi ve sıfırların kullanılmasında olduğu gibi (kalitatif metod) tâtmin edici değildir. Şüpheli hallerde araştırmacı daima ziraî politika maksadıyla kullanmaya elverişli bölgelerin sınıflandırılması ve ayırımına ulaşmak için arazi hakkında kendi şahsî bilgisini kullanmalıdır. Şimdiye kadar ziraî bölgelerin ayırımındaki esaslar bunların analize etyle birlikte belirtildi. Bununla beraber Avrupa memleketlerinde kullanılan olan metodlar birbirinden farklı olmuştur. Bir memleket arazisini sınıflandırma ve bölgelere ayırımada en önemli faktörler tabii istihlal faktörleri olan rölöf, iklim ve topraktır. Bazı hallerde (Avusturya ve Norveçte olduğu gibi) Coğrafi üniteler (tabii olarak ho-mojen sahalar) kriter olarak alınmıştır. Tabii istihlal şartları bakımından toprağı özel bir ehemmiyet arzettiği durumlarda (Hollanda ve Belçikada) bununun ziraî tezahürü en mühim kriter olarak kabul edilmiştir. Sadece Federal Almanya'da ve hâlen ilmi gayeler için İngiltere'de ziraî bölgelere ayırım arazi kullanma ve çiftlik tipleri üzerine de istinat etmiştir. Bu ayırlar ziraî yapıya dayanan değışik derecedeki donelerle takviye edilmiş, yahut bölgenin ziraî karakterleri belirtilerek aydınlatılmıştır. Buradan anlaşılıyor ki her memleketin özel şartlara ve ziraî durumuna bölge ayırımında önde gelen bir husus olmuştur. Yalnız bir halde (İtalya) ayırım bölgede hakim çiftlik tip-lerine göre yapılmıştır. Çünkü bu memleketteki keskin fazlalıklar, ziraî istihlal pater-nine dayanan daha geniş üniform bölgeler halinde memleketin bölünmesini güçleştir-miş ve hattâ gayri mümkün bir hale koymuştur.

Daha önce bahsedildiği gibi Avrupa Produktivite Ajansı ve Avrupa Ekonomik Birliği Teşkilatı, müstereken 1958 senesinde başladığı 2 senelik bir mesai neticesinde Birlik içindeki memleketleri, millî hudutları içinde ziraî bölgelere ayırmıştır. Bu teşki-lâtların bölge ayırımındaki kriterlerini aşağıdaki gibi özetleyebiliriz :

- 1 — Çiftçilik şeklinin bölgesel dağılışı,
- 2 — Teknik ve Ekonomik produktivite,
- 3 — Tabii istihlal şartları,
- 4 — Mevcut çiftliklerin büyüklükleri,
- 5 — Hayvan kesafeti,
- 6 — Ziraî developman seviyesi,
- 7 — Ziraî nüfus sayısı ve dağılışı,
- 8 — Pazarlanma durumu.

Adları geçen teşkilât altı Avrupa memleketinde bölge ayırımı yapmıştır. Bu teşkilât bu ayırımın ziraatteki bölgesel ayrılıklar bakımından kıymetli malumat verdiği görülmektedir. Hatta bölgelerin ziraî yapısıyla ilgili çok malumatı içlerinde bulundurmaaktadır. Buna rağmen mevcut kaynaklarla ilgili problem geniş ölçüde cevapsız kalmaktadır.

Bölge ayırımı teşkilât ziraî bölgelerin istihlal potansiyelinin iç yüzünü ortaya koy-

masına rağmen, tabii sosyal ve ekonomik istihsal faktörlerine göre bütün araziyi ayırmak, hatta yakını istikbalde bile çeşitli ziraî bölgelerin istihsal potansiyelini tesbit etmek daha uzak görünüyor. Bu itibarla daha büyük bir mesaf ile daha geniş çapta etüdlere zaruret vardır. Şimdilik ortaya konulan neticeler ise mevzubahis çalışmalar için kıymetli bir temel teşkil edecektir.

C — Batı Avrupa Memleketlerinde ziraî bölgelerin ayırımında kullanılan esas kriterler :

Batı Avrupa memleketlerinin ziraî bölge ayırımlarında çalışan mütehassıslar kullanmağa elverişli istatistiklerin bulunmaması halinde kendileri mahdut sayıdaki kriterlerle iktifa etmek mecburiyetinde kaldılar. Bu hususta ele alınan ilk şey arazi kul lanma şekillerinin bölgeyi iyice tavsif edebilecek tarzda nisbetleri bulunmuştur. Meselâ kültür arazisinin bütün araziye nisbeti, kültür arazisinin çayır - mer'a arazisine nisbeti, mahsul arazisinin hububat, çayır bitkileri, yem bitkileri ve entansif mahsul lere göre dağılışı yani yüzde nisbetleri, hayvan kesafeti mahsul ve hayvan verimleri, ziraî aktif nüfus ve bütün nüfusa nisbeti ve çiftlik büyüklükleri gibi hususlar tesbit edilmiştir.

Bir memleketi bölgelere ayırmada kullanılan yollardan biri de analitik haritaların hazırlanmasıdır.

D — Analitik haritalar :

Analitik haritalar, her arazi ünitesi için istatistiklerden veya hesaplama yolu ile elde edilen kıymetler ile yapılır. Bulunan neticeler analitik haritalar üzerinde işlenir ve buradan homojen sahalar ayrılır.

E — Ziraî Bölgeleri haritalama genel kavramı :

Analitik haritalar böylece çeşitli kriterlerin coğrafi dağılışını gösterir ve bu etü- dün gayesi bakımından ziraî bölgeleri haritalamada en mühim ön malûmatı teşkil eder. Analitik haritalar bir bakışla farklı kriterlerin her arazi ünitesi içerisinde nasıl şekillendiğini ve onları mukayese etmeğe imkân verip, her arazi ünitesi bu suretle bir veya daha fazla özel mühim kriterlere göre sınıflandırılabilir ve aynı veya benzer vasıflar karakteristik ziraî bölgelerdeki uygunluğuna göre bir araya getirilebilir.

Bu tarzda haritalar kendi özellikleriyle bazı coğrafi sektörleri gösterir ve muay- yen bir ünitenin büyük bir kısmı önceden çıkmış olur. Bu safhada mevzubahis sektör- leri tam mânasıyla haritalarken problemler meydana çıkar ve hudutları çizirken di- ğer geçit bölgeleri gözüktür. Hakikatte, başlangıçta bazı arazi üniteleri açık olarak işaretlense ve komşu ünitelerle uygunluğu görünse dahi, diğer taraftan birçok hal- llerde özel kriterleri kullanmak ve hususiyile iki karakteristik blok arasındaki geçit zonlarında mütehassısların şahsi bilgilerine müracaat etmek zarureti ortaya çıkar. Bu sebepten haritalama bütün hallerde sistematik bir tarzda yapılamamaktadır.

Analizler hususiyetle idari ünitelere göre yapılan memleketlerde ayırımın özel bir problemi; kullanılan arazi ünitelerinin, muhtemelen çok küçük dercede müstesna, tabii coğrafi ünitelere uymaması keyfiyettir. Birçok üniteler mesela ovalar, tepeler, iyi ve kötü araziler v.s. gibi çok farklı, tabii sektörleri ihtiva eder. Bundan böyle çok zaman hakikatte farklı kriterlerin kıymeti vasatıyla temsil eder ki doğruya yakın bir durum gikmiş olur.

Buna benzer bir problem de geniş homojen bir ziraat bölge içerisindeki izole haldeki karakteristik üniteler yahut küçük üniteler hakkında nasıl davranılacağıdır. Böyle özel ziraat bölgelerinin de nazarı itibare alınması çok sayıda ziraat bölgelerinin meydana gikmesine sebebiyet verir ki bundan sakınmak arzu edilir.

Bu sebepten bu küçük bölgelerin etrafındaki daha büyük bölgeler tarafından mesedilmesi daha uygun mütalaca edilmektedir.

Ç — Ziraat bölgelerinin şekilleri ve dış görünüşleri :

Muhelif memleketlerdeki ziraat bölgeleri tetkik edilirse bunların memleketten memleketeye şekli, büyüklük ve hudutlar bakımından farklı oldukları ilk bakışta görülmür. Mesela Fransa'da bölgeler oldukça muntazam hudutlarla geniş kapalı şekiller meydana getirir. Halbuki Benelux memleketlerinde ve Almanya'da bölgeler birbirinin içine girmiş ve hudutlar daha fazla girintili gikintilidir.

Ziraat bölgelerinin şekli üzerine tesir eden husus esas itibariyle istatistikî ünitelerin büyüklüğüdür. Çünkü bu üniteler ne kadar küçülsa daha fazla ehemmiyetle mahalli farklar meydana gikar. Halbuki üniteler büyük olursa bu farklar vasatîlerin içinde kaybolabilir. Bu durum özellikle coğrafi şartların çok farklı olduğu hallerde böyledir.

H — Türkiye'de ziraat bölge ayırımında kullanılabilecek kriterler :

Bütün yukarıdan beri verdiğimiz bilgilerin ışığında Türkiye'de bölge ayırımı acaba nasıl yapabilir. Burada bir nebze memleket şartlarını analiz etmek icabeder.

Türkiye'de tabii istihsal şartları üzerine rölyef ve etrafındaki denizler büyük bir tesir icra etmektedir. Bu durumda basit bir teşhisle sahil bölgeleriyle iç bölgeler ta-nomen birbirinden ayırmakta arada geçit bölgelerinin meydana giktiği görülmektedir. Diğer taraftan rölyefin tesiri ile iklimatik farklar dolayısıyla farklı küçük bölgeler veya sahalar teşekkül etmiştir. Keza sahil bölgelerinde bile yukarıya dağlara doğru giktiğca kısa mesafeler dahilinde iklimde, tabii bitki örtüsünde değışiklikler görülmektedir. Mesela tipik bir misal olarak Mersin'in senelik yağış miktarı ortalama 615 mm. olduğu halde, şehre feyzanlarla büyük zararlar veren Erenk deresi havzasında senelik yağış miktarı 1.500 mm. üstüne gikmektedir. Halbuki Mersin'in havzasının en üst noktası arasındaki mesafe ancak 45 Km. dir.

Türkiye'nin hemen hemen bütün bölgelerinde memleketin dağlık olması dolayısıyla sık sık farklı tabii istihsal karakterini haiz kısımlar mevcuttur. Böyle yerleri görmemezlikten gelmekle beraber dağlık arazilerin orman veya mer'a ile kapalı olması dolayısıyla bölgenin arazi kullanma şekli netice itibariyle değişik bir nisbet gösterecektir. Bunun gibi birçok sahil bölgelerinde rölyef şekilleri farklılık husule getirir. Meselâ güneyde Antalya sahil ovasıyla biraz gerideki Elmalı ve Korkuteli çevresi, keza Çukurova ile Toros Dağlarının işgal ettiği kısımlar farklı istihsal şartları dolayısıyla farklı ziraat yapı arzederler. Aynı durumu Karadeniz bölgesinde de görmek mümkündür. Meselâ Doğu Karadeniz Bölgesinde çay plantasyonunu denize bakan yamaçlarda olmakla beraber 400 - 500 m. den daha yukarılara çıktıkça ehemmiyetini kaybeder. Ege Bölgesinde de narenciye muayyen yerlerde ehemmiyet kazanır. Trakya ve Marmara bölgesinde zeytin belirli yerlerde yetişir. Orta Anadolu'nun kuzey - batı kısmı, bu bölgenin büyük kısmından farklılık arzeder. Burası Batı Karadeniz bölgesine geçittir. Öyle ki güneyde Çumra ovasında çeltik, vejetasyon müddetinin kısalığı sebebiyle yetişmezken; Ankara'nın Kızılcahamam, Nallıhan, Beypazarı kazalarında ziraatı yapılmaktadır. Buralarda menengiçlere bile rastlanır. Batı Karadeniz Bölgesinde Samsun, Çarşamba ovaları mısır yetiştirmesine güneydeki Amasya ve Tokat çevresinden çok daha müsaittir. Soya fasulyası için sahil kısmı daha ehemmiyetlidir. Bununla beraber böyle farklılıkları içinde buldukları bölgelerden ayırmak çok güçtür. Aksi halde pek çok sayıda bölgelerin çıkması mukadderdir. Fakat bu hususlar bölge plânlamalarında nazarı itibare alınmak zorundadır. Bunlardan başka rölyefin ve rakımın büyük tesirde bulunduğu ehemmiyetli daha birçok iklim adaları sayabiliriz.

Eskişehir kuzeyindeki Sakarya vadisinde de çok farklı tabii şartlar bulunmaktadır. Doğuda Iğdır ovası da etrafındaki en soğuk kısımlardan çok farklı bir iklime sahiptir. Burası pamuk ve çeltiğin yetiştiği bir iklim adacığı teşkil etmektedir. Orta Anadolu'daki Ulukışla kasabası da etrafındaki kısımlardan çok şiddetli kışı ile temayüz etmiştir. Bu gibi yerlerin, Türkiye'yi bölgelere ayırırken etrafındaki bölgeler tarafından massedilmesi kaçınılmaz bir zarurettir. Türkiye tabiatında değişiklikler görüldüğü gibi ilk nazarda fazla sayıda ziraat bölgelerinin meydana geleceğini ortaya koymaktadır. Zira tabiat şartlarındaki değişiklikler ziraat yapıya da hiç şüphesiz tesir edecektir. Bundan böyle büyük etüdlere lüzum kalmadan bile bölgelerde yetiştirilen veya yetiştirilebilecek mahsullerin ne olacağını hemen çıkarmak mümkündür. Tabii şartlardaki farklılıklar arazi kullanmada değişiklikler husule getirmişse de ziraatın gelişmemiş olması dolayısıyla takip edilen mahsul yetiştirme sistemi tabii şartların verdiği avantajlar nisbetinde değildir. Çünkü mevcut istihsal potansiyelinden istifade ederek ziraatımızda büyük değişiklikler yapmak daima mümkündür. Nitekim Cumhuriyet devrinde önemli değişiklikler de olmuştur. Meselâ Doğu Karadeniz Bölgesinde çay ziraatının, güneyde narenciyenin gelişmesi, diğer bölgelerde pancar ve pamuk ziraatı, Bursa ve civarında şeftaliliğin inkişafı, Iğdır'da bile şeftaliliğin ve sebzeçiliğin büyük istikbal vadetmesi gibi. Fakat Türkiye ziraatındaki değişiklikler daha zi-

Yade bu şeklide yeni mahsuller adaptasyonu şeklinde veya istihsal vasıtalarındaki unsurlarda (makinalaşma gibi) veya bir dereceye kadar iyi tohum kullanılması, gübreleme ve sulama gibi hususlarda olmuştur. Halbuki toprak işleri, erozyon kontrolu tedbirlerinin alınması, fazla gübre kullanılması, yeni biriki varyetelerin ikamesi gibi verim artırıcı usullerin ve mahsul yetiştirme sistemlerinin gelişmesine ihtiyaç vardır. İşte bundan sonraki ki ziraat bölgeler içinde daha büyük değışikliklerin tezahür etmesi ve böylece şimdikiğe göre yeni bölgelerin gelişmesi imkân dahilindedir. Nitelikli bugün mesela pancar ziraatı yayılmıştır. Fakat dönü bir münavebe tarzı tabii edilişği söyleniyorsa da hakikatte dört senede bir aynı tarlaya pancar gelmekte ve diğer seneler çiftçi araziye istediği şekilde başka mahsul getirmekte veya boş bırakmaktadır. Halbuki toprak işleri edici gayir ve baklagil bitkilerinin münavebesine muvafak surette giderek dönü münavebenin tam tabii gerekir. Bunun gibi günyede yalnız pamuk - hububat münavebesi yer almaktadır. Diğer taraftan memleketin büyük bir kısmında kıy ağışları hakim olduğundan bu kıy ağışlarından istifade edecek mahsul yetiştirme sistemlerinin tabii için büyük imkânlar vardır. Memleketin bölgelerinde tabii edilen hububat - maddas sistemi çok geniş alanları kaplamakta, bu sistem 500 mm. senelik ortalama yağışlı olan yerlerde bile tabii edilmektedir. Yani Türkiye'de tabiat zorlanmadığından, ziraatin teknik seviyesi düşük kalmıştır. Hiç olmazsa tabiat uyacak ziraat metodlarının kullanılmasını gerekir. Zira tabiatı zorlama ziraat gelişmenin yüksek seviyesidir. Bunun tahakkuku ise uzun seneler istemektedir. Bunda mahsul fiatlarının gerektirdiği seviyeye çıkması ve istikrarlı bir durum alması da şarttır. Yani netice itibarıyla diyebiliriz ki, Türkiye'de belirli, mütekamil, bir bakıma maddas - hububat münavebesi müstesna istikrarlı mahsul yetiştirme sistemleri mevcut değildir. Aynı zamanda böyle ayrımda büyük rolü olan mevcut sistemler için istatistikler henüz yoktur veya eski yıllara aittir.

Hayvancılığa da tabii istihsal şartlarının geniş ölçüde tesiri vardır. Mesela iş bölgelerinde daha ziyade koyuncululuğun, ormanlık arazide keçiciliğin ve doğudaki sığırkamayını değıştirecek hayvancılığa gelişme, mahsul yetiştirme sistemlerine de tesir edecektir.

Türkiye'de şimdikiye kadar verdiğimiz izahata göre, bölgelerin tabii istihsal şartlarından ziraat gelişmesinin olacağı şekli bir nebze kestirmek mümkündür. Tabiatı-ya bu kısaca vadede olabilecektir. Esasen uzun vadede bunu taysin etmek ziraat şartları ma ensitüilerinin vereceği doneleri de nazari itibare almak şartıyla ekonominin diğer sektörleriyle ve sosyal kalkınma ile alakalı bir plânlama meselesidir. En mühim meselerden biri böylece hudutlarının nasıl değışireceğidir. Şuradan değil de niçin buradan gibi, sualler datma vakti olacaktır. Bu hususta istatistikler kaza seviyesinde olduğundan kazaları esas almak zordur. Fakat maaleset bu istatistikler kifayetsizdir. Böylece eldeki istatistiklerden istifade ederek ve direkt müşahadelere göre komşu sahaları mukayese etmek suretiyle hudutları geçirmek zorundayız. Bütün bu

hususlar Türkiye'de ziraat bölge ayrımının ne kadar güç olduğunu göstermektedir. Bu biraz da bazı imkânsızlıklar ve eldeki donelerin kifayetsizliğinden ileri gelmiştir. Bütün bu sebeplerden memleketimiz için ziraat bölge ayrımında mevcut şartlar içinde aşağıdaki kriterler tesbit edilmiştir :

- 1 — Arazi kullanma şekli,
- 2 — Kültür bitkileri, ziraat sistemleri ve mahsul verimleri,
- 3 — Hayvan varlığı,
- 4 — İşletme büyüklükleri,
- 5 — Ziraat developman seviyesi,
- 6 — Mülkî taksimat,
- 7 — Nüfus,
- 8 — Pazarlama, ekonomik münasebetler,
- 9 — İklim,
- 10 — Avarız, (Rölyef)
- 11 — Toprak,
- 12 — Tabii bitki örtüsü.

Türkiye zirai bölgeleri bu kriterlere göre ayrılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE ZİRAİ BÖLGELER AYIRIMINDA KULLANILAN KRİTERLER VE DONELER

Zirai bölgeler ayırımında kullanılan kriterler giriş kısmında da belirtildiği gibi zirai, idari, ekonomik ve mülki kriterler ile tabii istihsal şartlarıdır. Bu ayırmda zirai kriterler daha ön safhada mütalâa edilmektedir. Bunlar arazi kullanma şekilleri, kültür bitkileri, Ziraat sistemleri, mahsul verimi, hayvan varlığı, işletme büyüklükleri ve zirai developman seviyesidir. İdari ekonomik ve mülki kriterler zirai kriterlere yardımcı mahiyettedir. Bunlar mülki taksimat, ulaştırma, nüfus, pazarlama, ekonomik münasebetler, yayım ve hizmettir. Zirai bölge ayırımında tabii istihsal şartları, zirai faktörleri tanımakta ve ayırımı kolaylaştırmakta, ayrılan bölgelerin karakterini ortaya koymaktadır. Bu suretle iklim, avarız, toprak ve tabii bitki örtüsünden ibaret olan tabii istihsal şartlarının bölge ayırımına tesirin de belirtilmektedir. Burada bu kriterler ile tabii istihsal şartları ayrı ayrı tetkik edilerek bölge ayırımına tesirleri belirtilecektir.

1 — Arazi Kullanış Şekli :

Arazi kullanış şekli bölge ayırımında bir kriterdir. Arazinin tarla, çayır, mer'a, Bağ - bahçe, zeytinlik, orman ve ürün getirmiyen topraklar olarak ayrılan kullanış şekilleri ana karakterleri itibariyle memleket sathında değişiklik göstermektedir. Arazinin kullanış şekillerine ait memleketimizde illere göre bilgiler mevcuttur. Bu bilgiler, ilçelerdeki ziraat işletmelerinin arazi kullanış şekillerini göstermemekte, yekûn il arazisi ve kullanılışını ifade etmektedirler. Ancak işletmelerde arazi kullanma şekli, il arazisinin genel bölünüşüyle benzerlik göstermektedir. Memleketimizde mer'a ve orman arazilerinin umumiyetle âme mülkü oluşu, muayyen bir sahada nadasa bırakılan arazinin, mıntıkanın ziraat şekline göre aynı şekilde yapılması, arazinin genel bölünüşünü işletme arazi kullanış şekli ile benzer olmasına çok yardım etmektedir. Böylece memleketimizde genel arazi kullanış şeklini işletmelerin arazi kullanış şekli olarak da bir dereceye kadar kullanmak mümkün olmaktadır.

İşletmelerin ve memleketin bütün arazilerinin kullanış şekli ile ifade edilen mâna; arazinin kullanış bakımından durumu yani bölünüşüdür. Bunun içerisinde kültür nev'i ve kültüre alınmamış arazide mevcuttur. Muhtelif istihsale hizmet eden arazi parçaları, üzerinde yapılan istihsal nev'ine göre, kültür nev'i ismini almaktadır. Kültür nev'i arazinin muayyen bir kültüre tahsis edilmesi ve araziden o şekilde istifade edildiğini anlatır. Arazi nev'i ise arazi ayırımında, her hangi bir

Karadeniz kıyısı boyunca daha doguya dogru hareket edildiği zaman arazi kullanış şekillerinin değıştigi görülmektedir. Bu değışiklik bilhassa Ordu Vilâyetinden itibaren kendini hissettirmekte ve bölge ayrımlına tesir edebilecek şiddette bulunmaktadı. Karadeniz kıyılarında ve biraz da içlere kadar Ordu'nun batısında kalan kesimde değışik nisbette olmakla beraber, tarla arazisinin nisbeti Ordu'nun doğusundaki kalan kesimden yüksektir. Ordu'nun doğusundaki kesimde nadas için tarla arazisi mevcut değildir. Halbuki batıda genel arazinin ortalama %5-7 si nadas olarak ayrılmaktadır. Ordu'nun batı ve doğusundaki sahalar gayir ve mer'a, bağ - bahçe ve orman arazileri bakımından önemli farklar göstermektedir. Gayir ve mer'a arazisi doguya githiğe yükselmektedir. Ve nisbeti, batınının iki misline gikmaktadır. Batıda ki illerde gayir - mer'a arazisi genel arazinin %20-40 arasında, doguda ise %30-50 arasında değışmektedir. Bağ arazisi batıda daha yükseltir. Bilhassa sebzelek ve meyvelik arazinin (gay sahaları ve findıklıkların) doguda çok yükselmesi, ziraat bölge ayrımlına tesir edebilecek bir faktör olarak mütalâa edilmektedir. Böylece arazinin bu kullanış şekli Karadeniz sahil illerinde dogu ve batıda iki ayrı ziraat şeklinin doğmasına imkân vermektedir. Orman arazisi de Karadeniz'in bu iki kesiminde önemli derecede farklı nisbette bulunmaktadı. Orman arazisinin genel yüzölçümündeki nisbeti doguya dogru azalmaktadır.

Arazinin genel kullanış şekli ve ziraat işletmelerindeki durumu ana karakterleri itibarıyla memleket sathında değışiklik göstermektedir. Memleketimizin kuzey batısında Trakya ve Marmara kesiminde tarla, gayir - mer'a ve orman arazisi genel yüzölçümüne nisbette %25-30 arasında bulunmaktadı. Bu nisbetten sadece iki il (Tekirdağ ve Edirne) bir parça ihraf etmektedir. Memleketimizin kuzey batı kesiminden dogu Karadeniz'e dogru gidildikçe tarla, gayir ve mer'a, orman arazisi kullanış nevrlerinin birbirine denk olan bu durumu bozulan maktadır. Doguya dogru tarla arazisinin genel yüzölçümündeki nisbeti azalmakta, gayir - mer'a arazisi genişliği artmaktadır. Orman arazisinin genel yüzölçümüne nisbette ise önemli fark meydana gelmemektedir. Diğer taraftan bağ ve bahçe arazisini genel yüzölçümüne nisbeti Marmara ve Trakya kesiminde, Karadeniz kesiminden fazla bulunmaktadı. Zeytin arazisi ise Marmara kesiminden doguya dogru kaybolmaktadır. Arazinin bu kullanış nevrleri, yani tarla, gayir - mer'a ve bağ - bahçe arazi nisbelerinin değışmeleri, zeytin arazisinin Zonguldaca dogru githiğe kaybolması, memleketin Trakya ve Marmara kesimi ile Karadeniz sahil illerinin bulunduğu sahayı ziraat ayrımlında ayırabilecek durumdadır.

arazi filan arazi nevidir denildiği zaman bulunulan şartlar içinde en verimli şekilde filan arazi tahsis edilmeye kullanılabılır mânâsı çıkar. Bu çalışmada arazi kullanış şekli, üzerinde en verimli şekilde çalışılması mevzu bahis olmakla beraber, memleketimiz iktisat ve ziraat şartlarında arazinin hangi işitsal faaliyetinde kullanıldığı ifade edilmektedir. Bu arazi tarla, bağ, bahçe gibi kültür nevrleri olarak değerlendirilmez. Bu arazi tarla, bağ, bahçe, veya dağlık, taşlık arazi gibi ürün getirmiyen sahalar olarak değerlendirilir.

Buna karşılık ürün getirmiyen sahalar doğuya gittikçe artmaktadır. Karadeniz sahil illerinden güneye doğru indikçe kıyının tarla, çayır - mer'a, bağ - bahçe ve orman gibi arazi kullanma ne'ileri değişmektedir. Yalnız bu değişiklik birden bire olmamakta, kıyıda içerlerde bilhassa Karadeniz'in batı kesimindeki bazı illerde denizin bu arazi kullanım şekline tesiri devam etmektedir. Meselâ Samsun'un arazi kullanım şekli ile Tokat ve Amasya'nın arazi kullanım şekli arasındaki benzerlik bulunmaktadır. Samsun'da genel arazinin %36 sı tarla arazisidir. Bu nisbet Tokat'ta %24, Amasya'da %44 dır. Diğer taraftan mer'a ve çayır arazisinin genel araziye nisbeti Samsun'da %24, Tokatta %17 dir. Karadeniz'in nisbeten yüksek olan bağ - bahçe arazisi nisbeti Tokat ve Amasya'ya kadar devam etmektedir. Orman varlığında da önemli değişiklikler mevcut değildir. Karadeniz'in doğu kesimindeki illerde kuzeyin güneye olan benzerliği daha dar bir mesafede kaybolmaktadır. Sahil illerinden güneye geçer geçmez nadas tarla arazisi kendini göstermekte, çayır ve mer'a arazisi büyük nisbette artmakta, sebzelik, meyvelik ve orman arazisi önemli derecede düşmektedir.

Arazi kullanım şeklini memleketimizin batısından doğuya doğru tetkike devam edildiğinde bu faktörün memleketimizin Ege kıyılarından doğuya doğru ziraî bölgelere ayırma sebep olabilecek değişiklikler gösterdiği müşahade edilmektedir. Ege Denizi kıyılarında İzmir, Manisa, Aydın ve Denizli illerinde tarla arazisinin yekûn araziye nisbeti %15 - 20 civarındadır. Tarla arazisinin bu nisbeti Manisa ve Denizli içerlerine doğru artmaktadır. Memleketimizin bu kesiminde çayır ve mer'a arazisi sahil mıntıkalarında daha az, içerlere doğru daha fazla olmak üzere %20 den %40 a kadar değişmektedir. Burada bağ ve bahçe arazisi hem kuzeydeki Marmara kesiminden ve hem de daha iç mıntıklardan daha yüksektir. Ayrıca bu illerde umum arazinin %1 inden %8 ine kadar değişen ortalama %3,5 nisbetinde zeytin arazisi karakteristiktir. Orman arazisi ise Kuzeydeki Marmara kesiminden doğuya doğru gidildikçe artmakta, tarla arazisinin genel araziye nisbeti ortalama %19 dan ortalama %32 ye yükselmektedir. Mer'a arazisi ise azalma göstermektedir. Kütahya, Uşak ve Burdur'un batı hududundan itibaren zeytinlikler kaybolmakta, Orman nisbeti ortalama %25 den %14 e düşmektedir. Arazinin bu kullanım şekli ile memleketimizin Ege kesimi iç kısımdan ayrılmaktadır. Kütahya, Uşak ve Denizli'nin batı hududundan doğuya doğru gidildikçe arazinin kullanım şekli Eskişehir, Afyon ve Isparta'nın doğu hudutlarına kadar homojenite göstermekte, bunun doğusunda ise yeniden değişmektedir. Memleketin Ege kesimi ile iç kesimi arasında bir geçit bölge, arazi kullanım şekli ile belirtmektedir. Burada tarla arazisinin genel araziye nisbeti Ege kesimindeki illerdekenden yüksek, fakat iç kesimdeki illerden düşüktür. Nadasa bırakılan arazi, batıda kalan illere göre büyük nisbette çoğalmakta, (%3,5 e karşılık %12,25) ve doğusunda kalan illere göre önemli derecede azalmaktadır. (%16,37 ve %12,25) Çayır ve mer'a arazisi her iki kesimindeki illere göre düşüktür. Orman arazisi içerlere doğru şiddetle azalmaktadır.

Eskişehir, Afyon ve Isparta illerinin doğu hudutlarından doğuya doğru gidil-

Arazi kullanış şekli memleketimizi Ege Denizi kıyılarındaki mihnikadan Akde- niz kıyısı mihnikalarına ve işlere doğru da ziraat bölgelere ayrılarak şekilde bulun- maktadır. Muğla'dan Antalya'ya doğru hareket edildiğinde arazinin tarla olarak kul- lanılan kısmı artma temayülü göstermektedir. Buna karşılık mera arazisi ise azal- maktadır. Tarla ve mera arazisindeki farklılıkta beraber, bilhassa zeytin arazisi

Sivas'ın doğu hududu ile Elâzığ'ın kuzey ve doğu hudutlarından kuzeye ve doğuya gidişliğinde arazi kullanış şekli tamamen farklıdır. Tarla arazisi ba- rız bir şekilde ve şiddetle azalmakta, mera arazisi ise büyük nisbette artmaktadır. Tarla arazisinin yekün araziye nisbetti batıda %15-20 nisbette ortalama %17 iken, doğuda %1-20 arasında ortalama %13 e düşmektedir. Buna karşılık mera arazisi batıda ortalama %62,8 iken doğuda ortalama %68 nisbetine yükselmekte- dir. Doğuda mera arazisi hakimdir ve yalnız iki il haric mera arazisinin genel yüzölçümüne nisbetti %65 den yukarıdır. Bağ - bahçe arazisi ise son derece ehem- miyetsiz bir durum almıştır. Burada orman mevcudu da azalmıştır. Bütün arazi nevi- lerinin azalarak mera ve gayir arazisi nevinin hakim olduğu Erzinan, Tunçeli, Bin- göl, Muş, Bitlis ve Siirtten itibaren uniform geniş bir saha kendini göstermektedir. Bu geniş saha güneyde Diyarbakır ve Mardin'den de ayrılmaktadır. Çünkü güneye doğru gidildikçe tarla arazisi nisbetti Diyarbakır'da %23, Mardin'de %29 ve Urfa- da %40 a kadar yükselmekte, mera arazisi ise Diyarbakır'da %47, Urfa'da %36 ve Mardin'de %25 e düşmektedir. Bağ - bahçe arazisi ise kuzeyde hemen hemen hiç yok iken adı geçen bu illerde ortalama %1,5 ve %2,5 e kadar yükselmektedir. Aynı şekilde orman arazisinde de bir yükselme mevcuttur. Böylece Diyarbakır, Mar- din ve Urfa arazi kullanış şekli bakımından kuzeyden ayrılmaktadır.

diği zaman, hem tarla ve hem de gayir ve mera arazisinde önemli yükselmeler vardır. Burada tarla arazisi ve gayir - mera arazisi de yine genel yüzölçümünün %50 sine kadar gikabilmektedir. Orman arazisi ise düşmektedir. Arazi kullanış şeklinde bu homojenite kuzeyde Bolu, Kastamonu ve Amasya'ya kadar, gü- neyde Antalya, İğel ve Alanya'ya kadar, doğuda Sivas ve Maraş'ın batı hududuna kadar devam etmektedir. Sivas ve Maraş'tan itibaren illerde genel yüzölçümünün %50 sine kadar gikan ortalama %40 tarla arazisi, azami %21 ve ortalama %19 a kadar birden bire düşmektedir. Tarla arazisinin bu düşmesine karşılık mera ve gayir arazisi illerde genel yüzölçümünün azami %65 i ortalama %63 üne ka- dar gikmaktadır. Bağ ve bahçe arazisi batıya göre düşmeyle beraber önemli de- recede yine mevcuttur. Orman arazisi ise yükselme göstermektedir. Tarla, gayir - mera, bağ - bahçe ve orman arazisinin yekün arazideki nisbetleri bakımından il- lerdeki homojenite Sivas, Malatya ve Elâzığ illerinde kendini belirtmekte, bu illerin doğusunda ve güneyinde farklı karakter ortaya gikmaktadır. Orta Anadolu ile Doğu Anadolu arasında geçit bir bölge olarak adlandırılabilir. Bu bölge, kuzey- de Tokat, Ordu ve Giresun ile de arazi kullanma şekli bakımından önemli derece- de farklıdır.

önemli derecede farklı bulunmaktadır. Bu arazi nev'i Ege kesiminde Muğla'ya kadar, illerde ortalama yekûn arazinin %3,5 u civarında iken, Akdeniz kesiminde ortalama %0,78 e düşmektedir. Ayrıca Akdeniz kesiminde ürün getirmeyen sahalar dağların geniş yer kaplaması sebebiyle, daha fazla yükselmektedir.

Güney'de Akdeniz kıyıları boyunca, arazi kullanma şekli bakımından homojenite Maraş ve Gaziantep'e kadar devam etmektedir. Buralarda tarla arazisi azami %30 kadar yükselebilmekte, fakat daha çok %15-25 nisbetinde bulunmaktadır. Mer'a arazisi de genel arazinin %35 ine kadar yükselebilmekte, fakat %15-30 nisbetinde daha çok hakim olmaktadır. Bağ ve bahçe arazisi illerde asgari %1 civarında, azami %12,30 a kadar yükselebilmektedir. Akdenizi çevreleyen ve doğuda biraz içerlere Maraş ve Gaziantep'e kadar girebilen bu bölge, kuzeyde Burdur, Isparta, Konya, Niğde, doğuda Adıyaman ve Urfa'ya doğru farklı arazi kullanım şekilleri ile çevrili bulunmaktadır. Kuzeyde ve doğuda, her iki tarafta da tarla arazisi, çayır - mer'a arazisi nisbeti artmakta, bağ ve bahçe arazisi nisbeti düşmektedir. Bu değişiklik ziraî bölge ayırımına tesir edecek şiddette mütalâa edilmektedir.

Böylece arazinin kullanma şekli memleketimizi ana hatları ile kendi içinde oldukça homojen ve bitişik illerden farklı bölgelere ayırmaktadır. Bu kriterlere göre, bu bölgeler Marmara ve Trakya'da bir bölge; Ordu vilâyetinin doğu ve batısında iki ayrı Karadeniz Bölgesi; Ege kıyıları ile batıda iç vilâyetlere kadar uzanabilen bir Ege Bölgesi; İç Anadolu ile Ege Bölgesi arasında geçit karakterde bir geçit bölge; Anadolu'nun ortasında bir İç Anadolu Bölgesi; İç Anadolu ile Doğu Anadolu arasında geçit diğer bir bölge; doğuda bir Doğu Anadolu Bölgesi; Akdeniz kıyıları boyunca bir bölge ve Antitorosların çevirdiği güney doğuda bir bölge olarak ana hatları ile belirlemektedir.

Arazi kullanım şeklinin bölge ayırımında kullanılan istatistiki üniteleri yukarıda belirtildiği gibi iller olduğundan, haritada muhtelif arazi nev'ilerinin bölge ayırım hudutları vilâyetlerden geçmektedir. Ancak aşağıdaki kısımlarda, diğer kriterlerin bölge ayırımındaki tesirleri de birleştirildikten sonra, tereddütlü olan ilçelerin arazi kullanım şekli araştırılarak, ilçe hudutlarından ayırımın geçirilmesine çalışılmaktadır.

Arazi kullanım şekillerinin meydana getirdiği ayırımı büyük bölgeler arasında geçit durumunda olan iller kendini belirtmektedir. Bunlar Marmara kesimi ile batı kesimi arasında Bilecik, Karadeniz'de Ordu, Karadeniz ile İç Anadolu arasında Çorum ve Yozgat, yine Karadenizle Doğu Anadolu arasında Gümüşane, Güneydoğuda Mardin ve Gaziantep, Batıda; Batı ve Güney arasında Muğla illeridir.

Arazi kullanım şekli ziraî bölge ayırımında önemli bir kriter olmakla beraber, hiçbir zaman tek bir kriter bölge ayırımı için kâfi değildir. Diğer ziraî, ekonomik kriterler ve tabii istihlal şartları bu ayırımı yardım ederler. Bilhassa geçit illerin muayyen bir bölgeye dahil edilemediği hallerde, diğer kriterler yardımcı ve tamamlayıcıdır. Filhakika arazi kullanma şekli ana hatları ile bölgeleri belirtmiş olmak-

Yetiştirilen kültür bitkilerinin verimleri de batıdan doğruya doğru fark etmekte- dir. Mısır ve buğday verimi bakımından Ordu'nun doğusundaki ve batısındaki saha- lar ayrı karakter göstermektedir. Umumiyetle doğuda, kültür bitkilerinin verimi batıya göre düşüktür. Karadeniz kıyısındaki illerden güneye doğru gidildikçe de kültür bit- kileri ziraat sistemi ve kültür bitkilerinin verimleri değişmektedir. Kültür bitkilerinden buğday ekim sahası güneye doğru artmaktadır. Bu kültür bitkisinin ekim sahası bölge ayrımına sebep olacak şiddette genişlemekte ve hudut Gümüşhane, Giresun, Ordu, Tokat, Kastamonu, Zonguldak ve Bolu'nun güney hudutlarından geçmektedir. Pamuk,

Zirai işletmeler küçük işletme karakterindedirler. Burada çay, patates, soya, mısır ehemmiyetli kültür bitkileri arasında yer almaktadır. sonra doğruya göre önemli derecede artmakta ve iktisadi ehemmiyet kazanmaktadır. ayrı bölgeye ayrı bir karakter göstermektedir. Ayrıca fındık sahaları da Ordu'dan nin ortadan kalktığı sahadır. Bu sebeple Ordu vilâyeti Karadeniz'i, doğu ve batı iki da iğine almaktadır. Ordu vilâyeti bilhassa ekonomik tütün kültür bitkisi yetiştirilmesi- Amasya ve Tokat'ta yeniden meyvecilik, sebzeçilikle beraber, tütün ve mısır ziraatını Tarla ziraatı yerine doğruya doğru değişen bu karakter daha illerde Sinop, Samsun, kaybolmaktadır. Bunlar yerlerini doğruya doğru meyve sahalarına bırakmaktadır. çilik, sebzeçilik, zeytinçilik, pamuk ve tütün gibi sanayi bitkileri yetiştiriciliği vassı- gıyla doğru gidildikçe Trakya ve Marmara kesiminde hakim olan meyvecilik, bağ- ve güneyine göre bölge ayrımında bir ayrım hududü karakterini göstermektedir. Do- buradan itibaren güneye doğru birden bire azalmaktadır. Bu azalış Bilecik'in batı- kisi olan zeytin kaybolmaktadır. Bilecik'e kadar önemli bir kültür bitkisi olan tütün, Trakya ve Marmara kesiminden güneye doğru gidildikçe önemli bir kültür bit-

ayrımı yapabildiği anlaşılmaktadır. bitkisi olan pamuk bitkisinin kapladığı sahanın güneye doğru artması ile bir bölge miyeti ve verimi daha çok artmaktadır. Balıkesir'in güney hududü; önemli bir kültür- ediliğinden yüksektir. Buradan güneye doğru inildikçe pamuk ekim sahasının ehem- kesiminde ekimi az miktarda yapılan bir kültür bitkisi dir ve verimi, sulama tabii- yüksek verim Çanakkale ve Balıkesir'e kadar devam etmektedir. Pamuk Marmara memleketimize göre oldukça yüksektir. Hektara 1.200 Kg.ın üstüne girmektedir. Bu da bağ - bahçe kültür bitkileri ehemmiyet kazanmaktadır. Burada buğday verimi- tadır. Marmara Denizinin Anadolu'da tesir altında bırakıldığı oldukça geniş bir saha- kim durumundadır. Trakya'nın Marmara'ya yakın kısımlarında bahçe bitkileri artmak- Memleketimizin kuzey batı Trakya kesiminde tarla ziraatı bitkileri oldukça ha- tür bitkileri yetiştirme şekli ve elde edilen verimler önemli farklar göstermektedir.

Önemli kültür bitkilerinin memleket üzerindeki ekim sahası genişlikleri, bu kül-

II — Kültür Bitkileri, Ziraat Sistemleri ve Mahsul Verimi :

İa beraber birçok kısımları açık ve birbirleriyle bağlantısız bırakmıştır. Bu sebeple bu kriterleri diğer kriterlerle tamamlamak icabetmektedir.

mısır, bağ, zeytin verimlerinin birleştirilmiş hatları da güney ile aynı hududu çizmektedir.

Memleketimizin batı kısmından güneye doğru hareketle de kültür bitkileri, ziraat sistemleri ve bitki verimleri bakımından bariz farklar görülmektedir. Önemli kültür bitkilerinden pamuk, zeytin, buğday ve tütünün kapladığı sahalara doğru azalmaktadır. Bu bitkilere verilen ehemmiyete göre bölge ayrımına sebep olacak şekilde Kütahya, Uşak ve Denizli'nin batı hudutlarından bir ayırım çizgisi geçmektedir. Bu hattın batısında kalan bölgede çok bol kültür bitkileri yetiştirilmektedir. Hububat ve bakliyatın bütün neveleri ile beraber sanayi bitkilerinden tütün, pamuk, patates, pancar, kenevir, afyon, keten, üzüm, turunçgiller, incir, zeytin mevcuttur. Yani tropik bitkiler hariç her türlü kültür bitkisi burada yetiştirilmektedir. Burası meyve bakımından çok ileri durumdadır. Tarla ziraatında hububat münavebesi yapılan yerler vardır. Sulama yaygın bulunmaktadır.

Kültür bitkileri bakımından Bilecik, bölgeler arasında geçit bir il olarak bulunmaktadır. Kütahya, Uşak, Denizli'nin batı hudutları hattının doğusunda kalan kısım Afyon ve Kütahya'nın doğu hudutlarına kadar benzerlik göstermekte ve bölgeler ayrımına tesir edecek farklar belirlemektedir. Burada hububat kültür bitkileri hâkimdir. Sanayi bitkilerinden patates ve pancar vardır. Yetiştirilen kültür bitkilerinin verimleri önemli farklar göstermekte ve bölge ayrımına tesir edebilecek hudutlar çizilmektedir. Buğday ve bağ verimleri bakımından Kütahya, Afyon ve Isparta vilâyetlerinin doğu hudutları doğuyu batıdan ayıracak durum arz etmektedir. Aynı şekilde zeytin, mısır, bağ verimleri bakımından burası güneyden de ayrılmaktadır. Umumiyetle buradaki verimler doğudakilerden daha yüksektir. Verimler bölgenin ziraat tekniğinin, sisteminin ve üzerinde çalışılan arazinin produktivitesi ile ilgili olduğundan bölge ayrımında önemli bir kriter olarak mütalâa edilmektedir. Ayrıca burada bugünün şartları içinde şeker pancarı önemli bir kültür bitkisi olarak ziraat sisteminde yer almakta ve münavebede rol oynamaktadır. Verimleri ise daha yüksektir. Buna ilâveten yem bitkileri de fazladır. Bu bakımdan da Kütahya, Afyon, Isparta illerinin doğu hudutlarını Orta Anadolu'dan ayıran bir hudut olarak kabul etmek mümkündür. Filhakika bu hudut ile, daha evvel çizilen Kütahya, Uşak ve Denizli illerinin batı hududu arasında kalan sahadaki ziraat sistemi, doğu ve batısındaki sahalardan farklıdır. Burada kuru ziraat yapılmakla beraber sulama sahaları oldukça fazla olup geniş miktarda pancar ziraatı yapılmaktadır. Hububat ziraatı da yapılmakla beraber ziraat potansiyeli Orta Anadolu'ya göre yüksek ve ziraat gelişim imkânları daha fazladır. Kültür bitkileri verimleri doğuya doğru takip edildiği zaman Sivas, Anadolu'nun ortası ile doğusu arasında geçit bir durum karakteri göstermektedir. Bilhassa doğuya doğru Orta Anadolu'nun önemli bir kültür bitkisi olan buğdayın verimi düşmektedir. Yozgat ve Sivas arasında buğday verimi oldukça farklıdır. Diğer taraftan üzüm verimi de Sivas'ta önemli derecede azalma göstermektedir. Aynı kültür bitkilerinin mevcut olması ile beraber ziraat sistemleri farklıdır. Doğuya doğru gidildikçe

Güneyde yetiştirilen bitkiler daha çok subtropik bitkilerdir. Bunlardan önemlileri narenciye, muz, pamuk, tütün ve zeytindir. Narenciye memleketin batı kesimine göre daha ileridir. Muz ise batıda mevcut değildir. Kültür bitkilerinin bu durumuna göre; Antalya, İçel, Adana, Maraş, Hatay ve Gaziantep batı, kuzey ve doğudan ayrılmaktadır. Muğla güney ile batı arasında geçit il durumu göstermekle beraber daha çok batı illerine benzemektedir.

Yetiştirilen bitkilerin verimi aynı ayırımı kuvvetlendirmektedir. Memleketin İzmir, Aydın ve Denizli'nin batı kesimi ile Antalya, İçel, Adana, Maraş, Hatay güney kesimi için ekonomik ehemmiyeti olan bitki pamuktur. Pamuk verimi, bugünkü şartlar içinde bu iki kesimi ve bu kesimleri iç kesimlerle ayırabilecek önemli bir ayırım faktörü olarak mütalâa edilmektedir. Pamuk veriminin İzmir, Aydın, Muğla, Denizli kesiminde, Antalya, İçel, Adana, Maraş, Hatay kesiminden oldukça farklı oluşu, Ege ve Akdeniz kesimlerini ayrı bölgeler halinde mütalâaya sevk etmektedir. Bunun gibi mısır, üzüm, zeytin, kültür bitkileri verimlerinde de bu iki kesim ile bu kesimlerin iç kısımları arasında farklar bölge ayırımına tesir edecek derecede mevcut bulunmaktadır. Kültür bitkileri ve verimleri ile beraber ziraat sistemleri de batıdan doğuya doğru değişmektedir. Batıda kuru ziraat nisbeten doğuya göre daha azdır. Arazinin nadasa ayrılan kısmı batıda azalmaktadır.

Burada kültür bitkileri münavebesine daha çok bitki ile iştirak edilmektedir. Güneyde sulama batıdaki nisbette değildir. Güneyde, daha doğuya doğru gittikçe sanayi ve ticaret nebatları, pamuk, tütün, patates, afyon ve keten ehemmiyetini kısmen kaybetmekte hububat bunun yerini almaktadır. Maraş ve Gaziantep'in batı hudutları bu farkı belirtecek durumda bulunmaktadır. Batıda mevcut narenciye yerini doğuya doğru Antep fıstığına bırakmaktadır. Gaziantep ve Maraş'ta kesif bir şekilde bulunan Antep fıstığı, Adıyaman ve Urfa'ya doğru tedricen azalmaktadır.

Böylece memleketimizi batıdan doğuya ve kuzeyden güneye yetiştirilen kültür bitkileri nev'i, bunların verimleri ve tatbik edilen ziraat şekli bakımından faktörler birleştirilerek haritaya işlenmiştir. Buna göre Marmara ve Trakya kesiminde bir bölge meydana gelmektedir. Bu bölgede Bursa - Balıkesir ve Balıkesir - Manisa hudutları elâstikidir. Yani Balıkesir geçit bir il durumundadır. Fakat elâstikiyet çok zayıftır. Bu bölgenin doğu ile hududu olabilen Bilecik ise hakikî bir geçit ili karakteri göstermektedir. Bolu bu bölgede kalmakta, Zonguldak buradan ayrılmaktadır. Zonguldak'ı takiben Kastamonu, Sinop, Samsun, Amasya, Tokat bir bölge yapmaktadır. Ordu'dan sonra Karadeniz kıyısı boyunca ayrı bir bölge meydana gelmektedir.

Yine batıya gelince, İzmir, Aydın, Manisa bir bölge meydana getirmektedir. Muğla tam bir geçit karakterindedir. Batıda Manisa ve Aydın'ın doğu hudutları ile, Kütahya, Afyon ve Isparta'nın doğu hudutları bir geçit bölge çıkarmıştır. Bundan sonra Sivas'a kadar bir bölge çıkmaktadır. Sivas'ın Yozgat ile ayırımı tam ise de Kayseri ile benzerliği bulunmaktadır. Adıyaman, Elâziğ benzerlik göstermektedir. Gü-

Keçi ırklarının memleketteki yayılımı daha geniş sahaları kaplamaktadır. Trakya'da Kil Keçisi irki vardır. Marmara Denizinin Anadolu kıyısındaki kesafeti azalmakta ve doğuya doğru Zonguldak ve Sivas'tan itibaren kaybolmaktadır. Karadeniz sahili boyunca bu keçi mevcut olmayıp ilerlerde yeniden belirmektedir. Ege Denizi kıyılarında

mevcuttur. Keçi yayılan Dağlık Antalya'dan sonra kaybolmaktadır. Hatay'da ise İvesi koyunları ketimizin güney kısmı ise koyun bakımından fakirdir. Burada Batı Anadolu'dan itibaren neyde Diyarbakır, Siirt ve Hakkâri'de yerini İvesi koyunlarına bırakmaktadır. Memleketten bundan sonra doğru Morakaramanlar yayılmaktadır. Morakaramanlar güneyde lezleri vardır. Bunlar Adıyaman, Elâzığ ve Tunceli illerinden sonra görülmemektedir. Sivas'tan ilerlere ve güneye doğru kısa mesafede Akkaraman, Morakaraman Memleketlerinde

minnikalarında kaybolmaktadır. Akkaraman koyunları yayılma sahası bulunmaktadır. Bunlar kuzey ve güneyde sahillerde, Afyon ve Kütahya'nın batı hudutlarından itibaren Sivas ve Malatya'ya kadar tahya'nın güneyinde Akkaraman Dağlık Melezleri (kama kuyruklar) bulunmaktadır. Durularına kadar devam etmektedir. Ayrıca Burdur, Isparta, Konya'nın batısı ve Konya ve Eskişehir batı hudutlarında olan Dağlıklar, Konya ve Eskişehir batı hudutlarında

şerhine Artvin'e kadar uzanmaktadır. Ordu'dan itibaren doğru Karayakalar başlamakta ve kıyıyı takiben doğu Karadeniz'den doğru devam edildikçe Karadeniz'in batısında Herik Koyunu yayılma alanı bulunmaktadır. Bu koyun Amasya ve Tokat'a kadar immektedir. Karadeniz'in batısında Herik Koyunu yayılma alanı bulunmaktadır. Bu koyun Amasya ve Tokat'a kadar immektedir. Karadeniz'in batısında Herik Koyunu yayılma alanı bulunmaktadır. Bu koyun Amasya ve Tokat'a kadar immektedir.

Trakya ve Marmara kesiminde Merinos ve Melezleri ile Kıvrıkcılar hakimdir. Bunlar da tedricen azalarak kaybolmaktadır. Marmara kesiminden güneye indikçe Merinos ve Kıvrıkcılar yerlerini Dağlık ve Kıvrıkcı Melezlerine bırakmaktadır.

Memleketteki yetiştirilen hayvanlardan koyun, sığır ve keçi göz önünde bulundurularak bunların muhtelif ırklarının dağılışına göre meydana gelebilecek bölge ayırım hudutları şöyledir :

Kültür hayvanları ve bunların ırklarını bölge ayırımında önemli bir kriter olarak makla beraber, bu ayırımı bazı bakımlardan tamamlayıcı bulmaktadır. Çünkü kültür ırkları bugünün ziraat şartları içinde ahırlarda, dış tesislerden nisbete uzak yetiştirilmekte. Fakat hayvan neylerinin muayyen nisbette bölge ayırımında ip uçları verebileceği de kabul edilmektedir. Mesela Tiftik Keçisi ve koyun, muayyen bir ziraat bölgesinin hayvanıdır. Bunun gibi diğer hayvanlardan da bazı misaller verilebilmektedir.

III — Hayvan Varlığı :

Keçimizin doğu kesimi ayrı bir bölge teşkil edecek durumdadır. Mardin bir bölge teşkil edecek durum göstermiştir. Memle-

larında mevcut olan süt keçileri Manisa ve Denizli çevrelerine doğru ve Kütahya, Afyon, Isparta, Burdur'da daha çok Kıl Keçisine yer vermektedir. Eskişehir'den ve Konya batı hudutlarından itibaren Sivas ve Maraş'ın batı hudutlarına kadar Ankara Tiftik Keçisi yayılma alanı bulmaktadır. Ankara Tiftik Keçisi yayılma sahası ile Kıl Keçisi yayılma sahası arasında, Konya ile Afyon, Burdur arasında Ankara Tiftik Kıl Keçisi Melezleri bulunmaktadır. Ankara Tiftik Keçisinin bu yayılma alanı kuzeyde Tokat, Amasya, Çorum ve güneyde Konya ve Niğde'nin güney ilçelerinde Kıl Keçisi ile karışmaktadır. Sivas ve Maraş'ın batı hudutlarından itibaren yine Kıl Keçisi yayılmaktadır. Güneye doğru Kıl Keçisi: Gaziantep ve Urfa'da Kilis Keçisi yayılma alanı meydana getirmektedir.

Ege Denizini çeviren illerde hâkim olan Kıl Keçisi, güneyde Akdeniz illeri boyunca Antalya'dan itibaren Maraş, Malatya üzerinden Doğu Anadolu'ya kadar yayılmaktadır.

Sığır ırkları da memleketimizde muayyen sahalarda bazı tipik ayrılışlar göstermektedir. Trakya ve Marmara kesiminde Boz Step Sığırları hâkimdir. Ayrıca Marmara Denizinin sahil illerinde Balıkesir, Bursa ve İstanbul'da kültür sığırları ve bunların melezleri bulunmaktadır. Burada Bursa ve Balıkesir'de Yerli Kara, Doğu Kırmızı Melezleri ve Boz Step Yerli Kara Melezleri de yayılma alanı bulmaktadır. Sığır ırkları ve melezlerinin zengin olduğu Marmara kesiminden doğuya doğru Bolu ve Zonguldak'a gidildikçe sığır ırkı zenginliği kaybolmakta ve Yerlikara başlıca sığır ırkı olarak belirlemektedir. Daha doğuda Karadeniz sahil şeridinde Sinop'tan itibaren Rize'ye kadar Yerlikara ile beraber, Yerlikara - Doğu Kırmızı melezleri yayılmaktadır. Marmara kesiminden güneye Manisa ve İzmir illerine inildikçe Boz Step Sığırları kaybolmakta, bunların yerlerini Yerlikaralar almaktadır. Yerlikaraların yayılma sahası doğuda Gümüşhane, Erzincan, Tunceli ve Elâzığ'ın batısına kadar, kuzeyde ve güneyde de sahillere kadar devam etmektedir. Batıda Ege Denizi sahil illerinde İzmir, Aydın ve Manisa'da Yerlikara ile beraber Avrupa Kültür ırkları ve bunların melezleri bulunmaktadır. Burada ayrıca Bozstep - Yerlikara melezleri de vardır. Bozstep - Yerlikara melezi içerlere doğru Kütahya, Afyon, Eskişehir, Burdur, Konya ve Ankara'da da yayılmaktadır. Bundan sonra Kırşehir, Yozgat, Kayseri, Sivas, Erzincan ve Erzurum'da Yerlikara - Doğu Kırmızı melezleri yayılma sahası bulmaktadırlar. Gümüşhane, Erzincan, Tunceli ve Elâzığ'dan itibaren doğu hududuna kadar Doğu Kırmızı sığırları vardır. Bu sığırlar kuzeyde Karadenize kadar güneyde Siirt'e kadar yayılma sahası bulmuşlardır. Bu kesimde ayrıca Erzurum ve bilhassa Kars'ta Esmer İsviçre, Montafon ve bazı kültür sığırları mevcuttur.

Memleketin batısında Ege kıyısı illerinden güneye doğru gelindikçe İçel'e kadar Yerlikara hâkimdir. Burada ayrıca Muğla ve Antalya'da Güneydoğu Kırmızı - Yerlikara Melezleri de mevcut bulunmaktadır. İçel'den itibaren ise, İçel, Adana, Hatay, Gaziantep, kısmen Maraş ve Urfa'da; Yerlikara sığırları yerlerini; Güney Anadolu'da Sarıkırmızı Sığırlarına terk etmektedir. Burada İçel ve Adana illerinde Güneydoğu

büyük ziraat işletmeleri yani 500 dekardan büyük olan işletmeler güneye doğru oldukça ehemmiyetli nisbette artmaktadır. Bu nisbetler Trakya ve Marmara kesiminde ortalama %1,62 olduğu halde, güneyde Ege kesiminde %4,08 e ulaşmaktadır. Böylece işletme büyüklüğü Marmara ve Trakya'yı, Karadeniz ve Ege kesimlerinden ayırmaktadır.

İşletme mülk arazisi genişliğinin bölge ayırımına tesir derecesini doğuya doğru tetkik edersek, işletmelerin Karadeniz'in batı illerinde Ordu'ya kadar homojen bir durumda bulunduğunu görmekteyiz. Burada işletmelerin %75 i kadar 1 - 50 dekar arasındaki cüce işletmelerdir. Diğer köylü aile işletmeleri (küçük, orta ve büyük) hemen hemen bütün sınıf aralarında mevcuttur. Halbuki Ordu'dan itibaren cüce işletmelerin hakimiyeti çok kesin bir şekilde belirlemektedir. Burada ortalama işletme adedinin %91 i 1 - 50 dekar arasındaki işletmelerdir. Geri kalan işletmeler küçük ve orta köylü aile işletmeleri, yani 150 dekara kadar olan işletmelerdir. Bundan büyük işletme mevcut değildir.

İşletme büyüklüğü Karadenizi böylece iki bölgeye ayırdığı gibi bu bölgeleri iç kısımlardan da ayırmaktadır. İç kısımlarda cüce işletme adedi daha azdır. 76 - 301 dekar arası işletmeler ise daha fazladır. Ortalama, Karadeniz'in batısındaki işletmelerin %12,15 i 76 - 301 dekar arasındaki işletmelerdir. İçerlerde ise bu nisbet %33 e yükselmektedir. Orta ziraat işletmeleri Karadeniz'in batısında hemen hemen hiç olmadığı halde, iç kısımlara doğru yekûn işletme adedinin %5,50 sine ulaşacak kadar önemli nisbeti bulmaktadır. Karadeniz'in doğusundaki bölge, güneye doğru kısa bir mesafede işletme büyüklükleri bakımından fark etmektedir. Karadeniz'in doğusunda yekûn işletmelerinin %71 kadarını teşkil eden 1 - 20 dekarlık cüce aile işletmeleri biraz aşağıda güneyde birden bire azalmakta ve yekûn işletmelerin %33 üne kadar düşmektedir. Buna karşılık kuzeyde hiç mevcut olmayan orta ve büyük köylü aile işletmeleri güneye doğru artarak ortalama %1,5 nisbetine yükselmektedir.

Memleketimizin batısından itibaren işletme büyüklüğü bakımından doğuya doğru farklı dağılışın olduğu görülmektedir. Ege kıyısı illerinde 1 - 20 dekar büyüklüğündeki işletmeler, ortalama yekûn işletmelerin %33 ü olduğu halde, bu nisbet daha içeri illerde %20,50 dir. 21 dekardan itibaren 100 dekara kadar olan işletmelerin nisbeti ise Ege kıyısı illerinde iç kısımlara göre daha az bulunmaktadır. 101 - 300 dekar arasındaki işletmelerde ise bunun tam aksi vardır. Yani Ege'de nisbet düşük, iç kısımlarda daha yüksektir. 300 dekardan büyük olan işletmeler Ege'de %5 ve daha yüksek bulunduğu halde Antalya, Uşak ve Denizli'den itibaren %3 e zor ulaşmaktadır. Böylece işletme büyüklüklerinin genel dağılışı Ege kıyısı illerini Kütahya, Uşaktan itibaren ayırmaktadır.

Uşak ve Kütahya'dan itibaren, Eskişehir ve Afyon'un doğu hudutlarına kadar işletme büyüklükleri bakımından iç kısımlardan farklı bir bölge tezahür etmektedir. Burada bütün işletme genişlikleri mevcut olmakla beraber 300 dekardan büyük olan işletmeler doğu ve batısındaki kesimlerden bâriz bir şekilde azdır. Burada 1 - 20 de-

Böylece işletme büyüklüğü memleketimizi batıdan doğuya ve kuzeyden güneye bir takım bölgelere ayıramılmaktadır. Bu bölgeler Marmara ve Trakya kesiminde bir bulunmaktadırlar.

İşletmeler ise daha yüksektir. Ayrıca büyük işletmelerde ehemmiyetli nisbette mevcut dir. Burada önce işletmeler Akdenize göre önemli derecede daha azdır. Köylü aile-Diyarbakır, Mardin ve Siirt Akdeniz Bölgesinden farklı işletme dağılışı göstermektedir. Akdeniz kıyılarındaki illerden daha doğuya gittiğimiz zaman Adıyaman, Ufa,

rtinin de daha geniş ölçüde yer almaktadır.

yük fark, Akdeniz Bölgesinde köylü aile işletmeleri ile beraber orta ziraat işletme- maktadır. Akdeniz Orta Anadolu'dan işletme büyüklüğü bakımından ayrılan en bü- işletmelerinin yekün işletme adedine nisbeti de Akdeniz'de, Ege'den yüksek bulun- daha fazla nisbette bulunmuş önemli bir ayrımlı faktördür. Buna ilâveten orta ziraat beraber, büyük aile ziraat işletmeleri (300 - 500 dekar) nin Akdeniz'de Ege'ye göre 50 den 200 dekar kadar olan işletme sınıfları birbirine yakın olmakla dekarlık önce işletmelerin, Akdeniz'den önemli nisbette yüksektir. (%33 kar- önemli farklar arzettiği Akdeniz'i Ege'den ayrılan önemli bir kritere Ege'de 1 - 20 hil geridi! boyunca ve Güney Doğu Anadolu'ya doğru işletme arazisi büyüklüğü ru devam ettirimiştir. Batı Anadolu'dan Doğu Anadolu'ya doğru Akdeniz sa- işletme büyüklükleri terikimize yine Batı Anadolu'dan doğuya ve güneye doğ-

ayrıca faktör olarak kabul edilmektedir.

ve doğuda ise %0,26 ya kadar düşmektedir. Bu fark bölge ayrımı için önemli bir befinde olduğu halde Sivas, Malatya, Elâzığ, Tunceli ve Erzincan'da ortalama %1,47 dir. Orta ziraat işletmeleri Orta Anadolu'da yekün işletmelerin ortalama %2,06 nis- seri, Kirşehir, Niğde, Ankara ve Konya illerine nisbetle daha aşağıda kalmakta- Tunceli'den sonra ise yeniden yükselmekte, fakat Anadolu'nun ortasında Yozgat, Kay- lar da Orta Anadolu'daki illere göre ehemmiyetli nisbette azalmaktadır. Erzincan ve ortasındaki illerden daha düşüktür. 21 dekar dan büyük işletmeler ise muhtelif sınıf- kadar) nisbeti armaktadır. Daha doğuda bu nisbet azalmakta beraber Anadolu'nun Orta Anadolu'dan itibaren doğuya doğru gidildikçe önce önce işletmeler (1 - 20 tip işletmeleri bulunduran saha; Sivastan sonra küçük işletmeler lehine büyümektedir. Anadolu'nun ortasında diğer yerlere göre nisbetler muvazeneleli bir şekilde her

ğuda da Doğu Anadolu bölgesini meydana getirmektedir.

kisimlerinden doğuya doğru gittikçe orta ile doğu arasında bir geçit bölge ve do- ge meydana getirmektedir. İşletmelerin arazi büyüklüklerinin dağılışı Anadolu'nun iş- letme arazisi genişliği Ege kıyısı illeri ile Orta Anadolu illeri arasında bir geçit böl- Ege, Batı İğ Geçit ve Orta Anadolu sırasında muntazam yükselmektedir. Böylece iş- dekarlık işletmelerin, yekün işletme adedlerine nisbeti batıdan doğuya doğru, yani dolu ile benzerlik göstermekte beraber 76 - 100, 101 - 150, 151 - 200 ve 201 - 300 iş Anadolu illerinkinden fazladır. 21 - 75 dekar arasındaki işletmeler nisbeti iş Ana- karlık işletmeler yekün işletmelerin %29 u olup, Ege Denizi kıyısı illerinkinden az,

bölge; Karadeniz kıyısında doğu ve batıda iki ayrı bölge; Ege kıyılarında bir bölge; Ege kıyısı illeri ile İç Anadolu arasında bir bölge; Anadolu'nun ortasında bir İç Anadolu Bölgesi; İç Anadolu ile doğu arasında diğer bir geçit bölge; doğuda Doğu Anadolu, Akdeniz kıyılarında bir bölge ve güney doğuda bir bölgedir. Yalnız bölgeler arasında Gümüşhane, Muğla ve Aydın gibi geçit iller de mevcuttur. İşletme genişliğinin ayırdığı bölge taksiminde Karadeniz'in batısı diğer ayrımlardan daha dar bir deniz şeridi meydana getirerek Amasya ve Tokat'ı güneye bırakmaktadır.

Nihai ziraî bölge ayırımı bütün ziraî kriterlerin düşünülmesi ile meydana geleceğinden geçit illerin muayyen bir bölge taksiminde faktörlerin çokluğu ve kuvveti göz önünde bulundurulacaktır.

V — Ziraî Developman Seviyesi :

Bir bölgenin ziraî developman seviyesini tâyin, hattızatında, bütün işletmelerin ekonomik etüdlarini icabettirir. Bu hususta işletmelerin entansite ve ekstansite seviyelerini bulmak gerekir. İşletmelerden hektar başına elde edilen net gelir bir ölçü olarak alınabilir. Memleketimizde maalesef bu nev'i doneler mevcut olmadığından ziraî developman seviyesi ancak bölgelerin ziraî yapısı, ziraat tekniği durumunu veya ziraî kültür seviyesini birbirleriyle mukayese etmek suretiyle anlaşılabilir. Burada ileri memleket ziraat seviyeleri ile mukayese yapılmayacaktır. Memleketimiz ziraî durumu malûm olduğundan buna lüzum görülmemiştir. Ancak Türkiye ziraî bölgelerinde kullanılan ziraî istihsal bilgi seviyesi genel olarak bölge şartlarında düşüktür ve aynı mahsulü istihsal eden bölgelerde bu seviye birbirlerinden çok farklı durum arzemez. Bölgelerdeki farklılıklar, bölgenin tabii karakterleri, kültür seviyesi, ulaştırma ve irtibat imkânları, diğer sektörlerin inkişaf seviyelerinin ve tarihi sebeplerin tesiri altındadır.

Bundan böyle mevcut şartlar altında bölgelerin ziraî developman seviyesi bildirilirken daha ziyade imkân nisbetinde entansif tarla mahsulleri yetiştiriciliği, sebzeçilik, bağ - bahçe ziraatı, ekonomik mahsullerin hektara olan verimleri, makinalaşma durumu, ticaret gübrelerinin kullanılması, hayvancılık durumu nazarı itibare alınacaktır.

Memleketin kuzey batı kısmı Trakya ve Marmara çevresinde ziraat oldukça çeşitlidir. Türkiye'de en yüksek hububat verimi Marmaranın güneydoğu kesimindedir. Diğer ekonomik tarla bitkilerinin verimleri de yüksektir. İleri bir bağcılık göze çarpar. Güney ve güneydoğu Marmara sahillerinde zeytin verimi memleketin diğer kısımlarına göre fazladır. Salamura zeytinciliği inkişaf etmiştir. İstanbul gibi büyük bir istihlâk merkezi, hayvancılık ve hayvan mahsulleri istihsalinin gelişmesinde etkili olmuştur. Kıvırcık koyun yetiştiriciliği, sığırcılık ehemmiyetlidir. Memleketin Avrupaya en yakın kısmı ve Balkanlardan gelen göçmenlerin yerleşme sahası olması dolayısıyla ziraatte birçok değişiklik ve yeniliklerin girmesi mümkün olmuştur. Trakya ve Marmara kesiminde ziraat oldukça makineleşmiştir.

Sinop'tan Samsun'a ve hemen hemen Ordu'ya kadar uzanan sahil arası fev-kalâde münbittir. Çarşamba ovası, mısır yetiştirilmesi bakımından Türkiye'nin en

Marmara kısmından sonra gelir.

radeniz kesiminde sığır yetiştiriciliği koyunculuktan önce, traktör kesafeti Trakya ve Zonguldak arası diye ikiye ayırmak ve böylece mütalâa etmek gerekir. Batı Ka-den daha azdır. Fakat burasını esas itibarıyla Sinop ve Ordu arası ve Sinop ve Batı Karadeniz kesimindeki ziraat arazisi miktarı Trakya ve Marmara kesimin-

nünden dördüncü sırayı işgal eder.

teşkil eder. Ticaret gübresi kullanma bakımından üçüncü sırayı, makinalaşma yö-hususi ehemmiyeti haizdir. Patates, şeker pancarı verimi en yüksek olan bir bölgeyi da yetiştirilmesinde öncü sayılmalıdır. Bu da memleketin kereste ihtiyacı bakımından lanmıştır. Kâğıt fabrikasının teşviki üzerine başlayan kavaç dikimi, ağaçların ovalar-rikaları için ham maddede temin eden ekstansif kavaç yetiştirilmesine bu bölgede baş-merkez tesis edilmiştir. Bu, bölge için hususi ehemmiyeti haizdir. Civardaki kâğıt fab-kereste istisali için izmit Körfezi civarındaki ovada sulama imkânları olan bir

Bu bölgede taze üzüm ihracatı harften sonra başlamış ve hayli gelişmiştir.

servencililiği büyük bir inkişaf göstermektedir.

günkü gileğin yerini almaması için tecrübeler epeyce ilerlemiştir. Meyve ve sebze kon-buğünkü taleplere cevap verememektedir. Daha tatminkar bir gilek variyetesinin bu-paya ihrac edilmiştir. Burada yetiştirilen (Madame Montean) variyetesi gilek artık tistriciliğinde fevkalâde terakkiler elde edilmiştir. Bursa şeftalileri halen Orta Avru-ze, üzüm yetiştirilmesini teşvik etmiştir. Bilhassa Bursa bölgesinde şeftali ve gilek ye-Eskidenberi İstanbul'un şehir piyasası ihtiyacı, büyük ölçüde meyve, seb-

fih, Merinos kani ile melez yetiştirilmesine devam edilmektedir.

trilmesi suretiyle sürülerin büyük bir kısmı daha iyi kaliteyi yün vermeye başlar. Mame-Koyunlardaki yünün kalitesi Orta Anadolu'nun yağlı kuyruklu karaman koyunları-nın yününden muhakkak ki daha üstün bulunmaktaydı. Merinos tipi ile melez yeti-Bu bölgede koyun yetiştirilmesinde dikkate değer işlah çalışmaları yapılmıştır.

semizletilmesiyle hayli artabilir.

ğın yem istisasına yarıdımı Orta Anadolu'dan getirilecek sığır, kuzu ve koyunların rimesine bilhassa elverişlidir. Bu bölgenin insanlar için gıda maddeleri ve hayvanlar ihtiyacı iyi bir şekilde karşılanabilir. Sahil şerhleri sulama sistemlerinin inkişaf etti-mi ve sığır yetiştiriciliği işlah edilmek suretiyle, geniş İstanbul piyasasının süt ve et-vancılık bu bölgenin başlıca ziraat maddelerini teşkil etmektedir. Yem nebatları eki-Büğday, mısır, gelli, patates, şeker pancarı, aygıçığı, zeytin, soğdan ve hay-

çılığın çok ehemmiyet kesbedeceği söylenebilir.

lidir. İlerde bu bölgede entansif hayvan yetiştiriciliği ve meyvacılığın, hattâ sebze-Trakya ve Marmara bölgesinde kavun, karpuz ve şeftalilik çok ehemmiyet-

mühim kısımlarından biridir. Bu bölgede yetiştirilen mısır, hemen hemen hiç hububat istihali olmayan doğudaki fındık ve çay bölgeleri halkının beslenmesine sarfedilir. Melez mısır tohumu ekilerek ve bol miktarda ticarî gübreler kullanılarak mısır istihali hakikaten arttırılabilir. Fakat her şeyden önce Çarşamba ovasının ıslâhı şarttır. Halen hektar başına ortalama verimi düşük olup, melez mısır tohumu ve gübre kullanılarak verimi %100 arttırmak mümkündür. Sulamanın faydası hususunda yapılacak etüd ve araştırmalar uygun olacaktır. Nehirlerden ve yer altı kaynaklarından bol miktarda su temin edilmesi kâbilidir. Bu kısımda uygun yem bitkileri ekimi, mısır yetiştiriciliği, suluda ve kuruda yetiştirilecek yonca ve tıfıl vasıtasıyla bilhassa Doğu Anadolu'nun kurak sahalarından gelen zayıf hayvanları beslemek suretiyle semizletmek, kuzu, koyun ve sığır eti istihali bakımından çok ehemmiyetli bir bölge olmak istidadındadır.

Türkiye'nin en yüksek kaliteli tütünü geniş ölçüde daha kuru, az verimli olan Samsun ve Bafra havalisinde yetiştirilmektedir.

İç kısımdaki Tokat ve Amasya çevrelerinde sulama daha fazla ehemmiyet kazanır. Hakikaten Ege ve Güney bölgesinden sonra en geniş Devlet Sulama şebekesi burada yer alır.

Amasya ve Tokat çevrelerinde pancar ziraatı, bağcılık ve elmacılık ehemmiyetlidir. Bu kısımda sulamanın inkişafı ile pancar ziraatı, yem bitkileri ekimi ve meyvecilik büyük bir gelişmeye müsaittir.

Sinop ve Zonguldak arasındaki dağlık kısımda ekim sahaları nisbeti düşüktür. Yalnız sulama sayesinde keten ve kenevir, bilhassa çeltik ziraatı ehemmiyetlidir. Burada bundan böyle sulama inkişaf edebilir. Geçimini ormandan yapan köylerin yerinde kalkındırılması, bunun mühim olmadığı hallerde nüfusun başka taraflara çekilmesi gerekir.

Doğu Karadeniz kesiminde ise ziraat arazisi nisbeti çok azalmakta, çayır-mer'a arazisi %50 ye yaklaşmaktadır. Bununla birlikte ürün getirmeyen araziler %25 i geçmektedir. İşletmeler çok küçüktür. Öyleki arazi miktarı 150 dekarı geçen çiftçiler pek azdır. Memleketin diğer bölgelerindekine benzemiyen dağınık köy kuruluşları hakimdir. Bölge dağlık, çok meyilli arazileri ihtiva ettiğinden ve işletmeler çok küçük olduğundan makineleşme çok ehemmiyetsizdir. Ancak yirmi dokuz traktör bulunmaktadır. Türkiye'de en fazla ticaret gübresi kullanan bölgedir. Bununla beraber gübre kullanma tek taraflıdır. Yalnız amonyum sülfat kullanılmaktadır. Toprakları fakir ve genel olarak asit karakterdedir. En geniş ekim sahasını mısır ziraatı teşkil ederse de, bundan sonra gelen fındık ekonomik bakımdan çok ehemmiyet arzeder. Tipik bir bitki olarak bu kesimde 160.000 dekar arazide çay istihali yapılmaktadır. Soya fasülyesi ziraatı da yapılmakta olup sanayi kurulduğu takdirde çok gelişmeğe müsaittir. Bu bölgede sığır sayısı koyun sayısından daha fazladır. Bölge tereyağı ile meşhurdur. Doğu Karadeniz kesiminin güzleri uzun ol-

İşletmelerin %37'sinin büyüklüğü 100 dekaradan fazladır. Büyüklüğü 500 dekarı geçen 5.600 işletme vardır. Bu bölge kartı şekilde mevsime göre değişen bir iklimle sahiptir. Güz ve kış ayları hakim olup yazları hemen hemen tamamıyla kuraktır. Sadece kıyı ovaları değil, fakat bilhassa denizden uzak nehir vadileri de fevkalâde mürübbittir. Burada hububat, zeytin, incir ve üzüm sulanmadan yetişir. Halbuki pamuk ve mısır, birçok bahçe mahsullerinde olduğu gibi sulama imkânları-

Batıda Ege vilâyetlerinde iklimin müsaitliği ve sulamanın yaygın olması sebebiyle, ziracatte yetiştirilen mahsuller çok geçittir. (Bütün Türkiye'de en geçittisi) Tarla ziraatı arazisi nisbati %20 ise de en geniş bağ ve zeytinlik sahalar bu bölgede dir. Sebzeçilik ve diğer meyveler de ehemmiyetlidir. Tarla bitkileri arasında hububat en geniş sahayı işgal ederse de sanayi bitkileri ekimi başta pamuk ve tütün olmak üzere bugdaydan fazladır. Bundan sonra baklagiller gelir. Memleketin en fazla traktör kesafeti olan yeridir. Ticaret gübresi kullanılması Doğu Karadeniz kesiminden sonra gelir.

160.000 dekarı kaplıyan gay sahası 200.000 dekara çıkarılacaktır. Şimdiden Türkiye'nin ihtiyacını giderecek miktarda bir istihsal yapılmaktadır. Bundan sonra gay işlahı üzerinde durularak daha kaliteli bir gay istihsal edilebilir.

Bölgede yetiştirilen narenciye, iklimin yaygısı ve güneşlemenin az olması dolayısıyla güney bölgesi gibi bir ehemmiyeti haiz değildir. Avrupa pazarının genişlemesi ile fındık istihsalı daha çok artabilir.

Ziraat yapılan sahil şeridinde Türkiye'nin en mühim ihrac maddelerinden biri olan fındık yetiştirilir. Bu bölgenin iklimi fındık yetişmesine bilhassa uygundur. Fındık kendisinin istediği toprak şartlarında yetiştirildiğinde, kullanılan gübrelere de yardımcı ile, mükemmel bir bakliye ve gayır örtüsü meydana gelmesine yardımcı eder. Bu husus göz önünde bulundurulacak deneme istasyonlarında 4×4 lük kareler yerine, fındığın 8 metre aralık ve iki metre mesafeye ile meyile dik (Kontur dikim) dikilmesi üzerinde denemeler yapılmıştır. Bu şekilde aynı zamanda toprak muhafazası için de bir tedbir olacaktır. Yine bu denemelerde fındık ağaçları altında karayaka koyunlarının veya kuzularının ve yüksek süt verimli sığırları (mühemelen Jersey otlatılması çalışmaları, semiz kuzu veya koyun yahutta sığır eti istihsalının yerleşmesine müncer olabilecektir.

Ordu, Giresun, Trabzon, Rize ve Hopa limanlarını muhtevî doğu kısmı Türkiye'de en fazla yağış kaydedilen kıyı bölgesidir. Bu bölge orman hududuna kadar ormanlarla kaplı 3000 metreye kadar yükselen dağlar ile iç kısımlardan ayrılmıştır.

Düğünden, ulaşım imkânları geliştirdiği takdirde son turlandacılık büyük inkişaf gösterebilir. Mesela güzlük taze fasulyeyi bu arada zikredebiliriz. İklimin yumu-saklığı sebebiyle Rize'de bol miktarda mandalın yetiştirilir.

na ihtiyaç gösterir. Uygun bir sulama ile bağlardaki istihsal, üzümün kalitesi bozulmaksızın artırılabilir. Zeytinliklerde toprak muhafazası tedbirlerinin alınması gerekir. Dünyada bu mıntıkanın birçok küçük mikro klima odacıklarında yetiştirilebilen o kadar yüksek kalitede meyva veren sahaları pek azdır. Bu misali bilhassa Aydın incirleri bakımından verebiliriz. Incir istihsal ve ihraç miktarı bazı seneler müstesna aynı kararda olmakla beraber Türkiye'nin başlıca ihraç maddelerinden biri olmuştur.

Bu bölgenin diğer hususî bir mahsulü olan çekirdeksiz üzüm istihsalinin gelişmesi daha kolay tahakkuk ettirilebilir. Kuru üzüm sahası başlıca Gediz Vadisinde ve bilhassa Manisa ve Turgutlu şehirlerinin civarında tekâsüf etmiştir. Bu bölgenin iklimi birinci sınıf Sultanî üzüm yetiştirilmesine bilhassa uygundur. Hususiyetle sulu şartlar altında verim çok yüksektir.

Bağcılığın inkişafı için entansif olarak işlenmiş arazi parçaları vardır. Fakat üzüm ihracının artması (şimdi tütün, pamuk ve fındıktan sonra gelmek üzere dördüncü yeri işgal etmektedir.) Avrupa pazarına bağlı bir husustur.

Ege Bölgesi şimdiye kadar Türkiye'nin en mühim kuru meyve (üzüm ve incir) ihraç sahası olduğu halde, hemen hemen hiç taze meyva ihraç etmemiştir. Taze meyva ihracatının geliştirilmesi mühim bir servet teşkil edecektir. Sulanan sahaların daha çok yer alması dolayısıyla, bu bölgenin pamuk istihsalinde mühim bir inkişaf kaydedilmiştir. Gediz ve Büyük Menderes vadilerindeki 60.000 hektarlık ilâve arazinin sulanması hususunda başlıyan çalışmalar ilerlemektedir. Maalesef pamuk Ege Bölgesinin, sulanan sahalarında sulanmayan sahalarında olduğu gibi çok defa monokültür şeklinde yerleştirilmektedir. Aynı durum güney bölgesinde de vardır. Pamuk aynı tarlada birçok seneler devamlı olarak herhangi bir mahsul münavebesi yapılmaksızın yetiştirilmektedir. Münavebe yapılan yerlerde de münavebe çok basittir. Buğday pamuğu takip etmekte ve sadece bazı hallerde susam - pamuk münavebesi tatbik edilmektedir. Bilhassa pamuk yetiştirilmesinin sulamaya tabi olduğu yerlerde toprak yapısının ıslahı ve verimliliğinin gelişmesi bakımından pamuk mahsulü münavebesine bakliyelerin ithaline âcil ihtiyaç vardır. Son yıllarda fiğın pamuk münavebesine sokulması bir gelişme kaydetmektedir.

Güney bölgesine göre verim fazla ise de diğer memleketlerle mukayese edilirse hektardan alınan verim düşüktür. Tabiatıyla toprağın verimliliği şüphesiz böyle tek taraflı pamuk ekimi yüzünden hâlâ ne tabîi ve ne de ticarî gübre kâfi miktarda kullanılmadığı için azalacağından pamuk verimi ileride daha da fazla düşmesi tehlikesi mevcuttur.

Ege sahil illerinden içeri doğru gidildikçe Batı Geçit kısmında ziraat altındaki arazi miktarı % 30 olmakla beraber bunun % 12 lik bir kısmı her sene nadasa bırakılmaktadır. Halbuki bundan önce sulanılan kesimlerde bu nisbetler çok düşüktür. Bağlık, bahçelik sahalar Ege kesimine göre çok azalmakta, pamuk, tütün ve zeytin ise bulunmamaktadır. Ormanlık sahalarda bundan önce anlatılan memleketin diğer kısımlarına göre azalmaktadır. Mer'a sahaları oldukça ehemmiyetlidir. Koyunculuk

Orta Anadolu kısmı ile memleketin doğu kesimi arasında Orta Anadoludan genel olarak daha yüksek rakımlı ve yağışı daha fazla olan geçit bölgesinde ziraatın mer'aların yanında nisbeti düşüktür. (% 18) Bunun da 1/3 i nadassa tahsis edil- mektedir. Mer'a arazisi nisbeti bu kısımda ziraatta tahsis edilen arazinin üç mislini

Bölgede mer'alar çok zayıflamıştır. Mer'a ve kuru ziraatın yükü sulu ziraat im- kanlarının bulunduğu hallerde münavebeye yem bitkileri ve sanayi bitkileri getire- rek azaltılabilir. Bağcılığın gelişmesi beklenebilir. Müsait olan kısımlarda meyvecilik üzerinde durulmalıdır.

Bölge tabii olarak mer'acılığa, dolayısıyla hayvancılığa müsaittir. Mer'alar ta- bii olarak step karakterindedir. (Koyun mer'aları) Hayvancılığa koyunculuk ve tiftik geçisi başta gelmektedir.

Başlıca tabii olarak mer'acılığa, dolayısıyla hayvancılığa müsaittir. Mer'alar ta- dan öncülü sırayı teşkil etmektedir. ehenmiyetli sebke Eskişehir Alpu sulamasıdır. İğ Anadolu makineleşme bakımın- mıştır. Böylece sulu ziraat şartlarında bile mahsul verimi yüksek değıldir. İkinci- dir. Sulama randımanı düşüktür. Bilgisiz bir sulama tabiki neticesi arazi goraklağ- sebkesinde 25.000 hektar arazi sulanmaktadır. Fakat sebke eski olup kitayetsiz- Başlıca iki yerde devlet sulama sebkesi bulunmaktadır. Bunlardan Konya Çumra ması ile, de mahsul ancak bir seviyeye kadar artacaktır. Bunun için sulama şarttır. ve ekimini yapmak ve toprak muhafaza tedbirlerini almak şarttır. Bu tedbirlerin alın- da, verimi yükseltmek için iyi tohumluk ve gübre kullanmak, gerektiği gibi nadas- Gübre önemli bir yer tutan pancar ziraatında ancak kullanılmaktadır. İğ Anadolu- dir. Mahsul ortalaması düşüktür. Hububatta ticaret gübresi kullanılması mahduttur. Takip edilen ziraat sistemi ananevi hububat nadas olmak üzere kuru sistem-

manca çok fakir bir bölgedir. biliyetine göre bu miktar fazla olup bunun 1/3 i mer'a olarak kullanılmaktadır. Or- olup bunun yarısına yakın bir miktarı nadassa bırakılmaktadır. Arazi kullanma ka- Geniş bir sahayı kaplıyan memleketin iğ bölgesinde ekili saha nisbeti % 42 müsaittir. En fazla palamut bu kesimde istihsal edilmektedir.

Bölgede bağlık sahalar nisbeti düşüğe de bölge şartları bunun gelişmesine Gübre kullanma hububattan ziyade pancar ziraatında olmaktadır.

Bölgede eskiden beri şeker pancarı ziraatı yapılmaktadır. (Uşak ve Kutahya kesimleri gibi.) Burdur Şeker Fabrikasının açılmasıyla pancar ziraatı da gelişmiştir. Burada tabii edilen nadas sistemi hiç olmazsa yakın bir gelecekte %50 nisbe- tinde azaltılarak nadasin yerine adapte olabilir ve yem bitkileri getirilebilir. Küçük su kaynaklarının inkişafı ile nadası azaltılmak da imkân dahilindedir. Bu takdirde yem bitkileri, şeker pancarı ve hububattan müteşekkil bir münavebe şeklinin tabiki ko- laylaşır.

ve kil geçisi hâkimdir. Makineleşme bakımından altıncı sırada yer almaktadır.

geçer. Bağ ve meyvelik sahaların ehemmiyeti azdır. Orman Orta Anadolu'dan biraz daha fazladır. Fakat bu kısmın güneyindeki Malatya ve Elâzığ tarla ziraatı bakımından daha ehemmiyetlidir. Filhakika pancar ziraatının girmesiyle ziraatte çeşitliliğe geçilmiş olmaktadır. Malatya'da kayısı ticarî bakımdan ehemmiyetli bir meyve çeşididir. Sulu ziraatın gelişme imkânları mevcuttur. Bölge hayvancılığında koyun ve kıl keçisi başta gelir.

Memleketin doğu bölgesi genel olarak sert iklimi ve arazi yapısı dolayısıyla ziraata elverişli sayılmaz. Hakikaten ziraat altındaki arazi, bütün genişliğin onda birini ancak geçer. Türkiye'nin en fazla çayır ve mer'a sahasına malik bölgesidir. Bağcılık ve meyvecilik çok ehemmiyetsizdir. Çayır ve mer'a arazisinin fazla olmasının neticesinde hayvan sayısı da fazladır. Koyunculuk Orta Anadolu'dan sonra gelir. Sığırcılık da ehemmiyetlidir. Fakat hayvancılık iptidaidir. Verimleri düşüktür. Hayvan besleme metodlarında çok değişiklik olması lâzımdır. İğdir ovasında mikro iklimin verdiği avantaj sebebiyle pamuk ve çeltik ziraatı yapılmaktadır. Bu ova meyvecilik ve sebzeçilik bakımından gelişmeğe elverişlidir. Bu kısımda Muş ovasında büyük bir potansiyel yatmaktadır. Ovanın ıslahı ve ziraat tekniğinin gelişmesiyle hayvancılık da daha büyük ehemmiyet kazanabilir. Bölge ziraatında hububat yine başta gelir. Bundan sonra pancar, pamuk, çeltik gibi sınaî bitkilerini sayabiliriz. Van ve çevresi ziraatı da gelişmeğe müsaittir. Ziraattaki makineleşme pek kifayetsizdir.

Toroşların güneyinde yer alan memleketin güney bölümü iklim ve diğer tabii imkânlar sebebiyle ziraat bakımından özellik gösterir. Tarla ziraatına ayrılan nisbet % 20 ise de bağlar, sebzelik ve meyvelikler, bilhassa narenciye çok ehemmiyetlidir. Zeytinlik sahalar bakımından Ege ve Marmara'dan sonra gelir. Fakat yabancı zeytinlikler dağlarda geniş alanları kaplar. Bölgede muz gibi tropik bitkilerin son senelerde istihsali ehemmiyetli nisbette artmağa başlamıştır. Ekim sahası olarak hububat ilk sırayı teşkil etmekle beraber hemen onu takiben sınaî bitkiler, en büyük kısmı pamuk olmak üzere başta gelir. Baklagillerin ekim sahası bağ ve narenciye sahalarından daha azdır.

Ziraatte makineleşme derecesi Ege bölgesinden sonra gelir. Kıymetli ziraat mahsulleri yetiştirilmesi sebebiyle ziraatte ticaret gübreleri kullanılması gün geçtikçe gelişmektedir. Devlet sulama şebekesi içerisindeki sulama sahası genişliği Ege'den sonra gelmektedir ve çok genişleme imkânı mevcuttur. Ehemmiyetli sahil ovalarından başka gerideki dağlık kısımların da geniş alanları kaplaması sebebiyle ürün getirmeyen sahaların nisbeti % 20 yi bulmaktadır. Ormanlık sahalar nisbeti istatistiklere göre % 25 e yaklaşmakta ise de bu nisbet gün geçtikçe azalmaktadır. Türkiye'de en fazla kıl keçisi olan bölgedir. (4.549.162) Bundan sonra koyun gelir. Sığırcılık ancak üçüncü sırayı işgal eder. Tarla mahsulleri verimi Ege'den daha düşüktür.

İnceleme maksadıyla bölgenin ziraatının inkişaf seviyesi Antalya ve Çukurova kısımları gibi ikiye ayrılarak tetkik edilecektir.

Lüzumlu sulama suyu temin edildiği takdirde, Çukurova mısır ziraatı bakımından uygun yetiştirme şartlarını haizdir. Bugünkü mısır verimi hektara alınması için zim gelen verimden çok düşüktür. Aşağıdaki istihlat istihsal tekniği ile kombine edildiği takdirde verimde üç misli artış elde etmek mümkün olabilir. Melez mısır tohumu kullanılması, Ticaret gübrelere geniş ölçüde tatbiki, sulanan arazide mısır veriminin artmasıyla birlikte diğer ehemmiyeti bir husus da mısır sapsı ve diğer yem bitkileriyle beslenen hayvanlardan bol miktarda tabii gübre istihsal edilecektir.

kaş misline gıkarılabilir.

Kombine edilecek tarlaya verilmesi sayesinde bugünkü ortalama pamuk veriminin birbunula hayvanların beslenmesi ve bundan elde edilen gübrenin ticaret gübresi ile dahı değildir. Çukurova'da pamuk - hububat münavebesine baklagillerin sokulması, tiken gıthiklerde gıthik gübresi istihsalı sadece düşük değıl, fakat hakikatte mevcut mük ziraatı yapılan tarlalarda yer almamaktadır. Buna binaen ekseri pamuk yetiştirme gık defa pamuk - hububat gıklinedir. Baklagiller nadiren yetiştirilmekte olup, pa- rıyle monokültür gıklinedir. Münavebenin tatbik edildiğı yerlerde, bu münavebe Ege Bölgesinde olduğu gibi pamuk ziraatı geliştirilmeğe muhtaktır. Ziraat esas itibarıyla Tohum istihlatında bu terakkiye rağmen Antalya Ovasında ve Çukurova'da, ortadan kalkmıştır.

1930 senesinde başlıyan istihlat çalışmalarından iyi neticeler alınmış eski yerli pamuk Çukurova'da pamuk ziraatı son senelerde muntazam bir şekilde gelişmiştir.

1930 senesinde başlıyan istihlat çalışmalarından iyi neticeler alınmış eski yerli pamuk Çukurova'da ise bugüday ve pamuk ziraatı hakimdir. Buradaki iklim şartları numuniyet itibarıyla ilk turfanda meyva ve sebze istihsalı bakımından Antalya çevresinden daha az elverişlidir. Bununla beraber, billhassa Tarsus, Silifke ve Dörtöl civarında bir gık mahfuz sahili şerhleri mevcuttur. Buralarda sühnet Antalya'daki kadar yüksek olup donca karşı korumada ayıdır. Bu kısımda narenciye yetiştirilmesi ehemmiyeti nisbette artmıştır. Filhakika 1946/47 de 2,5 milyon olan ağaç sayısı 1957 senesinde 5 milyondan fazla olmuştur. İstihsal de o nisbette artmıştır.

sebepten halli gerekir.

yer haline getirilebilir. Bunun için bir engel ulaştırma imkânlarının eksikliğidir. Bu Ovası iklim şartları nazari itibare alınarak kıg meyve ve sebzeleeri ihraç eden bir tarı sulanması kabıl arazinin yanında sadece kügük bir kısımdan ibarettir. Antalya sine henüz el atılmış olduğu iddia edilemez. Filhakika bu kısımda sulanan arazi mükrençiyeye fidanı vermektedir. Antalya bölümünün suprtropik meyve istihsal kapasitesizaman artmaktadır. Alanya'daki Devlet Fidanlığı müstahsile her sene 50.000 na- ağaçlarının sayısı 1950 de 5.000 iken 1958 de 298.000 e gıkmıştır. Bu rakam mün- ağaçlarının sayısı 1946/47 de 673.000 iken 1958 de 1.472.000 e gıkmıştır. Muz olması tipik bir örnektir. Antalya'dan Alanya'ya uzanan sahili ovasındaki narenciye Dun ırmagının suyunun % 44 ünün narenciye ve % 23 ünün muz için kullanılmakta Antalya bölümünün inkisaf imkânları bakımından Alanya yakınındaki

Memleketin güney doğu kesiminde ziraat arazisi nisbeti %31 ise de bunun yarısı nadasa bırakılmaktadır. Yetiştirilen mahsuller arasında hububat başta gelir. Bundan sonra bağcılık biraz ehemmiyetli görünür. Mercimek ziraatı da zikredilebilir.

Ormanca fakir bir bölgedir. Ürün getirmeyen arazi nisbeti % 23 ü geçer. Ziraatte makineleşme memleketin diğer kesimlerine göre ancak yedinci sırayı işgal eder. Büyük işletmelerin adedi oldukça fazladır. Hayvancılıkta koyunculuk başta olup bundan sonra kıl keçiciliği gelir. Sığırcılık böylece ancak üçüncü sırayı işgal eder.

Memleketin çok kurak bir bölgesi olması dolayısıyla ziraatın inkişafı sulama ile mümkün olabilecektir. Urfa ve Mardin ovalarının sulanması için öteden beri büyük gayretler sarfedilmekte olup, bunların bir kısmı fiiliyat safhasına girmiştir. Büyük kısmında ise etüdlar yapılmaktadır.

Yukardan beri görüldüğü gibi memleketimiz gerek yetiştirilen kültür bitkileri hayvanları ve gerekse bunları yetiştirme tekniği, arazi kullanım şekli ve sahaların developman seviyeleri bakımından farklı bölgeleri ihtiva etmektedir. Ziraî developman seviyesi ile kısaca izah edilebilen bu farklılığın çizdiği hudutları; arazi kullanım şekli, kültür bitkileri, ziraat sistemleri, mahsul verimi, hayvancılığı ve işletme büyüklüklerinin çizdikleri bölge ayırım hudutlarının bir muhassılasını vermekte, ana ziraî kriter diye vasıflandırılan kriterlerin bölge ayırım hududunu çizmektedir.

VI — Mülkî Taksimat :

Mülkî taksimat daha ziyade, vatandaşlar ve vatandaşlarla hükümet arasındaki münasebetleri düzenleme ve asayişini koruma gayesi gütmektedir. Bu gayeye ulaşmak için mülkî hudutların tesbitinde yol, topoğrafya, coğrafî durum ve genişlik gibi kriterler ve bazı hallerde de ekonomik faktörler göz önünde bulundurulmaktadır.

Bunların yanında idarî ünitelerin ihdasında politik mülâhazaların da rol oynadığı müşahede edilmektedir.

Türkiye'de hâlen 67 valilik, 570 ilçe ve 928 bucak ve 35.735 köy mevcuttur.

Belediye teşkilâtı da şöyledir : 67 ilde, 533 ilçe merkezinde, 196 bucak merkezinde ve 188 köyde olmak üzere 1004 adet belediye teşkilâtımız vardır.

Ziraî bölgeleşmede esas, ziraî bakımdan homojen sahaları tesbit etmek olduğundan ziraî kriterlerle beraber tabii şartlar da rol oynamaktadır. Bundan ötürü ziraî bölge hudutlarının tesbitinde il hudutlarına riayet edilmesine imkân yoktur.

Esasen diğer memleketlerde de yapılan bölge çalışmalarında mülkî ve idarî taksimata riayet edilmemektedir. Ancak şimdiye kadar neşredilmiş bulunan istatistiklerin esasını teşkil etmesi dolayısıyla bölge hudutlarının çizilmesinde ilçeden daha aşağı inilememiştir.

Pazarlama ve ekonomik münasebetler ziraî bölge ayrımı için başlıbaşına kriterler olmayıp yardımcı ve tamamlayıcı mahiyettedir. Ziraî kriterlerin ayrımı ol-

VIII — Pazarlama ve Ekonomik Münasebetler :

Güney Doğu Anadolu'da nüfus kesafeti tekrar düşmektedir. Burada genel olarak kesafet km^2 ye 30 kişi civarında değişmektedir.

Akdeniz Bölgesi nüfus kesafeti bakımından çok heterojendir. Antalya'da km^2 ye düşen insan 20,3, İçel'de 28,0, Adana'da 44,2, Hatay'da 81,6, Gaziantep'te 58,3 ve Maras'da 27,3 dır.

Andolu'da nüfus kesafeti daha çok azalarak km^2 ye 20 - 30 kişi arasında düşmektedir. da nüfus kesafeti genel olarak km^2 ye 30 - 40 kişi arasında değişmektedir. Doğru kesafeti daha doğruya geçit bölgesine gidildikçe daha çok düşmektedir. Bölgenin genel olarak nüfus kesafeti Ege ve Batı geçit bölgelerinde düşüktür. Nüfus kesafeti Ankara'da 42,5, Eskişehir'de 27,8, Konya'da 20,5, Kayseri'de 28,4 dır. nüfus kesafeti bakımından iller arasında bazı farklar göstermektedir. km^2 ye düşen nüfus kesafeti daha düşük nüfus kesafetine sahiptir. Orta Anadolu da

gidildikçe kesafet 30 - 40 kişiye düşmektedir. fet İzmir ve Aydın'da artmakta, Muğla'da azalmaktadır. Doğruya Uşak ve Denizli'ye Ege Bölgesi nüfus kesafeti km^2 ye 50 nin üstünde oldukça homojendir. Kesa-

iller Zonguldak ve Samsun'dur. Doğru Karadeniz'de nüfus kesafeti yüksektir. civarına düşmektedir. Burada nüfus kesafetinin yüksekliği ile istisnai durumda olan etmektedir. Batı Karadeniz'de Bolu, Kastamonu ve Sinop'ta nüfus kesafeti 40 kişi run üstündedir. Bu durum Çanakkale ve Balıkesir'de 33,7 ve 36,9 ile istisna teşkil Marmara ve Trakya bölgelerinde nüfus kesafeti umumiyetle km^2 ye 60 küsü- mi kuvvetlendirmektedir.

de ziraî kriterlerin ayırdığı bölgelerde oldukça bir homojenite göstererek bu ayri- bu kriterlerin ayrımını destekliyor demektir. Bölgenin nüfus kesafeti, memleketimiz- lerin ayrımsız olduğu bölgelerde nüfusun dağılışı homojenlik gösteriyorsa, nüfus da Nüfusun dağılışı ziraî bölge ayrımında önemli bir kriter olmayıp, ziraî kriter-

VII — Nüfus :

Mülki taksimat bölge ayrımında bir kriter olmayıp, bölge ayrımında kullanılan kriterlerin muayyen idari üniteler dahilinde kullanıldığını anlatmaktadır.

Ordu ve Tokat illeri de parçalanmıştır. hareket edilerek Bilecik, Manisa, Denizli, Adana, Maras, Siirt, Artvin, Gümüşhane, ve ekonomik şartlar bakımından Bolu ili ile hiç ilgisi yoktur. Keza aynı düşüncelerle Bir misal olarak Bolu zikredilebilir. Düzce ilgesi Bolu'ya bağlı olmakla beraber tabii Bu sebeplerden bazı illeri ilçelere kadar parçalamak zaruründe kalmıştır.

duğu bölgeler, pazarlama ve ekonomik münasebetler bakımından da homojenite gösteriyorlarsa bu ayrımın iyi bir ayrım olduğu hakkındaki fikirleri kuvvetlendirilmektedir.

İstihsal edilmiş mahsullerin nihaî müstehlike intikale metod, safha ve yollarını ifade eden pazarlama, memleketimizde az çok farklı şekilde de tezahür etmekte ve bu farklar yukarıda ziraî kriterlerin ayırdığı bölgeler arasında da kendini hissettirmektedir. Pazarlamanın bir parçası olarak da mütalâa edilebilen ekonomik münasebetlerden ifade edilen mâna ise bölgenin muayyen bir ticarî merkez ile iktisadî bakımdan temasıdır. Bu daha dar bir anlam ile, bölgenin merkezi pazar, şeklinde de ifade edilebilir. İstihsal sahalarından malların akış şekli, yolları ve safhaları ile bunların toplanıp işlemlere tabi tutulduktan ve geniş arz ve talebi karşılaştırarak fiat teşekkül ettirildikten sonra dağıtılan merkezlerin lokalize oldukları sahalarda memleket saatinde bölgeler arasında farklı bulunmaktadır.

Memleketimizin Trakya ve Marmara bölgelerindeki ziraat işletmeleri memleketin diğer bölgelerine göre kolaylıkla nakit paraya çevrilebilen mahsuller istihsal ederler. İşletmelerin pazarla ilgileri oldukça yüksektir. Burada mallar bilhassa büyük istihlâk ve ihracat merkezi İstanbul'a doğru akmaktadır. Bu büyük merkezi pazar malların işlenişinde, fiat teşekkülü ve dağıtımında ehemmiyetli rol oynamaktadır. Malların istihsal sahalarından istihlâk sahalarına akışı için yol, nakliye, imkân ve vasıtaları oldukça iyidir. Bölgede istihsal edilen mahsullerin ayrıca dış memleketlere ihracı da yapılmaktadır. Bölge İstanbul merkezi etrafında pazarlama ve ekonomik münasebetler bakımından homojen bir ünite teşkil etmektedir.

Trakya ve Marmara bölgesinden doğuya doğru Batı Karadeniz bölgesine gidildikçe işletmelerin pazarla olan bu bağları yavaş yavaş azalmakta, İstanbul ile olan ekonomik bağları da çözülmektedir. İşletmeler daha çok işletme büyüklükleri ile de karakterize edilebildiği gibi, önce kendi kendine yeterli için çalışmakta iken biraz daha doğuda Samsun'da ticarî ziraat işletmeleri karakterini almaktadır. Batı Karadeniz bölgesi Samsun ile ekonomik münasebetler bakımından sıkı bir şekilde alâkalı bulunmaktadır. Samsun ve civarında işletmelerin pazar ile ilgisi artmaktadır. Samsun, istihsal edilen ziraat mahsullerinin hem manıplasyon, hem fiat teşekkülleri ve hem de iç ve dış pazarlara dağıtımında bölgenin önemli merkezidir. Pazarlama kanalları bilhassa Tokat ve Amasya'dan Samsun'a doğru iyi ise de, Sinop - Kastamonu'nun Samsun ile olan münasebeti hâlen gelişme yolundadır. Daha doğuya doğru gidilince Doğu Karadeniz kesiminde Giresun ve Trabzon iktisadî merkezlerdir. Burada Trabzon'un Türk - İran transit yolu üzerinde bulunması ekonomik ehemmiyetini daha çok arttırmaktadır. Malların bu pazara tabii bir akışı buradan da dağılışı görülmektedir. Burada da bir kısım işletmeler pazar için çalışmaktadırlar.

Ege bölgesi İzmir merkezi etrafında geniş bir istihsal sahasına sahiptir. Burada ki işletmeler daha çok pazar için çalışan işletmelerdir. Bölgenin İzmir ile olan yol,

Doğu Anadolu başlıca yetiştirildiği hayvan ve hayvan mahsulleriyle temayüz etmektedir. Hayvanların pazarlaması her bir istihlal sahasında ayrı ayrı yapılabilmektedir. Erzurum merkezi bir karakter kazanmaktadır. Bölgenin hayvanları çeşitli tabir edilen toplu hayvanlar ile diğer bölgelere sevk edilir. Et ve Balık kurumu bu istihlal bölgesinden hayvanları toplayan, diğer bölgelere işleyerek veya olduğu gibi sevkeden yerdir. Hayvan mahsulleri üzerinde çalışan marketing organizasyonudur. Bu mütesseseler, pazarlama şekli ve yolları sevk edici tarzları iptidai ve verimsizdir. Bölgede mevcut değildir. Birçok mahsullerin bölgeye intikali güttür. Bu karakterle bölge homojen bir ünite teşkil etmektedir. Buradaki tabiat şartları, halkın kültür durumu, gelir seviyesi ve münakaalenin bozukluğu pazarlamayı geri bir durumda bırakmıştır. Akdeniz bölgesi de pazarlama bakımından Adana - Mersin Çukurova etrafında iktisadi bir ünite dir. Ayrıca Antalya'da diğer bir iktisadi merkezdir.

Orta Anadolu'dan doğruya gidildikçe Sivas ekonomik bir merkez hüviyeti kazanabilir. Doğu geçit bölgesinin ileride Sivas etrafında ekonomik bakımından bir ünite teşkil etmesi mümkün görülmektedir. Bölgenin yetiştirildiği kayısı Türkiye'nin her tarafında pazarlama imkânına sahiptir. Merkezi pazar sisteminden çok dağınık pazar sistemi hakim olup burada mahallerde işlenen mahsuller doğrudan doğruya istihlal merkezlerine dağıtılır. Bu bölge bir yandan Samsun gibi, diğer yandan bilhassa Malatya, Elâzığ, Adana ile pazarlama bakımından itibarlıdır.

Başlıca mahsul olan hububat T. M. Ofisi almaları ile değerlendirilmekte ve bu suretle iyi bir marketing organizasyonuna sahip bulunmaktadır. Şeker pancarı yetiştirilen sahalardan fabrika merkezleri Konya, Ankara, Eskişehir ve Kayseri'ye doğru bir akış vardır. Diğer ziraat mahsullerinin bilhassa koyun ve keşinin akım sahaları büyük istihlak merkezleri Ankara'dır. Orta Anadolu mahsulün sarf yerini işleme ve nihai dağıtım yerini olarak Ankara ile etrafında ekonomik ünite teşkil etmek yolundadır. Kayseri, Konya ve Eskişehir bölgenin diğer önemli ekonomik merkezleridir. Bölgenin yetiştirilmeyen mahsulleri Akdeniz, Trakya ve Marmara ve Ege bölgelerinden getirilmektedir. Birçok kazalara kadar nakliye imkânları mevcuttur.

azaltılmaktadır. Başlıca mahsul olan hububat T. M. Ofisi almaları ile değerlendirilmekte ve bu suretle iyi bir marketing organizasyonuna sahip bulunmaktadır. Şeker pancarı yetiştirilen sahalardan fabrika merkezleri Konya, Ankara, Eskişehir ve Kayseri'ye doğru bir akış vardır. Diğer ziraat mahsullerinin bilhassa koyun ve keşinin akım sahaları büyük istihlak merkezleri Ankara'dır. Orta Anadolu mahsulün sarf yerini işleme ve nihai dağıtım yerini olarak Ankara ile etrafında ekonomik ünite teşkil etmek yolundadır. Kayseri, Konya ve Eskişehir bölgenin diğer önemli ekonomik merkezleridir. Bölgenin yetiştirilmeyen mahsulleri Akdeniz, Trakya ve Marmara ve Ege bölgelerinden getirilmektedir. Birçok kazalara kadar nakliye imkânları mevcuttur.

Malların sevki için oldukça iyi bir nakliye sistemi vardır. Bununla beraber iyi bir sahil yolu mevcut değildir. İç ve dış piyasalara mallar buradan sevk edilir. Adana'da önemli işleme müesseseleri mevcuttur. Adana, Mersin malların önce toplama, sonra iç ve dış piyasalara dağıtım merkezidir. Burada çok çeşitli mahsuller muamele görürler. Adana borsası bazı mahsullerin, bilhassa sanayi bitkilerinin Türkiye ticaretine hâkim bir borsadır.

Daha doğuda Güney - Doğu bölgesi Akdeniz'in, pazar için çalışan işletmeleri pazarın değişen fiyat hareketlerini yakinen takip etme ve işletmelerini ona göre düzenleme hareketlerini kaybetmektedirler. Burada pazarlama gelişmemiştir.

IX — İklim :

İklim ile ziraat arasında çok yakın ve hattâ bazı ahvalde sebep ve netice derecesinde münasebet mevcut olmakla beraber, iklim ziraat bölge ayrımında başlı başına bir kriter olarak kullanılamamaktadır. Bir çok Avrupa devletlerinin de müracaat ettikleri bir yol olarak, tabii faktörler meyanında yardımcı ve takviye edici bir kriter mahiyetinde olması itibariyle, bu mevzuda iklimden faydalanılmıştır.

Türkiye bütünü itibariyle yazlarının kurak ve sıcak, kışlarının yağışlı ve mülâyım geçmesi sebebiyle «Suptropik» iklim kuşağı içerisinde yer almakta ve yazlarının kuraklığı hesabına de Akdeniz iklimi karakterini göstermektedir. Ancak, bu genel çerçeve içerisinde kuzeyde ve güneyde sahile paralel yüksek sıradağların bulunması iç kısımların yüksek bir yayla halinde olması ve bu yüksekliğin doğuya doğru gittikçe büsbütün artması ve karışması, üç taraftan nisbeten ılık denizlerin ve çeşitli atmosfer hâdiselerinin muhtelif yerlerde değişik suretlerde ve şiddette tesir etmelerine sebep olmaktadır. Bunun neticesi olarak da çok kısa mesafeler içerisinde bir birinden farklı ve bazan tamamen zıt iklim değişiklikleri gösteren bölümler teşekkül etmiş bulunmaktadır. İklimde hâkim olan bu değişikliğin ziraat bünyeye de intikali gayet tabiidir.

Bir yerin iklimi hakkında hüküm verebilmek için, o yerde sıcaklık, yağış, rutubet, rüzgâr, buharlaşma, bulutluluk ve radyasyon gibi çeşitli iklim elemanlarının tesirlerini incelemek icap eder. Biz, burada kâfi derecede fikir vereceği mülâhazasıyla sıcaklık, yağış gibi aslî iklim elemanlarının detayları ile donlu ve yağışlı günler gibi bazı sayılı günlerini tetkik edeceğiz.

Sıcaklık : Türkiye'de sıcaklık üzerinde müessir olan faktörler denizlere olan uzaklık, yakınlık, deniz seviyesinden olan yükseklik ve ekvatore olan uzaklık - yakınlıktır. Bunlardan birinci ve ikincisinin daha çok etki yaptığı görülmektedir. Buna göre sıcaklık, genel olarak denizden içlere ve batıdan doğuya gittikçe azalmaktadır.

Sıcaklığı Türkiye'de dağılışı senelik normal ortalama en sıcak ay (Temmuz) ile en soğuk ay (Ocak) ortalamaları cihetinden incelenmiştir.

Senelik normal ortalama sıcaklıklarının, 18 C° lik izotermi Urfa ilini içine alarak Gaziantep ve İslâhiye'yi dışarıda bırakmak suretiyle Akdeniz sahil şeridini ku-

Buna nazaran kişi gök sükük gegen merkezler Kars, Ağrı ve Erzurum civarında toplanmaktadır. Anti Torosların kuzeyinde; Kuzey Anadolu dağılarının güneyinde ve Bilecik - Afyon - Kütahya - Akşehir'in teşkil ettiği hattın doğusunda ka-
lan iç merkezlerde kişi sükük gümektedir. Kişi az sükük gegen merkezler batıda Çankırı, Bolu, Bilecik, Kütahya, Uşak, Afyon, Burdur, Isparta, Akşehir ve Beyşehir ile

şifalarını vererek incelemeyi daha uygun bulduk.

5 - 10 ° olan yerlere yumuşak (mülayim) ve 10 ° den yukarı olan yerlere ilik va-
arasında ortalama veren yerlere sükük, ortalaması 0 - 5 ° olan yerlere az sükük,
ile -5 ° arasında ortalama veren yerlere «gök sükük», -5° ilâ 0 °
taki değerleri de daha dar sınırlara irca ederek incelemek mümkündür. Biz - 10 °
sıcaklık 0 ° ile bunun altında ve üstündeki değerler olmaksızın beraber, her iki taraf-
Yılın en sükük ayı olan Şubat ayı ortalamalarının incelenmesinde mutad olan
simlerdeki Diyarbakır, Urfa ve Siirt gibi merkezlerde 30 ° nin üstüne gümektedir.

gârda ortalama 20 ° nin de altına düşmekte; buna mukabil yazı sıcak gegen ke-
Yazları az sıcak gegen kesimler içerisinde Kars, Ağrı, Erzurum, Sivas ve Yoz-
simlerdeki Diyarbakır, Urfa ve Siirt gibi merkezlerde 30 ° nin üstüne gümektedir.

lar az sıcak, güneyinde kalan yerlerde ise sıcak olarak gümektedir.
geçerek Çanakkale ve Edirne'yi batıda bırakan hattın kuzeyinde kalan yerlerde yaz-
rosar üzerinden Burdur'un doğusu; Uşak, Kütahya'nın batısından ve Bursa üzerinden
Buna nazaran Van, Erzincan'ın güneyi; Elâzığ, Malatya, Adana'nın kuzeyi ve To-
ler sıcak; 32 ° nin üstünde olan yerler de gök sıcak olarak değerlendirilmektedir.
ken 24 ° nin altında olan yerler serin veya az sıcak 24 - 30 ° arasında olan yer-
En sıcak ayın - ki memleketimizde Temmuz ayıdır - ortalamaları analiz edilir-

olan bölümlerin mevcudiyetini göstermektedir.

Sinoptik itibaren batı kısımlarında 10 - 14 ° arasında senelik ortalama sıcaklıkları
altında; Marmara Denizi etrafı ile Anadolu'nun iç kısımları ve Karadeniz sahillerinin
adları gegen Doğu İllerimizle daha batıdaki iki iklimi izine alan sahada 10 ° nin
Karadeniz sahil serisinin Sinoptik itibaren doğu kısmında 14 - 18 °; daha evel
Ege Denizi'nin tesiri altında kalan batı kesiminde, Anti Torosların güney kısmında ve
Senelik normal ortalama izotermleri bize Toros Dağları'nın 18 ° nin üstünde;

kezleri ile daha iç tarafta Sivas ve Yozgârı küşatmaktadır.

10 ° lik izoterm ise doğu kesimlerinin Kars, Ağrı, Van, Erzurum ve Erzincan mer-
12 ° lik izoterm daha ziyade Anadolu'nun iç merkezlerini karakterize etmekte;
noptik itibaren doğuya doğru Karadeniz sahil serisini içerisinde bulundurmaktadır.
dar gikarak Marmara Denizi'nin hemen güneyinden batıya yönelmekte, kuzeyde Si-
mek suretiyle Ege bölümüne intikal etmekte ve Mugal'a'nın doğusundan Bursa'ya ka-
zeyinden, Elâzığ ve Malatya'nın güneyinden, batıda Toros Dağları üzerinden geç-
şatmakta ve Bodrum'da son bulmaktadır. 14° lik izoterm Siirt ve Diyarbakır'ın ku-

güney doğuda Anti Torosların güney kısmında ve Trakya'da toplanmaktadır. Bodrum'dan İskenderun'a kadar uzanan Akdeniz sahil şeridinde kışlar ılık, bunların dışında kalan Karadeniz sahil şeridi, Marmara Denizinin güneyi, Ege sahil ve iç kısımlarında mülâyim olarak geçmektedir.

Yağış : Memleketimizde yağış hâdisesinin tesiri, oluş şekline ve menşesine tabi bulunmaktadır. Türkiye, şu üç çeşit yağışın tesirine maruzdur :

Depresyonik yağışlar : Daha çok İzlanda, Gaskonya Körfezi, Cenova Körfezi ve Adriyatik üzerinde teşekkül eden alçak basınç sistemleri (depresyonlar) doğuya doğru hareketleri esnasında diğer alçak ve yüksek basınç merkezlerinden gelen hava kitleleri ile karşılaşarak cepheler teşkil ve neticede yağış tevlid ederler. Bu tip yağışlar depresyon yollarına uyarak Türkiye'ye umumiyetle kuzey - batı istikametinden gelirler ve kuzey Anadolu dağlarına çarparak yağış haline geçerler. Anadolunun iç kısmında bu tip yağışlardan bilhassa kış ve ilkbahar mevsimlerinde geniş ölçüde faydalanılır.

Orografik Yağışlar : Alçak basınç merkezi Avrupa üzerinde iken Akdeniz ve güneyindeki yüksek basınç merkezlerinden rutubetli hava Toroslar üzerinde yükselirken soğuyup doyma noktasına gelerek Akdeniz sahillerinde yağış olarak teressüp eder. Bunun aksine, Akdeniz ve güneyinden teşekkül eden alçak basınca Avrupa üzerindeki yüksek basınçtan akan hava Karadenizin rutubetini havi olarak Kuzey Anadolu sıradağları üzerinde yükselir ve aynı sebeple yağış bırakır. Bu çeşit yağışlar, genel olarak sahillerimizde ve arızaların geçişe elverişliliği nisbetinde de iç kısımlardan tesir icra etmektedir.

Konvektif Yağışlar : Bilhassa Anadolu'nun nisbeten iç kısımlarında çanak vaziyetinde olup etrafı arızalarla çevrili düzlüklerde çokça görülen mevzii yağış şeklidir. Isınan rutubetli havanın yükselmesi ve bu esnada soğuyarak doyma noktasına erişmesi ve yağışa intibak etmesi suretiyle, ekseriya oraj şeklinde vaki olur. Bir çok yerlerde (kırk ikindi) adını almaktadır.

Menşei ve tip ne olursa olsun, yağışlar başta yer şekilleri olmak üzere muhtelif faktörlere tabi olarak memleketin muhtelif yerlerine değişik miktarlarda su bırakmaktadır.

Türkiye'de mevcut istasyonların senelik yağış kıymetleri tetkik edilirse görülür ki, en fazla yağış alan kesimler Karadeniz sahil şeridinin doğu kısımlarıyla Akdeniz sahillerinin batı kesimleridir. Buralarda yıllık yağış 1.200 mm. den fazladır. Keza Karadeniz ve Akdeniz sahillerinin diğer kısımlarıyla Anti Torosların teşkil ettiği yükseklik ve Van Gölü Güneyi 800 - 1.200 mm. arasında yağış almaktadır. Bu kısımlarda yağışın fazlalığına mukabil Eskişehir, Bolvadin, Konya, Karaman, Kayseri, Şarkışla, Tokat, Çorum, Çankırı ve Polatlı arasında kalan sahada senelik yağışın çok az olduğu (200 - 400 mm.) görülmektedir. Bu sahanın etrafında batıda Bilecik, Kütahya, Uşak, Denizli, Burdur ve Kırşehir, doğuda Gümüşhane, Erzincan, Elâzığ, Malatya,

kuzeyde Şebinkarahisar, Merzifon, Kastamonu'ya kadar uzanan halka çekilindeki sa-
ha ile Kars, Ardahan, Karaköse, Van civarlarında ve Orta Trakya'da 400 - 600 mm.
ye yükselmektedir. Trakyanın güney batı kısmını Karadeniz'in doğuya bakan kısım-
ları (Sinop, Samsun), Marmara Denizi güneyi ve Emeç, Uşak, Denizli hattına kadar
olan Ege sahil ve iç kısmı 600 - 800 mm. yağış almaktadır.

Yağışların miktarı kadar önemli olan bir husus da, mevsimler içerisindeki dağı-
lıdır. Bu keyfiyet yağışı aynı veya birbirlerine çok yakın olan yerlerin birbirinden
ayrılımasında ehemmiyetli bir faktördür. Nitekim hemen bütün Karadeniz sahlinde
yağışların senenin bütün mevsimlerine muntazaman dağılmış olmasına mukabil Akde-
niz sahilleri ile güney doğuya doğru uzanışında ve Ege tesir sahalarında yağışların
büyük kısmı kış aylarında olmak üzere sonbahar, kış ve ilkbahar mevsiminde düştü-
ğü, yaz aylarının ise kurak denecek derecede yağışsız geçtiği görülmüştür.

Doğuda ve Marmara denizi etrafında yaz aylarında düşen yağışlar nisbeten
fazladır. Anadolu'nun iç kısımlarına doğru gidildikçe yaz ve sonbahar yağışları
ehemmiyet kazanmaktadır.

Bu mevzuda rakamlarla bilgi, bölgelere ait özel bölümlerde cetveller halinde
verilmiştir.

Donlu Günler : Sıcaklık faktörü, bir yerde yetiştirilmekte ve yetiştirilecek olan
kültürlerin cins ve nev'lerinin tayininde en mühim rolü oynamaktadır. Bu itibarla gün-
lük minimum sıcaklığın 0 C° ve daha aşağıya düşmesi keyfiyeti ve bu seviyede
kalma müddeti büyük ölçüde çevrenin ziraî karakterine tesir icra edecektir. Bu hu-
sus, bilhassa hususî sıcaklık şartları isteyen bazı bitkilerin tabii (spontan) olarak veya
kültürler halinde yetiştirmekte olduğu yurt parçaları için, esaslı bir ayırıcı faktör ol-
maktadır.

Donlu günler sayısı 1 - 15 arasında olan yerler, İslâhiye'den itibaren Muğla,
Aydın, İzmir'i takiben Edremit'e kadar olan Akdeniz ve Ege sahil şeridi ile Zongul-
dak, Rize arasındaki sahil kısımlarında toplanmıştır. Ancak, bu hudutlar içerisinde
de donlu günü en az olan merkezler Akdeniz sahillerinde (0,5 - 3,0 gün) bulmakta-
dır. Ege sahillerinde bu miktar 11,7 (Dikili) ve 13,0 güne (Aydın) 1 Karadeniz
sahillerinde de 13,1 (Samsun) ve 14,7 günde (İnebolu) gıkmaktadır. Trakya güneyi,
Marmara Denizi güneyi, Bilecik - Kütahya - Uşak ve Burdur'un batısına kadar uza-
nan Ege Denizi tesir sahalarında ve Urfa, Mardin, Siirt çevrelerinde 15 - 50 gün ara-
sında değerler vermektedir. İç kısımlarda batıdan doğuya gidildikçe tedricen art-
mak üzere 50 - 150 gün arasında değişmekte olup, Bilecik'de 55,3, Mardin'de 70,6,
Afyon'da 95,3 gün olan donlu gün miktarı, Eskişehir ve Bolu'da 101,1; Konya'da
104,3; Çorum'da 102,3; Kastamonu'da 112,5; Yozgat'ta 110,8 güne; daha doğuya
doğru Sivrihisar'da 130,1; Erzurum'da 113,3 yükselmektedir. Memleketimizde en fazla
donlu günü olan kısımlar 150 günün üstünde değerlerle yine doğuda Kars, Erzurum,
Ağrı civarında bulunmaktadır. En fazla 182,4 gün de Kars'dadır.

Bu iklim elemanlarının yurt içindeki değişikliklerini ve tesir derecelerini bir harita üzerinde toplamak kabil olsa idi neticede şu görülecekti, memleketin bazı kesimleri bütün iklim elemanları tarafından, bazı kesimleri de bunların ekseriyeti veya bir kısım tarafından, etrafındaki yerler onu kesin bir şekilde ayırabilmektedir. Böylece, kendine has iklim ve dolayısıyla ziraî karakterleri olan bölge vasfını haiz bölümler ortaya çıkmaktadır. Bunun yanında, daha az sayıda iklim elemanları bakımından farklı olan ve hattâ eldeki donelerin kifayetsizliği sebebiyle fark göstermeyen kısımlar da görülmektedir. Bunlar da geçit karakterinde bölgeler olarak ve daha başka faktörlerle karakterize edilmek suretiyle ziraî bölge ayırımında kıymet kazanmış olacaklardır.

Netice olarak, iklim faktörleri muvacehesinde :

1) Anadolu'nun kuzey - batı bölümünün; yani Çanakkale, Balıkesir, Bursa, Bilecik, Kocaeli ve yarımadasıyla Trakya'yı içine alan senelik ortalama sıcaklığı 12 - 14 C° arasında değişen; yazları serin, kışları Trakya kısmında az soğuk, Marmara güneyinde mülâyim geçen; senelik yağışı 400 - 800 mm. arasında değişen ve sonbahar, kış ve ilkbahar yağışları fazla olan ve yaz aylarında da oldukça yağış alan; sene içerisinde 22,6 (Adapazarı) ilâ 63,0 gün (Lüleburgaz) donlu günü olan bir Trakya - Marmara Bölgesidir.

2) Ereğli'den itibaren doğuya doğru bütün Karadeniz sahil şeridini kaplıyan ve güneyde Kuzey Anadolu sıra dağlarının üstüne kadar genişleyen kısımlarda yazları serin, kışları mülâyim, yağışı genel olarak çok fazla, bilhassa Rize civarında Türkiye'nin en çok yağışını alan (2.240 mm.) doğuya müteveccih sahillerde yağışı azalma ve sonbahar en fazla olmak üzere her mevsimi yağışlı geçen; sene içinde 8,9 (Giresun) ilâ 17,2 (Zonguldak) gün arasında donlu günü olan bir Karadeniz bölgesi.

3) Ege Denizi kıyılarında ve iç kısımlarda Balıkesir'in güney kısmını, İzmir i, Aydın'ı, Muğla'nın güneyi, Manisa ve Denizli'nin de doğudaki kazaları dışarda kalmak üzere kısmen içerisine alan, senelik ortalama sıcaklığı 14 - 18 C° arasında değişen; yazları sıcak ve kuru, kışları mülâyim ve yağışlı geçen; yıllık yağış tutarı 519 mm. (Denizli) ilâ 1.180 mm. (Muğla) arasında olan ve sene içerisindeki yağışı takriben %50 si kış aylarında vâki olmak üzere ilk ve sonbahara dağılmış bulunan; sene içerisinde 8,1 gün (İzmir) ilâ 30,1 gün (Muğla) donlu günü olan bir Ege Bölgesi.

4) Batıda Bodrum'dan doğuda İslâhiye'ye kadar uzanan ve Toros dağlarının güneyinde kalan sahil şeridini ihtiva eden, yıllık sıcaklık ortalaması 18 C° nin üstünde olan; yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlı geçen, senelik yağışı batı kısımlarında çok fazla (1.000 - 1.141 mm.), doğu kesimlerinde yer yer orta ve fazla (611 - 856 mm.) olan; sene içerisindeki dağılışı itibariyle yağışların %45 - 65 i kışın vâki olan, yaz yağışları çok az (%2 - 5) olan; sene içindeki donlu günleri 0,5 (Anamur) ilâ 21,7 (Osmaniye) arasında değişen bir Akdeniz Bölgesi.

8) Ege Bölgesinden İç Anadolu Bölgesine geyiken Kutahya, Afyon, Akşehir, Isparta, Burdur ve Üskür'ün tesbit ettiği sahada senelik ve en düşük ay sıcaklık orta-

teren kısımlarda geçti bölgeleri olarak incelenmiştir. sonrakı bölge içerisinde mütalâa etmeye imkân olmamaktadır. Bu tip farklılıklar gös- kat diğer taraftan bir kısım yerleri bazı iklim elemanları itibarıyla ve tamamıyla bir bir surette ayrılabilmektedir. Böylece esas bölge vastını haiz bulunmaktadırlar. Fa- manları itibarıyla bütüz farklı göstermeleri cihetiyle, birbirlerinden oldukça kesim Yukarıda tetrik edilmis bulunan bölgeler, etraflarına nazaran birçok iklim ele-

nelik yağışın 2/3 si) yaz aylarında az olmak üzere dağılmaktadır. ve etrafında bulunmaktadırlar. Yağışlar, daha çok kış ve ilkbahar aylarında fazla (se- fazla 400 mm. den azdır. Bölge içerisinde en az yağış alan merkezler Tuz Gölü (Konya) ile 518,5 mm. (Yozgat) arasında değışmekte olup umumiyyete 350 mm. den 88,6 gün iken, Kayseri'de 125,8 güne kadar gikmaktadırlar. Senelik yağış 314,9 mm. —8,1 (Ulukışa) arasında bulunmaktadırlar. Sene içerisindeki donlu günler Ankara'da ile 23,7 C° (Çankırı) arasında, ocak ayı sıcaklık ortalaması da +0,4 (Çankırı) ile sıcak, kışları soğuk geçmektedir. Temmuz ayı sıcaklık ortalaması 19,2 C° (Yozgat) ce Yozgat'ta 8,6 C°, Ulukış'da 9,7 C° ye kadar düşmekte), yazları serin veya az tadır. Bu bölgede ortalama senelik sıcaklık 10 - 12 C° arasında değışmekte, (sade- gösteren ve yağışlarının azlığı ile seçilebilen bir İç Anadolu Bölgesi ortaya gikmak- ser, Niğde, Nevşehir, Konya ve Eskişehir'i içine alan, büyük mikyasta kontinentalite 7) Anadolu'nun orta kısmında Ankara, Çankırı, Çorum, Yozgat, Kırşehir, Kay-

olduğu müsavı surette dağılan Doğu Anadolu Bölgesi. yağışı 383 mm. (Van) ile 546 mm. (Ağrı) arasında değışen ve mevsimler içerisinde olarak 150 günün üstünde oluşu (Erzurum'da 154,7 gün, Kars'da 182,4 gün), yıllık Van'da —3,4 C°, Kars'da —12,0 C° i) sene içerisindeki donlu günler adedi genel cakkık ortalaması Kars'da 17,3 C°, Van'da 22,1 C°, Ocak ayı ortalama sıcaklığı ları serin gegen (senelik ortalama sıcaklık Kars'da 4,1 C° Van'da 9 C°; Temmuz si- cakkık ortalamaları itibarıyla en düşük değeri vereni kışları çok soğuk, yaz- tesbiti zor olan; Türkiye'de senelik ortalama sıcaklığı ile sıcak ve en soğuk ay si- istasyonlarının son derece seyrek bulunması dolayısıyla hudutlarının takribiyetle dahi 6) Doğuda Kars, Erzurum, Erzincan, Ağrı ve Van etrafında bulunan ve rasat

5) Anti Torosların güneyinde kalan ve Urfa, Adıyaman, Diyarbakır ve Mar- dolu Bölgesi. günler sayısı 26,9 (Urfa) ile 67,7 (Diyarbakır) arasında değışen Güney - Doğu Ana- da, buna mukabil yaz yağışları çok az olan (3,4 - 9,2 mm.); sene içerisindeki donlu yağışları 452 - 686 mm. arasında değışen ve yağışların takriben %50 sini kış ayların- (Temmuz ayında 31,7 C°), kışları az soğuk (1,5 - 5,0 C°) ve yağışlı geçen; senelik 18,1 C° ye kadar yükselebilir; yazları sıcak ve kurak, Urfa'da çok sıcakta yaklaşıp din illerini içine alan; ortalama yıllık sıcaklığı 16 C° nin üstünde olan ve Urfa'da

İlamaları, yağış yekûnları ve yağışın dağılışının da İç Anadolu ile olan fark, buranın Batı Geçit Bölgesi olarak tefrikini zaruri kılmıştır. Filhakika İç Anadolu'da senelik sıcaklık ortalaması 10 - 12 C° arasında bulunurken, Batı Geçit Bölgesinde Kütahya ve Afyon dışında kalan merkezlerde 12 - 14 C° arasında değişmektedir. Temmuz ayı sıcaklık ortalaması her iki bölgede fark göstermemekle beraber, kış ayları İç Anadolu da soğuk geçmektedir. Nitekim İç Anadolu'da ocak ayı ortalaması —5 C° ile 0 C° arasında değişirken, batı geçit bölgesinde bu değerler 0 - 5 C° arasında bulunmaktadır. (Az soğuk). Donlu günler sayısı batı geçit bölgesinde 50 - 96 arasında iken İç Anadolu'da 80 - 125 güne yükselmektedir.

Yağışlar İç Anadolu'ya nazaran (3,5 - 5,8 mm.) batıda daha fazla olmakla beraber (461,3 mm. ile Afyon, 615 mm. ile Isparta), Sonbahar ve yaz aylarına isabet eden miktarları da nisbet itibariyle İç Anadolu'dan daha yüksektir.

9) Güney - Doğu Anadolu Bölgesini kuzeyden sınırlayan yükseltilerin kuzeyinde kalan merkezler, bu bölgeye uymayan meteorolojik kıymetler vermektedir. Bu kıymetler Doğu ve İç Anadolu'da tesbit edilen kıymetlere de uygunluk göstermemektedir. Aynı şekilde, İç Anadolu'nun doğusunda bazı iklim elemanları itibariyle gerek İç ve gerekse Doğu Anadolu'dan farklılık arzeden merkezler mevcuttur. Bu durumda, ikinci bir geçit bölgesini de, yeteri kadar meteoroloji istasyonu mevcut olmadığı için Sivas, Malatya ve Elâzığ istasyonlarını temsil etmek zorunda kaldığı bu illerle içine alan kesimde mütalâa etmek gerekmektedir.

«Doğu Geçit» Bölgesi ismini verdiğimiz bu bölgede sıcaklık bakımından Sivas havalisi batıdan, Elâzığ - Malatya havalisini de güneyden daha düşük kıymetler vermektedir. Nitekim İç Anadolu'da senelik sıcaklık ortalamaları 10 - 12 C° arasında değişirken Sivas'ta 8,3 C° ye düşmektedir. Aynı istikamette değişiklik Temmuz ve Ocak ayı sıcaklık ortalamaları ile donlu günler adedinde de görülmektedir. İç Anadolu'da Temmuz ayı sıcaklık ortalaması (Ulukışla müstesna) 21 C° üzerinde bulunurken Sivas'ta 19,5 dereceye, keza Ocak ayı sıcaklık ortalamaları İç Anadolu'da en düşük olarak Yozgat ve Ulukışla'da —2,0 ve —2,1 C° olmakta iken Sivas'ta —4 C° ye düşmektedir. Donlu günler adedi de İç Anadolu'da ortalama 105 gün civarında iken, Sivas'da 131,1 güne çıkmaktadır.

Malatya ve Elâzığ'ın senelik ortalama sıcaklıkları 10 - 12 C° arasında bulunurken, güney doğuda bu kıymetler 14 C° derecenin üzerindedir. Yaz ve kış ayları da bu kısımda güneyine nazaran daha soğuk geçmektedir. Temmuz ortalaması Malatya - Elâzığ'da 27 C° civarında iken, güneyde 30 derecenin üstündedir. Ocak ayı ortalaması güneyde en düşük 1,5 C° iken, Malatya - Elâzığ'da 1,5 dereceye kadar düşmektedir. Donlu günlerde de güneye nazaran ortalama olarak 37 gün fazlalık mevcuttur.

İç Anadolu Bölgesi ile Karadeniz Bölgesi arasında kalıp her iki bölgenin iklim karakterlerine de uygunluk göstermeyen Merzifon, Kastamonu, Bolu gibi merkezler

Batıya doğru gidildikçe dağlar Ege Denizi'ne dik bir vaziyet alırlar. Bu durum Ege minikası için karakteristiktir. Akarsularla kesilen bu dağlar arasında oldukça geniş vadiler yer almaktadır.

Orta Anadolu platosu batıya doğru alçalarak 800 metre yüksekliğe, etrafı volkanik tepelerle çevrilmiş oldukça arızalı bir durumu arzeder. Bu kısmın güneyinde ancak çekimdeki göller kesimi bulunmaktadır.

Anadolu'nun ortası, ortalama yüksekliği 800-1200 metre olan ve doğudan batıya meyleden bir plato durumundadır. Anadolu Platosu olarak isimlendirilen bu kısım arada dağlarla kesilerek güney doguya doğru uzanır.

Orta Anadolu'nun ortası, ortalama yüksekliği 800-1200 metre olan ve doğudan batıya meyleden bir plato durumundadır. Anadolu Platosu olarak isimlendirilen bu kısım arada dağlarla kesilerek güney doguya doğru uzanır.

Orta Anadolu'nun ortası, ortalama yüksekliği 800-1200 metre olan ve doğudan batıya meyleden bir plato durumundadır. Anadolu Platosu olarak isimlendirilen bu kısım arada dağlarla kesilerek güney doguya doğru uzanır.

Kuzey Anadolu dağları ile Toros Dağları, Anadolu'nun doğusunda birbirleriyle karışmış vaziyette bir düğüm hasıl ederler. Bu kısım memleketin en arızalı kısmı olup ortalama yüksekliği 1500-1800 m. yi bulmaktadır. Minikada ayrıca münferit dağlarda bulunmakta ve bunlar Türkiye'nin en yüksek dağlarını teşkil etmektedirler.

«Orta Toroslar» ve «Güneydogu Torosları» olarak kısımlara ayrılırlar. Batı Torosları Antalya körfezinin civarında bulunan dağlardır. Kuzeye göller minikasına doğru uzanarak bir birine karışırlar. Asıl Toroslar olarak telâkki edilen ve sahile paralel olarak uzanan Orta Toroslar güneyin en yüksek dağlarıdır. Güneydogu Torosları ise Amanos Dağlarından başlayarak Maraş'a doğru uzanır ve oradan Adıyaman ve Diyarbakır üzerinden Van Gölü çevresine kavuşurlar. Delta ovaları Karadeniz'de olduğu gibi bu kesimin başlıca düz avarızlı sahalarıdır.

Güneydeki sıra dağlarını «Toroslar» teşkil ederler. Bunlar «Batı Toroslar», «Orta Toroslar» ve «Güneydogu Torosları» olarak kısımlara ayrılırlar. Batı Torosları Antalya körfezinin civarında bulunan dağlardır. Kuzeye göller minikasına doğru uzanarak bir birine karışırlar. Asıl Toroslar olarak telâkki edilen ve sahile paralel olarak uzanan Orta Toroslar güneyin en yüksek dağlarıdır. Güneydogu Torosları ise Amanos Dağlarından başlayarak Maraş'a doğru uzanır ve oradan Adıyaman ve Diyarbakır üzerinden Van Gölü çevresine kavuşurlar. Delta ovaları Karadeniz'de olduğu gibi bu kesimin başlıca düz avarızlı sahalarıdır.

X — Avarız :

42° 06' ile 35° 50' kuzey paralelleri ve 44° 48' ile 25° 40' Meridyeni arasında yer alan Türkiye, avarız bakımından karışık bir durumu göstermekte ve genel olarak arızalı bir pozisyona sahip bulunmaktadır. Bunun başlıca sebebi Anadolu'yu güney ve kuzeyden kuşatan dağ sırsisileridir. Genel durumu itibarıyla Anadolu, sahil şerhleri, iç plato ve dağlık arazilerden ibarettir.

Memleketin kuzeyinde dağlar sahile paralel olarak uzanmakta ve «Kuzey Anadolu sıra dağları» ismini almaktadır. Bu dağlar tek bir sıra halinde olmayıp akarsu vadileri tarafından kesilmiş birkaç sıra teşkil ederler. Bu durumu bilhassa Kastamonu, Bolu ve civarlarında müşahade edilmektedir. Kuzey Anadolu dağ sırsisilerinde en önemli kısımları batıda «İzfenidyar Dağları» Orta Anadolu «Canik Dağları» ve doğuda ise «Rize Dağları» dir. Bu dağların yükseklikleri batıdan doguya doğru fazlaşmaktadır. Nehir ağzlarındaki delta ovaları en önemli düzlükleri temsil etmektedirler.

Mevcuttur. Bunlar, başlı başına bölge olarak mütalâa edilecek vahdede de olmaları cihetiyle, bölge ayrımında kullanılan diğer faktörlerin yardımı ile en çok alakalı bulundukları bölgeye dahil edilmişlerdir.

Ege mintikasının kuzeyi ve Marmara Denizi çevresi aralarında münferit ovalar bulunan karışık istikametlerdeki oldukça yüksek dağlardan ibarettir. Trakya ise güneye ve kuzeye doğru yükselen ortası çukur bir ova pozisyonundadır.

Bölgeleşme bakımından avarız Türkiye'yi tabii bölgelere ayırmakta ve ziraî kriterleri kuvvetlendirmektedir.

Trakya ve Marmara kesimi genel olarak çok yüksek olmyan gayri mütecanis dağ ve tepeleri ihtiva ederek Karadeniz ve Ege kesimlerinden ayrılır. Burada dağlar arasında oldukça ehemmiyetli, serpiştirilmiş vaziyette düzlükler bulunmaktadır.

Doğu'ya doğru gidildikçe Batı Karadeniz kesiminde dağların denize paralel bir durum alışı buranın gerek Marmara ve gerekse iç mintikalardan farklılık göstermesine sebep olmakta ve Karadeniz sahil bölgelerini tabii olarak iç kısımlardan ayırmaktadır. Doğu Karadeniz kısmı batıya nazaran daha değişik pozisyonundadır. Bunun sebebi dağların sahile daha yakın ve daha yüksek olmasıdır. Doğu Karadeniz kesimi su havzaları ve bitki florası bakımından da kendine has bir özellik göstermektedir.

Ege kıyılarında dağlar denize dik olarak bulunduğundan bu kısım gerek iklim gerekse bitki örtüsü bakımından güney, kuzey ve doğu kısımlardan farklılık göstermektedir. Akdeniz ve Karadeniz sahil mintikalarından farklı olarak iklimin tesiri daha içlere kadar girmekte ve böylece ziraî duruma ve bölgenin genişliğine tesir etmektedir. Bu farklılık doğuya doğru gidildikçe tedricen kaybolmakta ve Afyon civarında Orta Anadolu plâtosuna Burdur kısmında fazla dağlık güney bölgesine geçit teşkil edecek bir durumda bulunmaktadır. Bu kısım avarız, iklim ve bitki örtüsünün tam bir geçit bölgesini temsil etmektedir.

İç Anadolu kuzey kısımları hariç oldukça mütecanistir. Burası Konya kapalı havzanın, Kızılırmak ve Sakarya havzalarının büyük bir kısmını içine almakta ve tabii bir bölge olarak mütalâa edilmektedir.

İç Anadolu'nun doğu kısmı memleketin avarız bakımından en karışık kısımlarından birini teşkil eder. İç plâtonun devamı Sivas civarında ve doğunun dağlık mintikası da Sivas'ın doğu hudutlarında tesirini göstermekte ve dağların karışık vaziyette bulunması iklimi ve vegetasyon bakımından çok farklı durumlarının ortaya çıkmasına sebep olmaktadır.

Dağlar doğu'ya doğru yükselerek Türkiye'nin en dağlık kesimi olan Doğu mintikasını teşkil eder. Burası ziraî bakımdan diğer bölgelerden çok farklı durum gösterir. Çok geniş bir saha içinde mikroklimalar ve bunlarla alakalı bitki örtüsünün çeşit ve farklılığı hüküm sürmektedir.

Doğu'dan, güneye doğru kısmen İç Anadolu plâtosuna benzeyen, oldukça mütecanis dalgalı avarız da Güney Doğu kesimi bulunmaktadır. Buranın kuzeyi, güney

Harvey Oaksen haritasında genetik olarak teşekkül eden büyük toprak gruplarının detaylı olarak tesbitinin yapılamaması toprak bölgelerinin ayırıldığıma-
sını zorlaştırmaktadır. Umumi olarak birbirine yakın toprak grupları ve toprak ma-
tarıyelleri birleştirilmek suretiyle Türkiye topraklarının kabaca gruplandırılmaları aşağı-
gidaki gibi yapılabilir.

Harvey Oaksın toprak sınıflandırılmasına göre yaptığı çalışmada Türkiye'deki toprak meteryalleri ve büyük toprak grupları tاین edilmıştır. Bu çalışmada genel esas-
lara dayandığından her toprağın kullanma kabiliyetinin gerektiği şekilde tesbitine
imkân yoktur. Bu bakımdan Toprak - Bitki münasebetleri hakkında gerekli yoruma-
manın yapılması çok güç olmaktadır. Memleketimizin ziraî potansiyelini tesbit etme-
timmediğinden halen güttüçler kendi tecrübelerine göre, kullandıkları topraklar üzerin-
de istedikleri mahsulü yetiştirmektedirler. Arazinin kullanma kabiliyetine göre yapı-
lacak ziraat ancak detaylı toprak etüdülerinin tamamlanmasından sonra mümkün ola-
bilecektir. Toprak seri ve tiplerini gösteren detaylı toprak haritaları araştırma mües-
seseleri tarafından biriki ve su ile olan münasebetleri bakımından kıymetlenendirilmek
suretiyle güttüçye toprağında hangi mahsulü yetiştirileceğini, münavebeyi, ekim, dikim,
hasat zamanlarını, gübrelenme ve bunlara benzer diğer ziraat tekniğini kolayca an-
laşılabilir şekilde vermiş olacaktır.

Memleketimiz topraklarının araştırılmaları ve bunlar üzerinde çalışmalar son
senelerde ehemmiyet kazanmaya başlamıştır. Beynelmîlî standartlara uygun olarak
ilk çalışma 1952 senesinde Amerikalı Toprak Müttehassısı Harvey Oaks tarafın-
dan yapılmıştır. Bu çalışmadan evvel hususî durumları belirten «Fiziki yapı, reaksi-
yon, Kalsiyum Karbonat» gibi özelliklere ait haritalar Ankara Üniversitesi Ziraat
Fakültesi Toprak Kürsüsü tarafından tamamlanmıştır.

Toprak kriteri ziraî bölge ayrımında esas olarak kullanılmamaktadır. Yardımcı
kriter olarak nazarı itibare alınmıştır.
Türkiye iklimi, avarız ve vegetasyon bakımından olduğu gibi, toprak bakımın-
dan da çok değişik bir durum göstermektedir. Bu değişiklik toprakların oluşunun da
rol oynayan faktörlerin farklı ve bunların tesir derecelerinin ayrı olmasından
ileri gelmektedir.

XI — Toprak :

doğru Toroslarla hudutlandırılmıştır. Burası kendine has özelliktedir, ve ayrı iklim
Akdeniz sahil geçidi genel olarak Karadeniz kesimlerinde olduğu gibi sahile
paralel olarak uzanan sıra dağlarının bulunmasıyla tabii olarak üç kısımlardan ayrılmış
ve gelişmeye müsait kısımlarından biri olarak mütalâa edilmektedir.

Kahverengi topraklar bölgesi : Bu bölge Orta ve Güney Anadolu'da bulunmakta olup, genel olarak Türkiye'nin tahıl ziraatı yapılan bölgesidir. Konya'nın doğu kısımlarında bulunan Gri, Urfa civarındaki Kırmızı Kahverengi, Konya ve Kayseri dolaylarındaki Soloncak toprakları ve bütün bölgelere yayılmış Litosolik toprakları ihtiva ederler.

Terra rossa toprakları bölgesi : Anadolu'nun güneyinde Akdeniz sahillerini içine alan bölgedir. Antalya civarında Kırmızı Çayır, kuzeyindeki dağlık kısımlarda Kırmızı, Gri - Kahverengi Podzolik ve Litosolik topraklar da bulunmaktadır. Allüviyal topraklarda oldukça önemli yer işgal ederler.

Podzolik topraklar bölgesi : Bölge Zonguldak - Rize arasında yer almıştır. Çok dağlık ve yağışlı olmasından dolayı Podzolik topraklar hâkimdir. Kahverengi orman ve Kestane toprak ve mataryelleri, Litosol topraklar ve bunların Litosol toprakları ile geçit toprakları da bulunmaktadır.

Kestane topraklar bölgesi : Bölge Anadolu'nun doğusunda olup, arızalı ve toprakları çok karışıktır. Dominant toprak materyali olarak volkanik kayalar ve Kahverengi orman toprak materyali vardır. Bâriz büyük toprak grubu Kestane toprakları olduğundan bölgeye isim olarak verilmiştir. Litosolik topraklar bu bölgede geniş yer kaplarlar.

Kireçsiz Kahverengi ve Kahverengi orman toprakları bölgesi : Ege ve Marmara Bölgesini içine alır. En önemli toprak ve toprak materyali Kireçsiz kahverengi ve Kahverengi ormandır. Ayrıca Redzina ve Gurumusol topraklar da mevcuttur.

Allüviyal topraklar ovalarda ve akarsu boylarında bütün Türkiye'de dağınık olarak bulunmakta ve entansif ziraat yapılan yerleri teşkil etmektedirler.

Ziraî bölgeleşme bakımından Türkiye topraklarının dağılışı şöyle hülâsa edilebilir :

Trakya kesimi ihtiva ettiği topraklar bakımından etrafından oldukça farklılık gösterir. Redzina, Gurumusol ve Kireçsiz Kahverengi topraklar geniş sahalar işgal ederler. Bu kesim gerek Anadolu yakasından, gerekse Marmara kesiminin güney kısımlarından farklıdır. Arazinin çoğu ziraate müsait olup orta ve batı kısımları başlıca ziraat yapılan yerleri teşkil ederler. Yazlık ekilen mahsuller yetişebilirse de yağış yüksek verim için kâfi değildir. Hububat ve ayçiçeği karakteristik ziraî mahsulleri teşkil eder.

Ege kesiminin önemli toprakları Kahverengi orman topraklarıdır. Bundan başka Terra rossa, Kireçsiz kahverengi ve Allüviyal topraklar ehemmiyetli derecede yer işgal ederler. Bu mıntıka kuzeyde Marmara Denizi sahil kısmını içine alarak Zonguldağa; güneyde Milas - Korkuteli hududuna kadar uzanır. Batıdaki hududu Isparta - Afyon - Kütahya - Bilecik - Zonguldak hattıdır. Entansif ziraat daha ziyade allüviyal top-

Türkiye'nin biriki bölgeleri taksimatının esas hatları, iklim bölgeleri taksimatına oldukça yakındır. Marnatın, iklim bölgelerinden az çok birbirlerine benzeyenler biriki florasi bakımından birleştirildiği takdirde 1) Akdeniz, 2) Karadeniz, 3) Orta ve Doğu Anadolu gibi üç esas ana bölge ortaya çıkar. Bu esas bölgeler daha küçük bölgelere ayrıldığı zaman her bölgenin karakteristik birikileri olarak belirtme bazı mükülat arzetmektedir. Mesela Akdeniz bölgesinin karakteristik birikileri olan makiler ve phrygana cinsi birikileri, Orta Anadolu'nun step birikileri, Karadeniz'in ise

XII — Tabii Biriki Örtüsü :

Kırmızımsı kahverengi topraklar ile karakterize edilen güneşdoğu kısmı, Gaziantep, Adıyaman, Diyarbakır ve Siirt vilayetlerini içine almaktadır. Dağlık yüksek yerlerde Kireçsiz Kahverengi topraklar da bulunmaktadır. Hububat, Antep Fıstığı mntıkasının önemli ziraat mahsullerini teşkil etmektedir. Aynı zamanda memleketin ke-sif hayvancılık yapılan bölgelerinden biridir.

Arzalı arazilerde Podzolik, sahil kısımlarında Terrarossa ve nehir ağızlarında Alluvial toprakların bulunduğu Akdeniz kesimi Muğla'dan başlayarak Akdeniz sahilini takiben Gaziantep'e kadar devam eder. Subtropik birikilerin muvafakiyetle yetiştirildiği bu kısmın ziraat potansiyeli yüksektir. Narenciye, muz, pamuk, susam ve yerli tahıl toprakların bulunduğu Akdeniz kesimi Muğla'dan başlayarak Akdeniz sahilinde meyve ve diğer mahsuller yetiştirilmektedir.

Malatya - Sivas hattının doğusunda hakim toprakları Keşane ve Kahverengi orman toprakları olan doğu kesimi başlamaktaadır. Buranın güney hududu Siirt - Malatya hattı olarak gösterilebilir. Geniş mera ve otlaklara sahip bu kısmın ehemmiyetli ziraatını hayvancılık teşkil etmekte, hayvan mahsullerini, hububat takip etmek için Vadi iplerinde ve oldukça geniş sahalar teşkil eden mikro klimaya sahip bazı yerlerinde meyve ve diğer mahsuller yetiştirilmektedir.

İç Anadolu'nun hakim toprağı Kahverengi topraktır. Burası batıda Afyon, Eskişehir'den başlayarak, kuzeyde Çankırı ve Çorum'dan Sivas'a; güneyden Konya, Niğde ve Kayseri üzerinden Malatya'ya doğru uzanmaktadır. Doğru hududunu Malatya - Sivas hattı teşkil etmektedir. Bu kesim memleketin tarla ziraatı yapılan en geniş bölgesidir. Mikro iklimlerinde sebze ve meyvecilik yapılmaktadır.

Kırmızı podzolik ve bunun kahverengi orman toprağıyla meydana getirildiği geniş topraklar ve kısmen Kastamonu civarındaki Keşane topraklarının bulunduğu mntika Karadeniz sahilinde devamınca uzanarak güneyde Kastamonu, Amasya, Gümüşhane ve Çorum'u içine alır. Sahil ve bilhassa doğu kısımlarda asit karakterli topraklar gay, fındık gibi mahsullerin yetiştirilmesine sebep olmaktadır. Mısır bölgenin en önemli ziraat mahsulüdür. Bunu patates ve fasulye takip etmektedir. Güney kısımlarında meyvecilik gittikçe ilerlemektedir.

Traklar üzerinde yapılmaktadır. Ziraat potansiyeli yüksek kısımlardan biridir. Pamuk, zeytin, incir ve üzüm en önemli ziraat mahsulleridir.

geniş yapraklı ormanlar ve daima yeşil fundalıklardır. Bu üç vejetasyon tipi birbirinden kesin hatlarla ayrılmış olmayıp birbiri içerisine girmiş durumdadır. Yani her üç vejetasyon tipi arasında geniş bir geçit zonu mevcuttur.

Türkiye bitki bölgeleri Prof. Zhukovsky'e göre 3 kısımda mütalâa edilmektedir.

1 — Akdeniz bitki bölgesi : Bu bölgeye Küçük asyanın batı kısmı ve Akdeniz'e nazır yarım adanın güney yamaçları dahildir. Sıcak ve kurak yazları, ılık ve yağışlı kışlarıyla özel Akdeniz bitkilerinin meydana gelmesine sebep olmuştur.

Muayyen bir yüksekliğe kadar ekseriyeti kserofil bitkiler teşkil eder. Özel formasyon daima yeşil olan makiler ve phrygana cinsi bitkilerdir. Dağların üstlerinde daha serin ve rutubetli olan yerlerde mesofil ormanlar vardır.

Başlıca bitki teşekkülleri makiler, Phrygana ve Akdeniz ormanlarıdır. Makiler 400 metreye kadardır. 400 metreden yukarı, yapraklarını değiştiren fundalıklar vardır. Makilerden en önemlisi *Quercus coccilera*'dır. Bundan sonra *Quercus illex* gelir. Phrygana'lar (bozkır fundalığı) kısadır. Yarım fundalıklardan, dikenli odunlaşmış ve bir kaç senelik otlardan ibarettir. Sahaları yekpare olarak örtmez, seyrek şekilde serpilmiştir. Karakteristik alanı *Poterium spinosum*'dur. Diğerlerini *Genista acantholada*, *Helysarum spinosissimum*, *Onobrychis aequidentata*, *Tripolium scabrum* teşkil eder. Akdeniz ormanları Kuzey Batı Anadolu ormanları, (ekseriya geniş yapraklı karışık ağaçlar), Batı Anadolu merkezi ormanları (bunlar ekseriya sık yapraklı ve ara sıra iğne yapraklı ağaçlardan müteşekkildir.), Toros ormanları (başlıca çam ormanlarından ibarettir.)

Batı Anadolu Ormanlarının önemli ağaçları :

Pinus nigra var. *Palasiana*, *Pinus brutia*, *Pinus silvestris*, *Picea orientalis*, *Copressus nempervirens* var. *Pyramidalis*'dir.

Batı Anadolu merkez ormanlarının önemli ağaçları :

Quercus aegilops'tır. Umumiyetle çam, meşe, kestane ve ceviz orman mıntıkası diye bilinen bu mıntıkada ormanlar bilhassa Kütahya ve Afyon'da geniş sahalar kaplamaktadır. Batı Anadolu'dan güney kısım ormanlarını teşkil eden ağaçlar ekseriya iğne yapraklı cinstendir.

Toros ormanlarının ehemmiyetli ağaçları şunlardır :

Pinus brutia, *Pinus nigra* var. *Palasiana*, *Pinus pinea*, *Abies cilicia*, *Juniperus Exselca*, *Juniperus foetidissima*, *Cerotonia siliqua*, *Amygdalus persica*, *Amygdalus communis*, *Cerasus prostrata*, *Cerasus mahalep*, *Purunus instiftia*, *Purunus domestica*, *Malus communis*, *Junglans regia*, *Pistacia mutica*, *Berberis crata eqina*, *Quercus calliprinos*, *Quercus fenlzii*, *Quercus syriaca*, *Populus*, *Acer*.

2 — Orta ve Doğu Anadolu bitki bölgesi : Kışları uzun ve sert olan burası bozkır karakterindedir. Geniş dağ - bozkır minkası da Antituros ve Orta Torosla-
rin bazı yerleri ormanlık veya orman bozkırları, bu minkanın adacıklarını teşkil
eder. Önemli bitkileri şöyle sıralanabilir :

Yarım top şeklinde, az yapraklı, yapraksız, dikenli olanlar :

Astragalus aureus, *Astragalus homosus*, *Astragalus vulnaria*, *Astragalus
melanocephalus*, *Acantholimon echinus*, *Acantholimon hirsutus*, *Acantholimon
androsaceus*, *Verbascum olympicum*.

Yumur şeklide olanlar :

Onosma, *Mörino*, *Morkia*.

Ot cinsinden olanlar :

Alhagi camelorum, *Linum nodiflorum*, *Linum hirsutum*, *Sterigma torulosa*,
Alyssum desertorum, *Tymus squarrosus*, *Triticum thoudar*, *Triticum dogilo-
poides*, *Aegilops hordeum crinitum*, *Hordeum bulbosum*, *Bromus tectorum*,
Stipa pennata, *Agropyrum orientale*.

Soganlı ve köklülerden :

Merendera, *Colchicum*, *Crocus*, *Muscari*, *Gagea* v.s.

Güzel çiçekli olanlardan :

Tulipa, *Hesperis*, *Nonnea*, *Vinca*.

Gramine'lerden :

Poa bulbosa, *Bromus tectorum*, *Festuca*, *Aegilops*.

Tuzlu sahaları temsil edenler :

Androsace maxima, *Alyssum desertorum*, *Salicornia herbecea*, *Salsola kali*,
Triglochin maritima, *Atriplex*.

Merkezi Anadolu fundalık ormanları : Bunlar pek ehemmiyetli değildir. Ağaç-
lardan aşağıdakiler vardır :

Juniperus oxycedrus, *Quercus coccifera*, *Pirus cleagrifolia*, *Prunus prostrata*,
Berberis ilicifolia, *Acer tartaricum*.

Yapraklı nevrilerden :

Betula verrucosa, *Populus graeca*.

Toroslar çevrelerinde :

Abies elicia, *Pinus nigra*, *Picea orientalis*, *Quercus coccifera*, *Quercus*

pubescens, *Quercus aegilops*.

Güney Antiforos florası :

Quercus brantii, *Quercus infectoria*, *Quercus libani*, *Pistacia khinjuk*.

3 — Orta ve Doğu Karadeniz bitki bölgesi : Mesofil mıntikasının doğu kısmında geniş yapraklı ormanlar ve daima yeşil fundalıklar batıya doğru tedricen Colchid unsurları azalır ve yerlerini Akdeniz karakteri elemanlara terk ederler.

Bu mıntıkada havada bulunan rutubet yapraklı ormanların gelişmesine çok müsaittir.

Ormanların alt bölgeleri geniş yapraklı Colchid ormanlarından müteşekkildir. Bu durum bilhassa 400 - 600 metre yüksekliktedir. Ormanların başlıca ağaçları şunlardır :

Alnus barbata, *Carpinus betulus*, *Fagus orientalis*, *Castanea sativa*, *Diospyros lotus*, *Prunus avium*, *Cerasus mahaleb*.

Fundalıklardan :

Phillyrea latifolia, *Phododendron ponticum*, *Corylus avellana*.

Sahil yamaçlarındaki çam ormanlarının önemli ağaçları :

Populus, *Acer*, *Pinus lazika*, *Pinus silvestris*, *Picea orientalis*'dir.

Kocaali yarımadasındaki ormanların temsil edici ağaçlar da şunlardır :

Ak gürgen, Akça ağaç, Kızıl ağaç, Kara ağaç, Kestane, Kızılcık, Meşe.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'NİN ZIRAİ BÖLGELERİ

Bundan önceki bölümde kullanılan ana ve yardımcı kriterler ile memleketimiz aşağıdaki ziraî bölgelere ayrılmıştır : (Harita 1)

I — Trakya ve Marmara Bölgesi,

II — Doğu Karadeniz Bölgesi,

III — Batı Karadeniz Bölgesi,

IV — Ege Bölgesi,

V — Batı Geçit Bölgesi,

VI — Orta Anadolu Bölgesi,

VII — Doğu Geçit Bölgesi,

VIII — Doğu Anadolu Bölgesi,

IX — Akdeniz Bölgesi,

X — Güney Doğu Anadolu Bölgesi,

Bölgelerin hudutları haritada gösterilmiştir.

I — Trakya ve Marmara Bölgesi : Trakya ve Marmara Denizinin Anadolu-

da tesiri altında bıraktığı sahalar içine alır. Doğu hududu bölgede kalan ilgeler

itibarıyla şöyledir : Akçakoca, Düzce, Mudurnu (Bolu), Hendek, Bilecik ili ile Doğu

ve Güney hududu, Bursa ile Güney Hududu, Savaştepe (Balıkesir) Batı, Balya (Ba-

likisir) Güney Hududu ve Çanakkale Güney Hududu ile gevrilidir.

Bölgenin yüzölçümü 84048 Km² olup Türkiye yüzölçümünün %11,0 ni kapla-

maktadır.

Bölgedeki iller şunlardır :

Balıkesir (Sındırgı, Ivrindi, Burhanıye, Ayyalık, Havran, Edremit ilgeleri haris)

Bilecik

Bolu (Akçakoca, Düzce, Mudurnu, Göynük ilgeleri) (*)

Bursa, Çanakkale, Edirne, İstanbul, Kırklareli, Kocaeli, Sakarya, Tekirdağ.

II — Batı Karadeniz Bölgesi : Doğu Karadeniz Bölgesinin batı hududundan,

Batıda Akçakoca ve Düzce'nin (Bolu) doğu ilçe sınırlarına kadar uzanır. Güney hu-

duğunu çevreleyen ve bölgede kalan ilgeler şunlardır : Reşadiye, Almus, Tokat

merkez, Turhal (Tokat), Amasya merkez, Merzifon, Gümüşhacıköy (Amasya), Vezir-

(*) Bölgeye dahil edilen ilgeler, ilerde de bu şekilde gösterilmektedir.

köprü (Samsun), Boyabat (Sinop), Tosya, Araç (Kastamonu), Safranbolu, Karabük (Zonguldak), Mengen, Bolu merkez.

Bölgenin yüzölçümü 58610,97 km² olup Türkiye Yüzölçümünün % 7,6 sını teşkil etmektedir.

Bölgedeki iller şunlardır :

Amasya (Göynücek hariç), Bolu (Mengen, Merkez Yığılca İlçeleri), Kastamonu, Sinop, Ordu (Fatsa, Kumru, Karga, Aybastı, Akkuş, Ünye İlçeleri), Samsun, Sinop, Tokat (Zile, Artova ilçeleri hariç), Zonguldak.

III — *Doğu Karadeniz Bölgesi* : Doğuda Rusya hududu ile başlar ve Artvin merkezi ile doğu hudutları, batıda Ordu ilinin, Perşembe, Merkez, Ulubay, Gölköy ve Mesudiye ilçelerinin batı hududuna kadar uzanır. Bölgenin Güney hududunu; Mesudiye (Ordu), Dereli (Giresun), Torul (Gümüşhane), Gümüşhane merkez ilçesi, Trabzo'nun il hududu, Yusufeli (Artvin) nin güney hudutları çevirir.

Bölgenin genişliği 22985 km² dir. Türkiye yüzölçümünün % 3,0 ını kaplar.

Bölgedeki iller şunlardır :

Artvin (Şavşat, Ardanuç ilçeleri hariç), Giresun (Alucra, Şebinkarahisar ilçeleri hariç), Gümüşhane (Merkez, Torul ilçeleri), Ordu (Perşembe, Merkez, Ulubey, Gölköy, Mesudiye ilçeleri), Rize, Trabzon.

IV — *Ege Bölgesi* :

Kuzey hududu : Marmara ve Trakya bölgesidir.

Doğu Hududu : Bölgede kalan ilçeler itibariyle; Gördes Salihli, Kula, Sarıgöl (Manisa), Güney, Denizli merkez, Tavas, Acıpayam, Çameli (Denizli) ilçe hudutları ile Köyceğiz ve Fethiye'yi bölge içine alarak Muğla ili hudutları ile çevrilir.

Bölgenin genişliği 56867,00 km² olup Türkiye yüzölçümünün % 7,4 ünü teşkil etmektedir. Bölgedeki iller şunlardır.

Aydın, Balıkesir (Sındırgı, İvrindi, Havran, Edremit, Burhaniye, Ayvalık ilçeleri), Denizli (Güney, Buldan, Sarıköy, Merkez, Tavas, Kale, Acıpayam, Çaneli ilçeleri), İzmir, Manisa (Demirci, Selendi ilçeleri hariç), Muğla.

V — *Batı Geçit Bölgesi* :

Kuzeyde Marmara ve Trakya, Batıda Ege bölgesi ile çevrilidir.

Doğu hududu : Bölgede kalan ilçeler ile şu şekilde çevrilmiştir : Domaniç, Kütahya merkez (Kütahya), İhsaniye, Afyon merkez, Bolvadin, Sultandağı (Afyon), Akşehir, Doğanhisar, Beyşehir, Seydişehir (Konya), Sütçüler (Isparta) dir.

Güney hududu ise Burdur ili güney hududu ile çevrilmiştir.

Doğuda Rus, İran hudutları, güneyde Irak hududu vardır. Batı hududunun böl-

VIII — Doğu Anadolu Bölgesi :

Elâzığ, Giresun (Alıncı, Şebinkarahisar ilçeleri), Kayseri (Pınarbaşı, Sarız ilçeleri), Malatya, Maraş (Afsin, Elbistan, Gökşun ilçeleri), Sivas (Gemerek hariç),

Bölgedeki iller şunlardır :

Bölgenin genişliği 58063 km² olup Türkiye arazisinin % 7,6 dir.

ve Alıncı (Giresun) doğu hududu ile gevrilidir.

Doğuda; Şanlı ve Karakoçan (Elâzığ) doğu hudutları ile kuzeyde; Palu, Elâzığ merkez, Keban, Ağın (Elâzığ), Arapgir (Malatya) kuzey hudutları ile doğu hududu

Pütürge (Malatya), Sivrice, Maden, Palu (Elâzığ) güney hudutları ile gevrilidir. Güneyde Gökşun ve Elbistan (Maraş) Doğanhisar, Yeşilyurt, Malatya merkez,

Kuzeyde; Batı Karadeniz, batıda Orta Anadolu ile gizilen hudutları vardır.

VII — Doğu - geçit bölgesi :

Adana (Mağara, Saimbeyli, Fekke ilçeleri), Afyon (Emirdağ), Amasya (Göynücek), Ankara, Bolu (Gerede, Kibrisçik, Seben ilçeleri) Çankırı, Çorum, Eskişehir, Kayseri, Pınarbaşı, Sarız ilçeleri hariç), Kırşehir, Konya (Akşehir, Doğanhisar, Ermenek, Beyşehir, Seydişehir ilçeleri hariç), Sivas (Gemerek ilçesi), Nevşehir, Niğde, Tokat (Zile, Artova ilçeleri), Yozgat.

Bölgedeki iller şunlardır :

kapılar.

Bölge 129160,10 km² genişliğinde olup Türkiye yüzölçümünün % 21,5 ini

Ereğli, Karaman, Hadim, Bozkır (Konya).

Fekke (Adana) dir. Güneyde bölgede kalan ilçeler; Çamardı, Ulukışla (Niğde), Adana (Yozgat), Gemerek (Sivas), Bünyan, Tomarza (Kayseri), Mağara, Saimbeyli, Doğu hududu; Bölgede kalan ilçeler ile şöyledir : Artova (Tokat), Akdağma-

Kuzeyde hududu; Yukarıda gizilen Batı Karadeniz bölgesidir.

Batıda hududu; Marmara ve batı geçit bölgesidir.

VI — Orta Anadolu Bölgesi :

Beyşehir, Seydişehir ilçeleri).

Afyon (Emirdağ hariç), Burdur, Denizli (Çivril, Çardak, Çal ilçeleri), Isparta, Kütahya, Manisa (Demirci, Selendi ilçeleri), Uşak, Konya, (Akşehir, Doğanhisar,

Bölgedeki iller şunlardır :

Bölgenin genişliği 46242 km² olup Türkiye yüzölçümünün % 6,0 ini kaplar.

ge içinde kalan ilçeler : Uludere (Hakkâri), Şırnak, Erun, Siirt merkez, Baykan, Sasana (Siirt), Muş merkez, Salkan, Genç, Bingöl merkez, Kiği (Bingöl), Çat, Aşkale (Erzurum), Bayburt (Gümüşhane).

Kuzey hududunu Doğu Karadeniz Bölgesi hududu çevirir.

Bölge 136263 km² dir. Türkiye yüzölçümünün % 19,0 ını teşkil eder.

Bölgedeki iller şunlardır :

Artvin (Şavşat, Ardanuç ilçeleri), Ağrı, Bingöl, Bitlis, Erzincan, Erzurum, Gümüşhane (Bayburt, Kelkit, Şiran ilçeleri), Hakkâri, Kars, Muş, Siirt (Sason, Baykan, Merkez, Şirvan, Erun, Pervari, Şırnak ilçeleri), Tunceli, Van.

IX — Akdeniz Bölgesi :

Bölge batıda Antalya ilinin batı hudutlarından, doğuda Gaziantep ve Maraş ilinin doğu hududuna kadar uzanmaktadır. Bölgenin kuzey hududu Antalya ilinin kuzey hududu, Ermenek (Konya) bölgede kalmak üzere Ermenek ilçe hududu, İçel il hududu, Pozantı, Karaisalı, Kozan, Kadırlı (Adana) ilçeleri kuzey hudutları, Adırın, Maraş merkez, Pazarcık (Maraş) ilçeleri kuzey hudutları ile çevrilidir.

Bölgenin genişliği 82346 km² olup Türkiye yüzölçümünün % 10,7 sini kaplamaktadır.

Bölgedeki iller şunlardır :

Adana (Mağara, Saimbeyli, Feke ilçeleri hariç), Antalya, Gaziantep, Hatay, İçel, Konya (Ermenek ilçesi), Maraş (Adırın, Türkoğlu, Merkez, Pazarcık ilçeleri).

X — Güney doğu Bölgesi :

Bölge batıda Gaziantep ve Maraş illeri doğu hudutlarından, Doğuda Mardin ile doğu hududuna kadar uzanır. Doğuda Siirt'in Kurtalan ve Köycük ilçelerinin ve Diyarbakır'ın Kulp ilçesinin doğu ve kuzey hudutlarından geçer. Kuzeyde hudut, Bingöl, Elâzığ ve Malatya illerinin il hudutlarıdır.

Bölgenin genişliği 46867 km² dir. Bu genişlik genel yüzölçümünün % 6,2 sidir. Bölgedeki iller şunlardır :

Adıyaman, Diyarbakır, Siirt (Kozluk, Kurtalan, Beşiri, Batman ilçeleri), Mardin, Urfa.

Bölgelerde arazi genişliği şu şekilde dağılmıştır :

Bölgeler	Arazi Genişliği km ²	Genel yüzölçümü Nisbeti %
Takya ve Marmara	84088	11,0
Batı Karadeniz	58611	7,6
Doğu Karadeniz	22985	3,0
Ege	56867	7,4
Batı Geçit	46242	6,0
Orta	165133	21,5
Doğu Geçit	58063	7,6
Doğu	145897	19,0
Akdeniz	82346	10,7
Güneydoğu	46887	6,2
	767119	100,00

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE ZİRAÎ BÖLGELERİNİN BÜNYESİ

Bölge : I

TRAKYA VE MARMARA BÖLGESİ

Bu bölge Trakya ile Marmara denizinin Anadolu kıyısını ihtiva eder. Güney kısmı fazla yüksek olmayan arızalı arazidir. Trakya kısmı ise ortası çukurca etrafı yüksek engebeli araziden teşekkül etmiştir.

İ k l i m

İstasyonlar	Gün adedi		Ortalama		Senelik	Y a ğ ı ş			
	Donlu	Yağışlı	Aylık Suhunet	Temmuz		M e v s i m l e r (1)			
			Ocak	Temmuz	I	II	III	IV	
Bilecik	55,3	96,5	2.6	21.8	429.8	87.2	144.1	129.5	69.0
Edirne	58,7	107,1	2.0	24.6	608.8	168.6	186.3	139.2	114.7
Lüleburgaz	63.0	88.6	3.0	23.5	587.8	161.0	194.2	134.1	98.5
Çorlu	55.3	105.1	2.8	22.4	556.9	150.0	199.9	125.9	81.1
Tekirdağ	31.8	97,9	4.6	23.5	574.2	166.6	206.3	131.3	70.7
Çanakkale	28.5	86.8	5.9	24.7	610.4	156.0	275.9	134.8	43.7
Bandırma	27.3	95.9	5.9	23.7	680.9	190.8	293.4	144.4	52.3
Balıkesir	37.5	95.8	5.0	24.6	593.2	140.3	263.6	145.2	44.1
Kepsut	46.7	85.5	5.0	24.5	618.5	156.9	226.9	153.0	41.7
Bursa	33.3	114.1	5.4	24.2	725.4	180.8	272.8	185.7	86.1
Göztepe	24.2	121.8	5.5	23.3	666.6	196.9	264.4	129.7	75.6
Kocaeli	25.4	136.8	5.7	23.2	762.0	205.0	270.7	157.1	129.2
Şile	22.6	127.0	5.5	22.3	735.0	256.7	250.9	139.9	87.5
Adapazarı	22.6	104.0	6.6	23.1	773.6	199.3	152.0	177.9	144.4

Çok yüksek olmayan arızalı araziye sahip olan bu bölgenin toprakları Redzina, Gurumusol ve Kireçsiz kahverengi topraklardır. Kışı az yumuşak, yazı az sıcak, senelik yağışı orta derecede ön tenebbüt devresi zarfındaki yağışı yüksektir. (2)

Bölge arazisinin 1/4 ü Çayır-Mer'a, 1/4 ü Orman, 1/6 sı ürün getirmiyen sahalardır. Geri kalan kültür arazisidir. Yetiştirilen başlıca mahsuller; Sert Buğday, Çeltik, Ay çiçeği, kuş yemi, şeker pancarı, Tütün, mısır, meyveden şeftali, zeytin ve bağdır. Buğday verimi Türkiye'de en yüksek (3) bu bölgedir. Diğer bütün

(1) Mevsimler : I Sonbahar, II Kış, III İlkbahar, IV yaz.

(2) —24 C° (Serin veya az sıcak 24-32 sıcak 32 çok sıcak.)

(3) Verimler (Buğday için) bölgeler için (ha/kg)

0.30t — 1000 düşük

1000 — 1250 orta

1250 > yüksek

biklikleri verimi memleketin diğer bölgelerine göre yüksektir. Hayvan kesafeti bakımından (1) koyun kesif, keçi orta, sığır ortadır. Nüfus kesafeti yüksektir. (2) İşletme büyüklükleri, köylü aile işletmeleri bakımından (1) koyun kesif, keçi orta, sığır ortadır. Bölgeye ham mahsuller seftali, Aygıgeği ve kuz yemidir.

T R A K Y A - M A R M A R A

BAŞLICA VASIFLAR :

1 — Genel Malumat :	Arazi Genişliği (ha)	8408 800
	Ziraat Arazisi (ha) (3)	4886 121
	Nüfus (Milyon)	1424 362
	Aktif Ziraat Nüfus (Milyon)	
2 — Arazi Dağılışı :		
	Kültür arazisinin genel araziye nisbeti (%)	31.48
	Orman arazisinin genel araziye nisbeti (%)	25.89
	Çayır - Mera arazisinin genel araziye nisbeti (%)	24.83
3 — Kültür Arazisinin Dağılışı :		
	Tarla Arazisinin Kültür Arazisine Nisbeti (%)	90.99
	Sebzelik ve Meyvelik Arazinin Kültür Arazisine nisbeti (%)	2.70
	Bağ arazisinin Kültür arazisine nisbeti (%)	2.11
	Zeytinlik Arazisinin Kültür Arazisine nisbeti (%)	4.20
	4 — Çayır ve Mera Arazisinin Kültür Arazisine nisbeti (%)	78.89
	5 — Orman Arazisinin Kültür Arazisine nisbeti (%)	82.25
	6 — Tarla Arazisi Dağılışı :	

(1) Hayvan kesafeti (ha/adet)	Koyun	0.00 — 0.20 Az
		0.20 — 0.60 Orta
		0.60 > Kesif
	Keçi	0.00 — 0.30 Az
		0.30 — 0.60 Orta
		0.60 > Kesif
	Sığır	0.00 — 0.15 Az
		0.15 — 0.30 Orta
		0.30 > Kesif
(2) Nüfus kesafeti (km ² /sahıs)		
		0.00 — 30 Az
		30 — 40 Orta
		40 > Yüksek

(3) Ziraat arazisinden kasedilen mana; Kültür, Çayır - Mera, Orman arazileri toplamıdır.

a) Arazi Nev'i :

Hububat Arazisinin Ekili Tarla Arazisine nisbeti (%)	78.13
Bakliyat Arazisinin Ekili Tarla Arazisine nisbeti (%)	18.01
Sanayi ve Ticarî nebatları arazisinin ekili tarla arazisine nisbeti(%)	11.22

b) Arazi Kullanılışı :

Ekilen Arazinin, Tarla Arazisine nisbeti (%)	78.12
Nadas Arazisinin, Tarla Arazisine nisbeti (%)	22.88

7 — Hayvan Kesafeti :

Ziraat Arazisinin ha. ına düşen koyun (Adet)	0.71
Ziraat Arazisinin ha. ına düşen keçi (Adet)	0.29
Ziraat Arazisinin ha. ına düşen Sığır (Adet)	0.21

8 — Verim (ha/kg) :

Buğday	1270
Arpa	1430
Şeker Pancarı	19837
Fasulye	1188
Patates	11235
Pamuk (Lif)	311

9 — Nüfus :

Km ² ye düşen nüfus kesafeti	50.7
Yekûn nüfusa nisbetle ziraî faal nüfus (%)	29.15

10 — İşletme Büyüklükleri :

10 ha. dan küçük ziraat işletmelerinin arazi genişliğinin yekûn çiftlik arazisine nisbeti (%)	52.63
50 ha. dan büyük işletmelerin arazilerinin yekûn çiftlik arazisine nisbeti (%)	12.55

1 — Genel malûmat :	
Arazi genişliği (ha)	5.861,097
Ziraat arazisi (ha)	4.734,147
Nüfus (Milyon)	2.207,982
Aktif Ziraî Nüfus (Milyon)	1.159,638
2 — Arazi Dağılışı :	
Kültür arazisinin Genel Arazîye nisbeti (%)	26,27
Orman arazisinin Genel Arazîye nisbeti (%)	23,88

BAT I KARADENİZ BÖLGESİ

BAŞLICA VASIFLAR :

Arazinin 1/4 ü kühür, 1/4 ü orman ve 1/3 ü çayır - mera arazisidir. Gerisi ürün getirmeyen sahalaradır. Başlıca mahsulleri mısır, buğday, gelik, tütün, kenevir, haşhaş, pancar ve meyve olup zengin ormanları ihtiva eder. Verim doğuda orta, batıda düşüktür. Hayvan kesafeti bakımından, koyun az, keçi az, sigir ortadır. Nüfus kesafeti, Türkiye'ye göre ortadır. Ziraî nüfus, nüfusun yarısını teşkil etmektedir. Çüce ve küçük köylü aile işletmeleri hâkimdir. Sulama sahaları diğer bölgele nispetle yüksektir.

İnce, dar vadileri ihtiva eden dağlık, Podzolik, Kahverengi orman geçit top- raklarına ve kısmen Kestane ve Allüvyal topraklarına sahiptir. Yazlar az sıcak, kış- lar az soğuktur. Senelik ve tenebbüt devresindeki yağışları sahillerde yüksek ig- kimselerde azdır.

İstasyonlar	Gün adedi		Aylık Suhuret		Ortalama	
	Donlu	Yağışlı	Ocak	Temmuz	Senelik	Yaz
Bozü	101,8	138,4	0,1	19,6	534,5	112,9
Kasmatonu	112,5	120,9	—1,3	20,3	437,5	83,5
Samsun	13,1	131,6	6,9	23,0	730,7	215,0
Sinop	10,9	128,1	7,1	22,6	669,4	235,5
Zonguldak	17,2	134,9	6,0	21,7	1.245,2	397,6
Inebolu	14,7	117,9	7,3	22,0	1.045,5	354,3
Merzifon	79,2	99,1	1,2	20,5	370,5	73,4
						100,2
						134,6
						189,3
						220,8
						236,0
						103,4
						111,6
						115,2
						158,2
						151,7
						98,0

İklim

Karadeniz sahlinde Zonguldak, Ordu arasında yer alan Batra ve Çarşamba ovalarının da bulunduğu sahil kısmını ve buna paralel dağlar ihtiva eder.

BAT I KARADENİZ BÖLGESİ

Bölge : II

Mevsimler

Yaz

İlg

III

IV

Çayır - Mer'a arazisinin Genel Araziye nisbeti	(%)	30.63
3 — Kültür Arazisinin Dağılışı :		
Tarla arazisinin Kültür Arazisine nisbesti	(%)	92.83
Sebzelik ve meyvelik Kültür Arazisine nisbeti	(%)	5.78
Bağ	(%)	1.39
Zeytinlik	(%)	0.01
4 — Çayır - Mer'a arazisinin Kültür Arazisine nisbeti	(%)	116.59
5 — Orman arazisi dağılışının Kültür Arazisine nisbeti	(%)	90.90
6 — Tarla arazisi dağılışı		
a) Arazi Nev'i		
Hububat arazisinin ekili tarla arazisine nisbeti	(%)	88.24
Bakliyat arazisinin ekili tarla arazisine nisbeti	(%)	3.73
Sanayi ve ticaret nebatları ekili tarla arazisine nisbeti	(%)	80,3
b) Kullanış şekli :		
Ekilen arazinin tarla arazisine nisbeti	(%)	76.57
Nadas arazinin tarla arazisine nisbeti	(%)	23.43
7 — Hayvan kesafeti		
Ziraat Arazisinin Ha.na düşen Koyun (adet)		0.15
Ziraat arazisinin Ha.na düşen Keçi (adet)		0.20
Ziraat arazisinin Ha.na düşen Sığır (adet)		0.19
8 — Verim (ha/kg)		
Buğday		1.150
Arpa		1.330
Şeker Pancarı		22.440
Fasulye		1.046
Patates		7.649
Pamuk (Lif)		—
9 — Nüfus		
Km ² düşen nüfus kesafeti		37,6
Yekûn nüfusa nisbetle ziraat faal nüfus	(%)	52.52
10 — İşletme büyüklükleri		
10 Ha.dan küçük ziraat işletmelerinin arazi genişliğinin yekûn çiftlik arazisine nisbeti	(%)	59.43
50 Ha.dan büyük işletmelerin arazilerinin yekûn çiftlik arazisine nisbeti	(%)	2.86

1 — Genel malûmat,		2 — Zirai dağılışı,		3 — Kültür arazisinin dağılışı	
Arazi genişliği (ha)		Kültür arazisinin genel araziye nisbeti (%)		Tarım arazisinin kültür arazisine nisbeti (%)	
2.298.500		12.51		59.07	
Ziraat arazi (ha)		Orman arazisinin genel araziye nisbeti (%)		Sebzelik ve meyvelik kültür arazisine nisbeti (%)	
1.690.141		14.87		40.30	
Nüfus (Milyon)		Çayır - Mer'a arazisinin genel araziye nisbeti (%)		Bağ kültür arazisine nisbeti (%)	
1.260.959		46.40		3.55	
Aktif zirai nüfus (Milyon)				Zeytinlik kültür arazisine nisbeti (%)	
528.776				2.70	

DOĞU KARADENİZ BÖLGESİ BAŞLICA VASIFLAR

Cüce işletmeler hâkimdir.

Nüfus kesiftir. Faal zirai nüfus, nüfusun yarısından yakın bir kısmını teşkil eder. Kesif, sigir kesiftir. Patates, fasulyedir. Verim yüksek, hayvan kesafeti bakımından koyun kesif, keçi geri kalan kültür arazisini teşkil eder. Başlıca mahsulleri mısır, fındık, çay, tütün, Arazinin 1/2 i çayır ve Mer'a 1/4 ü ürün getirmiyen sahalar 1/6 i orman ve tenebbüt devri esnasındaki yağışları en yüksek ve dağılışı muntazamdır. Çok yüksek dağlık, Podzolik topraklı, yazları serinçe, kışları yumuşaktır. Senelik

İstasyonlar	Ortalama		Y a r a ę ı			
	Gün adedi	Aylık Suhnet	I	II	III	IV
Giresun	8,9	7,1	1.319,1	441,5	376,5	343,8
Rize	12,1	6,9	2.440,9	847,3	719,5	381,5
Trabzon	9,8	7,2	836,5	288,8	246,6	165,4
			22,7			135,7

Ordu - Hopa arasını ıggal eden, çok ince sahil seridini havi, çok dağlık bölgedir.

DOĞU KARADENİZ BÖLGESİ

Bölge : III

İ k l i m

4 —	Çayır - Mer'a arazisinin kültür arazisine nisbeti	(%)	370.82
5 —	Orman arazisinin kültür arazisine nisbeti	(%)	118.86
6 —	Tarla arazisinin dağılışı		
	a) Arazi nev'i,		
	Hububat arazisinin ekiliş tarla arazisine nisbeti	(%)	76.88
	Bakliyat arazisinin ekiliş tarla arazisine nisbeti	(%)	5.09
	Sanayi ve Ticaret nebatları arazisinin ekiliş tarla arazisine nisbeti	(%)	18.03
	b) Kullanış şekli,		
	Ekilen arazinin tarla arazisine nisbeti	(%)	100.00
	Nadas arazinin tarla arazisine nisbeti	(%)	0.00
7 —	Hayvan kesafeti,		
	Ziraat arazisinin hektarına düşen Koyun (adet)		1.43
	Ziraat arazisinin hektarına düşen Keçi (adet)		0.80
	Ziraat arazisinin hektarına düşen Sığır (adet)		1.07
8 —	Verim (ha/kg)		
	Buğday		1.170
	Arpa		1.430
	Şeker Pancarı		17.927
	Fasulye		955
	Patates		9.846
	Pamuk		—
9 —	Nüfus,		
	Km ² ye düşen nüfus kesafeti		54,8
	Yekûn nüfusa nisbetle ziraat faal nüfus	(%)	41.93
10 —	İşletme büyüklükleri,		
	10 Hektardan küçük ziraat işletmelerinin arazi genişliğinin yekûn çiftlik arazisine nisbeti	(%)	94.51
	50 Hektardan büyük işletmelerin arazilerinin yekûn çiftlik arazisine nisbeti	(%)	0.00

5.686.700	Arazi genişliği (ha.)
4.829.963	Ziraat Arazi genişliği
2.720.783	Nüfus (Milyon)
930.669	Aktif ziraat nüfus (Milyon)

1 — Genel malumat :

EGE BÖLGESİ BAŞLICA VASIFLAR

Nüfus kesareti yüksek, işletme büyüklüğü bakımından heterojendir. Palamut ve meyankökü bölgeye has mahsullerdir. Sulama yaygın ve gelişmektedir. Arazinin 1/3 ü çayır - Mer'a, 1/4 orman, 1/5 i tarla, 1/6 i ürün getirmiyen sahalaradır. Geri kalan kısım bağ - bahçe ve zeytinliklerdir. Memleketin kültür bitkileri geçidi en bol olan bölgesidir. Pamuk, tütün, hububat, bakliyeler, incir, üzüm, zeytin, sebze ve meyve başlıca mahsulleri teşkil eder. Verim yüksektir. Hayvan kesareti bakımından koyun orta, keçi orta, sığır ortadır.

Büyük Menderes, Küçük Menderes ve Gediz gibi müsait vadileri olan, orta derecede dağlık, Kahverengi orman topraklı, yazları sıcak ve kuru, kışları yumuşak ve yağışlı bir bölgedir.

Ortalama	Y a s			
	I	II	III	IV
13,0	143,1	537,7	139,1	19,9
8,0	659,8	144,3	382,3	153,0
28,3	693,2	144,3	382,3	153,0
27,7	716,7	155,7	371,8	166,9
8,8	1.179,8	200,3	718,6	224,3
26,1	577,9	127,9	292,4	134,7
8,3	577,4	159,9	494,6	117,0
11,3	519,4	98,0	220,3	159,5
26,8	669,1	164,9	359,5	133,3
7,9	995,0	210,5	616,7	156,4
10,9	693,2	155,8	395,8	135,0
25,3	618,7	136,1	320,6	138,8
7,5	733,4	160,2	365,9	169,8
28,9	62,0	7,2	28,4	28,5
71,9	7,2	28,4	28,4	28,5
73,3	7,2	28,4	28,4	28,5
9,3	7,2	28,4	28,4	28,5
76,8	7,2	28,4	28,4	28,5
71,8	7,2	28,4	28,4	28,5
74,7	7,2	28,4	28,4	28,5
73,4	7,2	28,4	28,4	28,5
72,3	7,2	28,4	28,4	28,5
97,1	7,2	28,4	28,4	28,5
87,5	7,2	28,4	28,4	28,5
80,2	7,2	28,4	28,4	28,5
77,7	7,2	28,4	28,4	28,5

Ayrıltılan Fethiye kadar olan Ege sahil mintakasındaki denize dik dağların bulunduğu bölgedir.

EGE BÖLGESİ Bölge : IV

İ k l i m

2 — Arazi dağılışı :		
Kültür arazisinin genel araziye nisbeti	(%)	24,94
Orman arazisinin genel araziye nisbeti	(%)	25,07
Çayır - Mer'a arazisinin genel araziye nisbeti	(%)	34,92
3 — Kültür Arazisinin Dağılışı :		
Tarla arazisinin kültür arazisine nisbeti	(%)	75,61
Sebzelik ve Meyvelik Arazisinin kültür arazisine nisbeti	(%)	3,71
Bağ Arazisinin Kültür Arazisine nisbeti	(%)	6,33
Zeytinlik Arazinin Kültür Arazisine nisbeti	(%)	14,34
4 — Çayır ve Mer'a Arazisinin Kültür Arazisine nisbeti	(%)	135,30
5 — Orman Arazisinin Kültür Arazisine nisbeti	(%)	100,52
6 — Tarla Arazisi Dağılışı :		
a) Arazi Nev'i :		
Hububat arazisinin ekili tarla arazisine nisbeti	(%)	62,77
Bakliyat arazisinin ekili tarla arazisine nisbeti	(%)	6,13
Sanayi ve Ticaret Nebatları arazisinin ekili tarla arazisine nisbeti	(%)	31,10
b) Kullanış Şekli :		
Ekilen arazinin tarla arazisine nisbeti	(%)	80,67
Nadas	(%)	19,33
7 — Hayvan Kesafeti :		
Ziraat Arazisinin hektarına düşen Koyun	(Adet)	0,48
Ziraat Arazisinin hektarına düşen Keçi	(Adet)	0,30
Ziraat Arazisinin hektarına düşen Sığır	(Adet)	0,17
8 — Verim (ha/kg) :		
Buğday		1.250
Arpa		1.410
Şeker Pancarı		18.155
Fasulye		1.010
Patates		11.223
Pamuk (Lif)		395
9 — Nüfus :		
Km ² ye düşen nüfus kesafeti		47,8
Yekûn nüfuse nisbetle ziraat faal nüfus	(%)	34,20
10 — İşletme Büyüklükleri :		
10 hektardan küçük ziraat işletmelerinin arazi genişliğinin yekûn çiftlik arazisine nisbeti	(%)	40,57
50 hektardan büyük işletmelerinin arazilerinin yekûn çiftlik arazisine nisbeti	(%)	34,56

Zeytinlik arazisinin kültür arazisine nisbeti	(%)	0,01
4 — Çayır ve Mer'a arazisinin kültür arazisine nisbeti	(%)	85,37
5 — Orman arazisi dağılışı	(%)	46,85
6 — Tarla arazisi dağılışı		
a) Arazi nev'i		
Hububat arazisinin ekili tarla arazisine nisbeti	(%)	89.53
Bakliyat arazisinin ekili tarla arazisine nisbeti	(%)	4.41
Sanayi ve ticaret nebatları arazisinin ekili tarla arazisine nisbeti	(%)	6.06
b) Kullanış şekli,		
Ekilen sahanın tarla arazisine nisbeti	(%)	62.50
Nadas sahanın tarla arazisine nisbeti	(%)	37.50
7 — Hayvan kesafeti,		
Ziraat arazisinin hektarına düşen Koyun (adet)		0.78
Ziraat arazisinin hektarına düşen Keçi (adet)		0.71
Ziraat arazisinin hektarına düşen Sığır (adet)		0.19
8 — Verim (Hektar/kg)		
Buğday		1.250
Arpa		1.360
Şeker Pancarı		20.644
Fasulye		1.350
Patates		13.054
Pamuk (Lif)		100
9 — Nüfus,		
Km ² ye düşen nüfus kesafeti		35.10
Yekûn nüfusa nisbetle ziraî faal nüfus	(%)	42.77
10 — İşletme büyüklükleri,		
10 ha.dan küçük ziraat işletmelerinin arazi genişliğinin yekûn çiftlik arazisine nisbeti	(%)	37.34
50 ha.dan büyük işletmelerin arazilerinin yekûn çiftlik arazisine nisbeti	(%)	20.03

	Kültür arazisinin genel araziye nisbeti	(%)	46.53
	Orman arazisinin genel araziye nisbeti	(%)	2.34
	Çayır Mer'a arazisinin genel araziye nisbeti	(%)	41.95
3 —	Kültür arazisinin dağılışı,		
	Tarla arazisinin kültür arazisine nisbeti	(%)	94.97
	Sebzelik ve meyvelik arazisinin kültür arazisine nisbeti	(%)	1.26
	Bağ arazisinin kültür arazisine nisbeti	(%)	3.76
	Zeytinlik arazisinin kültür arazisine nisbeti	(%)	
4 —	Çayır ve Mer'a arazisinin kültür arazisine nisbeti	(%)	90.16
5 —	Orman arazisinin kültür arazisine nisbeti	(%)	4.80
6 —	Tarla arazisi dağılışı,		
	a) Arazi nev'i		
	Hububat arazisinin ekili tarla arazisine nisbeti	(%)	94.25
	Bakliyat arazisinin ekili tarla arazisine nisbeti	(%)	2.75
	Sanayi ve Ticaret nebatları arazisinin ekili tarla arazisine nisbeti	(%)	3.00
	b) Kullanış şekli,		
	Ekilen arazinin tarla arazisine nisbeti	(%)	61.27
	Nadas arazinin tarla arazisine nisbeti	(%)	38.73
7 —	Hayvan kesafeti,		
	Ziraat arazisinin ha.na düşen Koyun (adet)		0.69
	Ziraat arazisinin ha.na düşen Keçi (adet)		0.47
	Ziraat arazisinin ha.na düşen Sığır (adet)		0.18
8 —	Verim (ha/kg)		
	Buğday		1.100
	Arpa		1.260
	Şeker Pancarı		17.707
	Fasulye		1.372
	Patates		7.551
	Pamuk (Lif)		—
9 —	Nüfus		
	Km ² ye düşen nüfus kesafeti		31.50
	Yekûn nüfusa nisbetle ziraat faal nüfus	(%)	33.71
10 —	İşletme büyüklükleri,		
	10 ha.dan küçük ziraat işletmelerinin arazisi genişliğinin yekûn çiftlik arazisine nisbeti	(%)	31.57
	50 ha.dan büyük işletmelerin arazilerinin yekûn çiftlik arazisine nisbeti	(%)	20.26

Orman arazisinin genel araziye nisbeti	(%)	8.31
Çayır mer'a arazisinin genel araziye nisbeti	(%)	62.80
3 — Kültür arazisinin dağılışı,		
Tarla arazisinin kültür arazisine nisbeti	(%)	94.91
Sebzelik ve meyvelik kültür arazisine nisbeti	(%)	2.78
Bağ arazisinin kültür arazisine nisbeti	(%)	2.31
Zeytinlik arazinin kültür arazisine nisbeti	(%)	0.00
4 — Çayır ve Mer'a arazisinin kültür arazisine nisbeti	(%)	313.57
5 — Orman arazisinin kültür arazisine nisbeti	(%)	41.51
6 — Tarla arazisi dağılışı,		
a) Arazi nev'i		
Hububat arazisinin ekili tarla arazisine nisbeti	(%)	92.23
Bakliyat arazisinin ekili tarla arazisine nisbeti	(%)	3.82
Sanayi ve ticaret nebatları tarla arazisine nisbeti	(%)	3.95
b) Kullanış şekli,		
Ekilen arazisinin tarla arazisine nisbeti	(%)	57.75
Nadas arazisinin tarla arazisine nisbeti	(%)	42.25
7 — Hayvan kesafeti,		
Ziraat arazisinin hektarına düşen Koyun (adet)		0.40
Ziraat arazisinin hektarına düşen Keçi (adet)		0.31
Ziraat arazisinin hektarına düşen Sığır (adet)		0.19
8 — Verim (ha/kg)		
Buğday		1.030
Arpa		1.190
Şeker Pancarı		16.117
Fasulye		1.394
Patates		9.615
Pamuk (yalnız Elâzığ -lif-)		340
9 — Nüfus		
Km ² ye düşen nüfus kesafeti	(%)	26.90
Yekûn nüfusa nisbetle ziraat faal nüfus	(%)	42.69
10 — İşletme büyüklükleri,		
10 Ha.dan küçük ziraat işletmelerinin arazi genişliğinin yekûn çiftlik arazisine nisbeti	(%)	41.44
50 Ha.dan büyük işletmelerin arazilerinin yekûn çiftlik arazisine nisbeti	(%)	26.87

1 — Genel malûmat,	
Arazi genişliği (Ha.)	14.589,700
Zırcat arazisi genişliği (Ha.)	12.534,349
Nüfus (Milyon)	3.065,078
Aktif zirai nüfus (Milyon)	1.006,497
2 — Arazi dağılışı,	
Kültür arazisinin genel araziye nisbeti (%)	12,46

BAŞLICA VASIFLAR :

DOĞU ANADOLU BÖLGESİ

Çok dağlık, genel olarak Litosolik ve kısmen Kestane topraklarının hakim olduğu sert kara iklimlidir. Yazı serin, kışı çok soğuk ve uzundur. Yağış gayri-mütesabıt ve nispeten kuzeyde fazla, güneyde ortadır. Arazinin 1/4 üne yakın Çayır - Mera, 1/7 si tarla arazisi, 1/7 si ürün getirilmeyen, 1/25 i ormandır. Bağ - bahçe arazisi yok denemek derecededir. Tenebbüt devresinin kısa olması sebebiyle kültür birikisi geçitleri en azdır. Başlıca mahsuller hububatdır. İğdir gibi mikroklimalarda başta pamuk olmak üzere farklı mahsuller yetiştirilir. Verim düşüktür. Hayvan kesafeti bakımından koyun orta, keçi az, sığır ortadır. Nüfus kesafeti azdır. Zirai nüfus, nüfusun 1/3 ünü teşkil etmektedir. İşletme büyüklükleri bakımından heterogendir.

Ortalama	İstasyonlar Donu Yağışı			Ocak Temmuz			Senelek I			Mevsimler		
	Gün aadedi	Aylık Suhunet	Aylık Suhunet	Senelek I	Senelek II	Senelek III	Senelek IV	Senelek I	Senelek II	Senelek III	Senelek IV	
Erzurum	154,7	118,5	-8,6	19,1	475,9	113,6	85,8	171,5	105,0	126,1	54,1	
İğdir	126,1	66,6	-3,1	26,0	256,1	62,0	49,7	90,3	54,1	181,6	181,6	
Kars	182,4	134,5	-12,0	17,3	529,1	101,9	81,3	164,3	181,6	181,6	181,6	
Karaköse	157,7	112,2	-10,1	20,9	546,2	117,4	148,9	199,3	80,6	181,6	181,6	
Sürt	47,5	90,1	2,3	30,4	749,2	141,2	316,2	279,8	12,0	181,6	181,6	
Van	134,0	82,8	-3,4	22,1	382,6	104,4	106,6	145,5	26,1	181,6	181,6	
Erzincan	113,3	100,3	-3,6	23,8	364,8	82,8	90,0	141,8	50,2	181,6	181,6	

İ k l i m

Andolunun doğusundaki çok dağlık bölgedir.

DOĞU ANADOLU BÖLGESİ

Orman arazisinin genel araziye nisbeti	(%)	4.18
Çayır - Mer'a arazisinin genel araziye nisbeti	(%)	62.80
3 — Kültür arazisinin dağılışı,		
Tarla arazisinin kültür arazisine nisbeti	(%)	97.87
Sebzelik ve meyveliğin kültür arazisine nisbeti	(%)	1.76
Bağ arazisinin kültür arazisine nisbeti	(%)	0.36
Zeytinlik arazinin kültür arazisine nisbeti	(%)	0.00
4 — Çayır ve Mer'a arazisinin kültür arazisine nisbeti	(%)	459.73
5 — Orman arazisinin kültür arazisine nisbeti	(%)	32.80
6 — Tarla arazisi dağılışı,		
a) Arazi nevi		
Hububat arazisinin ekili tarla arazisine nisbeti	(%)	94.16
Bakliyat arazisinin ekili tarla arazisine nisbeti	(%)	1.44
Sanayi ve Ticaret nebatları tarla arazisine nisbeti	(%)	4.40
b) Kullanış şekli,		
Ekilen arazinin tarla arazisine nisbeti	(%)	60.97
Nadas arazinin tarla arazisine nisbeti	(%)	39.03
7 — Hayvan kesafeti,		
Ziraat arazisinin hektarına düşen Koyun (adet)		0.50
Ziraat arazisinin hektarına düşen Keçi (adet)		0.20
Ziraat arazisinin hektarına düşen Sığır (adet)		0.18
8 — Verim (ha/kg)		
Buğday		910
Arpa		1.110
Şeker Pancarı		12.040
Fasulye		1.347
Patates		6.948
Pamuk (yalnız Kars İğdir -lif-)		320
9 — Nüfus		
Km ² ye düşen nüfus kesafeti	(%)	61.60
Yekûn nüfusa nisbetle ziraî faal nüfus	(%)	33.05
10 — İşletme büyüklükleri,		
10 Hektardan küçük ziraat işletmelerinin arazi genişliğinin yekûn çiftlik arazisine nisbeti	(%)	38.50
50 Hektardan büyük işletmelerin arazilerinin yekûn çiftlik arazisine nisbeti	(%)	19.54

8.234.600
6.756.353
2.700.435
832.454

Arazi genişliği (ha)
Ziraat arazisinin genişliği (ha)
Nüfus (Milyon)
Aktif ziraat nüfus (Milyon)

1 — Genel malumat,

AKDENİZ BÖLGESİ BAŞLICA VASIFLAR :

Nüfus kesareti orta, ziraat nüfus, nüfusun yarısından azdır. İşleme büyük-
lükleri bakımından heterojendir. Diğer bölgelere göre büyük aile işletmeleri ile orta
ve büyük ziraat işletmeleri ehemmiyetlidir.

Arazinin 1/3 ü Çayır - Mera, 1/4 ü orman, 1/5 i ürün getirmiyen, 1/5 i tarla
arazisidir. Geri kalanlar bağ - bahçe ve zeytinliklerdir. Başlıca mahsulleri bakımından
zeytin önemli mahsullerdendir. Muz ve Antep fıstığı tipik olanlardır. Turfanda
sebzeçiliği ileri olan bölgedir. Verim orta - yüksektir. Hayvan kesareti bakımından
koyun orta, keçi kesif, sigır azdır.

Yüksek dağlık, Terra rossa, Redzina, Allüvyal toprakların bulunduğu sahadır.
Podzolik topraklar yüksek dağlık yerlerde bulunmaktadır. Yazları sıcak, kışları ilik,
senelik yağış batıda yüksektir. Yağışları kışın olmaktadır. Tenebüt devresi uzundur.

İstasyonlar	Donlu Yağışlı Ocak Temmuz	Aylık Suhuuet	Ortalama	Senelik	I	II	III	IV
Adana	8,1	27,6	61,0	120,5	305,8	157,3	27,3	27,3
Antalya	1,5	73,8	10,0	28,2	1.029,9	178,8	682,5	152,9
Dörtüyl	3,0	97,9	10,6	27,4	1.039,3	243,0	382,0	292,6
Sihitke	1,1	52,9	10,2	27,8	635,3	144,6	381,1	102,1
Alanya	1,2	70,0	11,6	26,8	1.034,4	243,2	644,3	141,4
Anamur	0,5	72,8	11,8	28,7	999,9	208,3	626,2	160,0
Antakya	7,3	92,2	8,0	26,9	1.141,3	209,0	589,7	295,5
Gaziantep	58,1	75,7	2,6	27,1	549,9	92,5	297,4	148,9
Iskenderun	0,7	96,6	11,7	28,0	772,4	216,5	316,1	200,5
İslahiye	18,8	83,5	5,0	27,3	855,6	153,0	481,3	205,7
Osmaniye	21,7	95,8	8,0	27,3	771,1	138,2	335,3	264,0

İstasyonlar	Donlu Yağışlı Ocak Temmuz	Aylık Suhuuet	Ortalama	Senelik	I	II	III	IV
Adana	8,1	27,6	61,0	120,5	305,8	157,3	27,3	27,3
Antalya	1,5	73,8	10,0	28,2	1.029,9	178,8	682,5	152,9
Dörtüyl	3,0	97,9	10,6	27,4	1.039,3	243,0	382,0	292,6
Sihitke	1,1	52,9	10,2	27,8	635,3	144,6	381,1	102,1
Alanya	1,2	70,0	11,6	26,8	1.034,4	243,2	644,3	141,4
Anamur	0,5	72,8	11,8	28,7	999,9	208,3	626,2	160,0
Antakya	7,3	92,2	8,0	26,9	1.141,3	209,0	589,7	295,5
Gaziantep	58,1	75,7	2,6	27,1	549,9	92,5	297,4	148,9
Iskenderun	0,7	96,6	11,7	28,0	772,4	216,5	316,1	200,5
İslahiye	18,8	83,5	5,0	27,3	855,6	153,0	481,3	205,7
Osmaniye	21,7	95,8	8,0	27,3	771,1	138,2	335,3	264,0

İ k i m

Antakya, Seyhan, Çeyhan nehir ovalarını ihtiva eden sahil şeridyle birlikte
denize paralel dağlık arazilerin bulunduğu bölgedir.

AKDENİZ BÖLGESİ

Bölge : IX

2 — Arazi dağılışı,		
Kültür arazisinin genel araziye nisbeti	(%)	24.09
Orman arazisinin genel araziye nisbeti	(%)	24.93
Çayır - Mer'a arazisinin genel araziye nisbeti	(%)	30.84
3 — Kültür arazisinin dağılışı,		
Tarla arazisinin kültür arazisine nisbeti	(%)	85.17
Sebzelik ve meyvelik arazisinin kültür arazisine nisbeti	(%)	4.72
Bağ arazisinin kültür arazisine nisbeti	(%)	6.85
Zeytinlik arazisinin kültür arazisine nisbeti	(%)	3.26
4 — Çayır ve Mer'a arazisinin kültür arazisine nisbeti	(%)	127.99
5 — Orman arazisi dağılışının kültür arazisine nisbeti	(%)	103.50
6 — Tarla arazisi dağılışı,		
a) Arazi nevi		
Hububat arazisinin ekili tarla arazisine nisbeti	(%)	60.77
Bakliyat arazisinin ekili tarla arazisine nisbeti	(%)	5.06
Sanayi ve Ticaret nebatları arazisinin ekili tarla arazisine nisbeti	(%)	34.17
b) Kullanış şekli,		
Ekilen arazinin tarla arazisine nisbeti	(%)	80.64
Nadas arazinin tarla arazisine nisbeti	(%)	19.36
7 — Hayvan kesafeti,		
Ziraat arazisinin ha.ına düşen Koyun (adet)		0.29
Ziraat arazisinin ha.ına düşen Keçi (adet)		0.67
Ziraat arazisinin ha.ına düşen Sığır (adet)		0.13
8 — Verim (ha/kg)		
Buğday		1.210
Arpa		1.360
Şeker Pancarı		13.218
Fasulye		1.388
Patates		8.895
Pamuk (Lif)		267
9 — Nüfus		
Km ² ye düşen nüfus kesafeti		32.70
Yekûn nüfusa nisbetle ziraat faal nüfus	(%)	30.82
10 — İşletme büyüklükleri,		
10 He.dan küçük ziraat işletmelerinin arazi genişliğinin yekûn çiftlik arazisine nisbeti	(%)	21.29
50 He.dan büyük işletmelerin arazilerinin yekûn çiftlik arazisine nisbeti	(%)	54.62

GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ

Güneydoğu Toroslarının güneyinde bulunan plâtodur.

İ k l i m

İstasyonlar	Ortalama		M e v s i m l e r			
	Y	Y	I	II	III	IV
Genü adedi	5,0	31,7	487,5	212,2	176,6	9,2
Aylık Sühnet	2,8	29,7	685,8	349,4	232,4	3,4
Ocak Temmuz	69,1	31,7	452,0	248,8	135,7	4,1
Donlu Yağışın	67,7	31,0	487,5	212,2	176,6	9,2
Ortalama	36,6	29,7	685,8	349,4	232,4	3,4
Uzta	26,9	31,7	452,0	248,8	135,7	4,1

Dalgalı plâto, kırmızımsı kahverengi toprakların bulunduğu yerdir. Yazları çok sıcak, kışı az soğuk, senelik yağışı azdır. Daha çok yağışlar kış ve ilkbaharda düşmektedir.

Arazinin 1/3 ü Çayır - Mer'a, 1/3 tarla, 1/4 ü ürün getirmiyen sahalardır. Orman azdır. Diğerleri bağ bahçe ve zeytinliktir. Mahsul geçitleri tahditlidir. Önemlileri hububat bakağı ve geliktir. Tipik mahsulleri karpuz ve kavundur. Verim düşüktür. Hayvan kesareti bakımından koyun kesit, keçi orta, sığır azdır.

Nüfus kesareti ortadır. Ziraat nüfus, nüfusun 1/3 üdür. Her geçit işletme büyük-üğü olmakla beraber, Türkiye'nin en fazla büyük işletmeye sahip olan bölgesidir.

GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ

BAŞLICA VASIFLAR

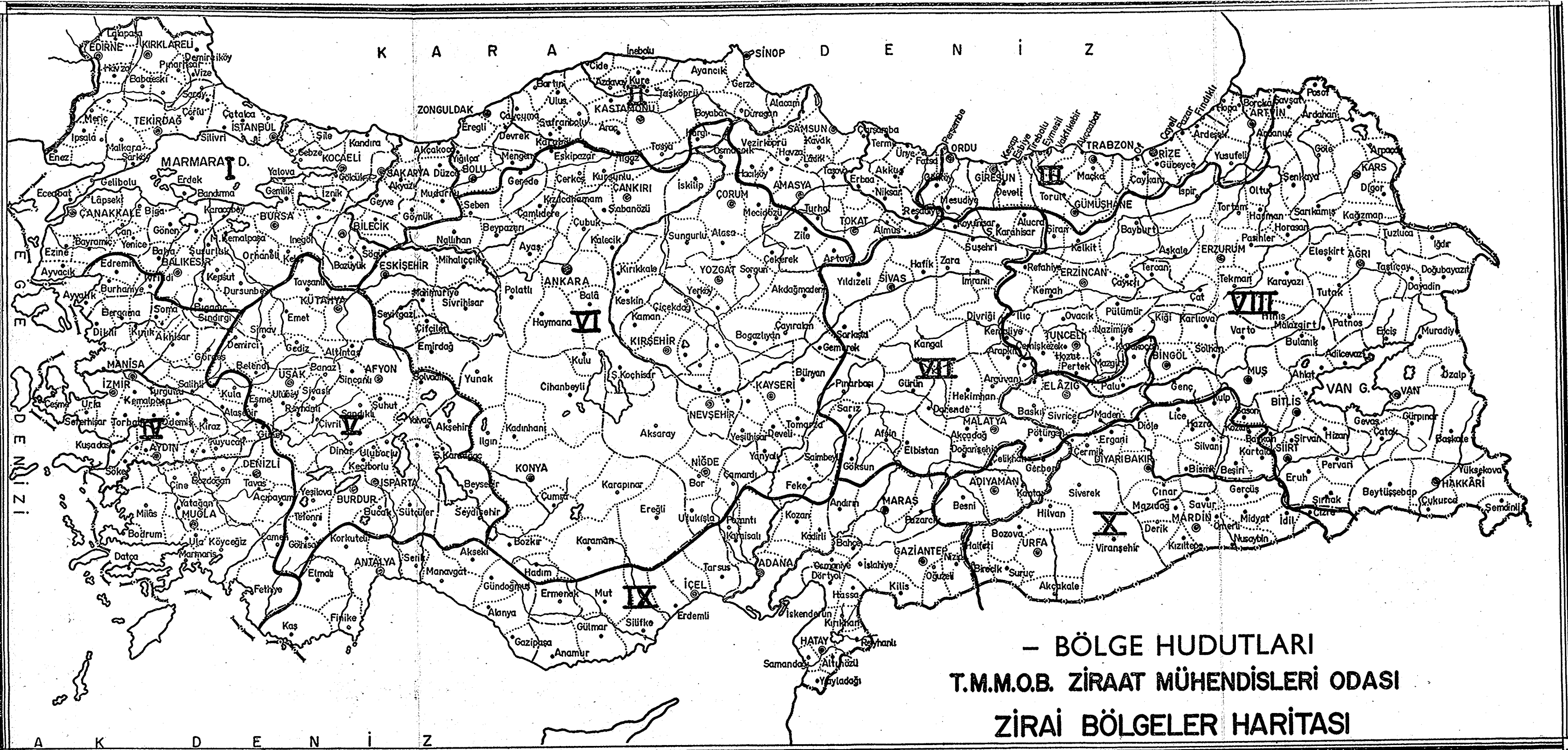
1 — Genel malûmat,		2 — Arazi dağılışı,		3 — Kültür arazisinin dağılışı,	
Arazi genişliği (He)	4.688.700	Kültür arazisinin genel araziye nisbeti (%)	34.33	Kültür arazisinin genel araziye nisbeti (%)	36.60
Ziraat arazisinin genişliği (he)	3.592.082	Orman arazisinin genel araziye nisbeti (%)	5.68	Çayır - Mer'a arazisinin genel araziye nisbeti (%)	5.68
Nüfus (Milyon)	1.649.914				
Aktif ziraat nüfus (Milyon)	514.304				

Tarla arazisinin kültür arazisine nisbeti	(%)	93.50
Sebzelik ve meyvelik arazisinin kültür arazisine nisbeti	(%)	1.13
Bağ arazisinin kültür arazisine nisbeti	(%)	5.18
Zeytinlik arazisinin kültür arazisine nisbeti	(%)	0.19
4 — Çayır ve Mer'a arazisinin kültür arazisine nisbeti	(%)	106.64
5 — Orman arazisinin kültür arazisine nisbeti	(%)	16.56
6 — Tarla arazisinin dağılışı,		
a) Arazi nev'i		
Hububat arazisinin ekili tarla arazisine nisbeti	(%)	92.55
Bakliyat arazisinin ekili tarla arazisine nisbeti	(%)	6.34
Sanayi ve ticaret nebatları arazisinin ekili tarla arazisine nisbeti	(%)	1.11
b) Kullanış şekli,		
Ekilen arazinin tarla arazisine nisbeti	(%)	51.11
Nadas arazinin tarla arazisine nisbeti	(%)	48.89
7 — Hayvan kesafeti,		
Ziraat arazisinin Ha.na düşen Koyun (adet)		0.61
Ziraat arazisinin Ha.na düşen Keçi (adet)		0.50
Ziraat arazisinin Ha.na düşen Sığır (adet)		0.13
8 — Verim (ha/kg)		
Buğday		990
Arpa		1.190
Şeker Pancarı		10.984
Fasulye		2.081
Patates		7.577
Pamuk (Lif)		339
9 — Nüfus,		
Km ² ye düşen nüfus kesafeti	(%)	34.80
Yekûn nüfusa nisbetle ziraat nüfus	(%)	31.17
10 — İşletme büyüklükleri,		
10 Ha.dan küçük ziraat işletmelerinin arazi genişliğinin yekûn çiftlik arazisine nisbeti	(%)	33.48
50 Ha.dan büyük işletmelerin arazilerinin yekûn çiftlik arazisine nisbeti	(%)	29.87

L İ T E R A T Ü R

A) KİTAPLAR

- 1 — Prof. Dr. H. C. Fritz
Bade
- 2 — Doç. Dr. Cevat Gürsoy : Türkiye'nin coğrafi bölgelerini inceleme D.T.C.F. Der-
gisi Cilt 15. Sayı: 1-3. 1957.
- 3 — İşleri Bakanlığı : Mülki İdare Taksimatı Ankara 1962
- 4 — Prof. Dr. Kazım Köylü : Ziraat İşletmecilik. Cilt: 1. 1959 Ankara
- 5 — Harvey Oaks : Türkiye Toprakları, Yüksek Ziraat Mühendisleri Birliği
Nesriyat No: 18. Ege Ü. Basımevi. 1958
- 6 — O.E.E.C. : Agricultural Regions in O.E.E.C. Comntien No. 41. Ag-
ricultural Productivity agency Paris, June 1961
- 7 — O.E.E.C. : Agricultural Regions in European Economic Community
No. 27
- 8 — : 1941 Birinci Coğrafya Kongresi Raporu.
- 9 — Meteoroloji Genel Müdürlüğü : Meteoroloji Büheni, ortalama ve ekstrem kıymetler
: 1962.
- 10 — P. Zhukovsky : Türkiye'nin Ziraat Bünyesi. T. Şeker Fb. A.Ş. Nesriyatı
No: 20 1951.
- 1 — Başv. İ. Um. Md. : Ziraat bünye ve istihsal, Muhteelif yıllara ait.
- 2 — » » » » : 1950 Ziraat Sayımı
- 3 — » » » » : 1960 Nüfus Sayımı
- 4 — » » » » : İstatistik Yıllığı. Muhteelif yıllara ait.

- BÖLGE HUDUTLARI
T.M.M.O.B. ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI
ZİRAİ BÖLGELER HARİTASI